

The background of the entire cover is a photograph of a sunset. A large, dark silhouette of a tree trunk and its branches is positioned on the left and center, extending from the bottom towards the top. The sun is a bright, glowing orb in the center of the horizon, casting a long, shimmering reflection down a calm body of water. The sky is a mix of soft orange, pink, and blue hues. The title text is overlaid on this scene.

VÁRÁZSLATOS ESTE

*válogatott elbeszélések
és karcolatok*

FINTA KATA

Finta Kata

Varázslatos este

válogatott elbeszélések és karcolatok

Bevezető

*„Mikor elhagytak,
Amikor a lelkem roskadozva vittem,
Csöndesen és váratlanul
Átölelt az Isten.”*

(Ady Endre: „Az Úr érkezése”)

Ady Endre sorai egész életemet végigkísérték. Mély gondolata – amely valakinek az elhagyatottságát, nehéz helyzetét juttatja eszébe, egyben a mélyből kijutást is megjelöli. Életem során a versidézet nyújtott vigasztalást és jelentette a kiutat a nehéz helyzetekből.

Középiskolás koromtól naplót vezettem. Koraifjúságomban kezdett (és a háború, a front elől menekülve, csodálatos véletlen folytán megmaradt, nyugdíjasként fölfedezett) **naplóim alapján írtam meg** – eddig kiadatlan – **Életem regényét**, amely történelmi hűséggel, szinte napról-napra tartalmazza életem csodálatos ifjúságát – majd a vérzivataros második világháborús eseményeket – egészen napjainkig.

(A naplóbejegyzéseket kissé beugratva jelölöm a kötetben.)

Az idézet szavai gyakran visszatérnek naplóm sorai között; számomra mindenkor kapaszkodót jelentett a kilátástalan helyzetből, mert hittem varázserejű szavaiban, sokszor imádságként idéztem fel magamban, ezért éreztem, hogy a Teremtő engem a megoldhatatlannak látszó helyzetekből is, mindig kisegített. Úgy éreztem, hogy a költő nekem, vagy helyettem írta le gondolatait, talán ezért szerepeltettem a még kiadatlan Életem regényében is oly sokszor nagy költőnknek életem mottójául választott szép gondolatát.

A szerző

Összeállítottam: 2005. december

I. Válogatott elbeszélések

Apámra emlékezem¹

1894. DECEMBER 15-ét mutatott a naptár, amikor Édesapám messze, – akkor Nagy-Magyarország Dél-keleti csücskében, túl a Görgényi, a Hargitai havasokon – a Háromszéki havasok lábánál fekvő kicsi faluban: Páván, szüleinek ötödik gyermekeként látta meg a napvilágot, ahol a település egyik házsora szinte az égis felnyúló hegyek alján, fenyvesek közé ékelődik. Ott élt szülei és rokonai körében, ott járta ki az alapfokú iskolát, majd Székelykeresztúron szerzett tanítói diplomát. Okleveléről a pecsét meg sem száradhatott, amikor besorozták az Első Világháborúba őt is, mint minden épkézláb embert. Sorsa elűzte Erdélyből, életét megváltoztatta.

Nem akarom leírni egész életútját, mert azt belefoglaltam az életregényembe. Verseskötetéhez én írtam meg az életrajzát. Ez az egyetlen a kiadott munkái közül, amely csodával határos módon átvészelte a vérzivataros időket, meg egy kisebb bőröndnyi kézirata, amelyet nyugdíjas éveit alatt írt. Verseskötetének az idő vasfoga alatt megkopott betűit beírtam a számítógépbe, hogy megmentsem az enyészettől. Huszonhét éve, 1977. március 3-án, 83 éves korában hunyta le szemét örök álmra. Magamban csöndben, róla emlékezem...

Rövid írásomban szeretném kiemelni, milyen volt Édesapám tanítói munkássága. A családi beszélgetésekből leginkább arra emlékezem vissza, hogy ő az Első Világháború, majd hétév katonai szolgálat után kenyérkeresetre szorulva, mérnöki pálya helyett egy kis faluban helyezkedett el tanítónak, ahol azelőtt nem volt iskola, a község felnőtt lakóinak többsége írástudatlan. S ott egyetlen tanteremben (tudom, nem ez az ideális!) tanította előbb az első osztályt, majd így folytatta tovább, amíg aztán a hat osztály tanulóit kellett, ugyancsak abban az egyetlen teremben oktatni és nevelni.

És mégis, munkája eredményesnek bizonyult. Ilyen körülmények között, aki a keze alatt járta ki az akkor kötelező hat évet, majd a kétéves ismétlő-iskolai osztályt, az a fiatal jó alapokkal indult az életbe. Úgy oktatta a számtant, hogy mindenki megértette az akkori tananyagot. Nem volt, aki nem ismerte a négy alpműveletet és megakadt volna a szorzótáblában, mert amikor az iskolába érve összegyűltek a gyerekek, hangosan, kórusban

¹ Megjelent a LYRA 2004. Őszi Irodalmi Antológiában.

kezdtek mondani az egyszeregyet. Addig is, amíg megjelent a tanítójuk, rend uralkodott a teremben, nem úgy, mint mostanában, hogy fegyelmetlenül ordítanak. A hat osztályt magába foglaló tanteremben zengett a gyerekek kórusa, amint a bűvös számokat skandálták. Kicsik a nagyokkal együtt mondták, bár sokan még nem is érthették, mégis fülükbe csengett, s azon keresztül rögzült a buksi fejükben. Először fölfelé: egyszer egy az egy, kétszer egy kettő... tízszer tíz az: száz, majd visszafelé: száz – az tízszer tíz, kilencven az kilencszer tíz stb. oda és vissza! Apám mindig azt mondta nekik, hogy ezt úgy kell tudni mindenkinek, mint az esti Miatyánkot. Mindenki megtanulta az osztályának megfelelő számtani alapműveletet.

Később a számológépek, és ma, a számítógépek világában – ami csodálatos és nagyon jó –, elsajátítja-e minden kisiskolás ezeket az elemi követelményeket? Ugyanis ha elromlik vagy leáll (mondjuk áramszünet, vagy bármi más miatt) a számológép/számítógép, el tud-e végezni mindenki egy szorzást vagy osztást? Vagy mint a pénzügyintézetekben, leáll az élet, ha megáll, elromlik a számítógépek sora, s kiírják az ajtóra, hogy ZÁRVA! Akkor megáll minden, lebénul a világ, az élet? Akkor nem kell tudni azokat az egyszerű, de igen fontos alapműveleteket?

Akkor rég', abban az emberi és egészen más világban, azok között az egyszerű körülmények között tanultak meg a világtól elzárt kis falvakban a gyerekek jól olvasni, megérteni azt, amit olvasnak, írni, olvashatóan és helyesen írni, érthetően beszélni, nem dadogni, hanem édes magyar anyanyelvünket jól ismerni és alkalmazni. Gyakran hallottam Apámtól: aki helyesen tanul meg magyarul beszélni, annak nincs gondja az írással, a helyesírással, mert tudja, érzi, hogyan kell leírni a szavakat. Nagy gondot fordított a hangsúlyra. Nem „énekeltek”, nem hadartak, nem ö-özték beszéd közben a tanítványai! Nem volt olyan diák nála, aki az első iskolai év végén ne olvasott volna úgy, mint a vízfolyás – ahogyan ő mondta – jól hangsúlyozva, s ne értette volna azt, amit elolvasott. Igen, így volt! – Hat osztály összetételű tanulók közül egyik osztály írt, másolt vagy fogalmazott, a másik csoport olvasott, a harmadik a számtani műveletekkel foglalkozott, vagy rajzolt. És megtanulták, értették, tudták, amit a tanrend előírt!

Amikor középiskolába jártam, még ott is, külön, a kötelező óraszámokon kívül, önképzőkör keretében foglalkoztunk magyar-irodalommal. Ott tanultuk, elemeztük a költők-írók műveit, mondtuk híres-neves költőink verseit. És megtanultuk pontosan, még felnőtt korunkra sem felejtettük el. Középiskolás unokámmal nemrég' beszélgettem. Kérdeztem tőle, mit tanultok

irodalomból, milyen verseket kellett megtanulni, úgy, hogy azt elő is tudjátok adni? Sok vers ma is kötelező, amelyeket mi is tanultunk. Arra kértem, kezdje el valamelyiket, majd utána együtt folytattuk a szöveget. Azon csodálkozott, hogy én fél évszázad távlatában elakadás nélkül mondom a verseket...

Most nemegyszer azt tapasztaljuk, és gyakran halljuk szakemberektől is, hogy a diákok középiskoláig (néha egyetemig is) eljutva, nem tudnak rendesen olvasni, és nem értik a szöveget!? Mit csináltak évekig az iskolában (ők és tantóik-tanáraik)? Lépten-nyomon halljuk, hogy hadarnak a tanulók, hadar a fiatalabb felnőtt korosztály, nem tudnak hangsúlyozni, érthetetlenül beszélnek diplomás emberek... Mikor előadást tartanak, vagy társaságban megszólalnak, TV-ben, rádióban, bárhol, nem lehet megérteni őket. S amikor összeül több ember, mint egy kabaréban (mindegyik hadar!), egyszerűen borzalmas, olyan, mint egy régi elromlott gramofon-lemez, vagy amelyet gyorsra kapcsoltak! Mit követtek el a tanulókkal szemben éveken (évtizedeken!) keresztül? A tananyag, a tanterv állandó változtatásával, „korszerűsítésével” mire kell ráébrednünk? Vagy nézzük tovább: milyen az átlagos kézírás? Én sok esetben macska-kaparásnak jellemzem, mert sokan úgy, olyan rondán írnak, hogy nem lehet, egyszerűen: lehetetlen elolvasni.

Apám

Tudom, helytelen általánosítani, de sajnós, a mérleg nyelve felfelé billen: sokan könnyűnek találtatnak! Tisztelet a hivatásukért élő, kiváló pedagógusoknak: tanítóknak és tanároknak, akik ma is tudják, hogyan kell jól tanítani, nevelni, s azoknak, akik jó munkájukkal eredményt érnek el.

Ezek jutottak eszembe Apámra emlékezve... Igen, ő lelkiismeretes ember volt. Nemcsak oktatót, nevelt is. Tanította a gyerekek mellett a felnőtteket, a falusi estéken külön foglalkozott fiatalokkal, idősekkel, férfiakkal, nőkkel, előadást tartott a korszerű mezőgazdaságról, a világban zajló eseményekről, foglalkozott politikával, vallással, mindenféle témával. Rádiója csak neki volt a faluban, bevitte az iskolába. Minden külön juttatás nélkül tette, amit lehetett. Senki se kötelezte rá, de sokszor este úgy jött haza, hogy az egész napos beszéd után alig volt már hangja. Ilyen ember volt Édesapám!

A rengeteg munkája mellett még írt is, indulókat, dalokat és novellákat, regényeket, szabályos versformákban alkotta tartalmas, szépen csengő, és rímelő verseit! Hányszor elolvastam már elrongyolódott kötetét, legtöbb versét már kívülről tudom!

Végezetül bemutatom költeményei közül számomra talán a legkedvesebbet:

Házam... Hazám...

1921. Kisbárkány

Hó-koronázta bércek alatt
Csörgedező ér partjainál
Fenyvesek alján, völgynek ölén
Roskadozó vén épület áll.

Csak pici kunyhó, nem palota;
Már moha lepte, rossz a tető,
Néhol a zöld fák ágai közt
Zöldzsalus ablak villan elő.

Égre törő fák háttereként
Ködbe enyészik távoli hegy,
Völgyet övezve zárja a tért;
Erre is látszik, arra is egy.

Zöldell a fű a tér közepén,
Tarka virágja illatot ont.
Kis pad a szélén, karja is áll,
Melyet a repkény ága befont.

Itt szabadabban száll a madár,
Zeng a víg ének, csattog a dal;
Áldja az Istent a csalogány,
Melyet bokrok árnya takar.

Fönt a magasban kört kör után
Ír le a légnek szárnyas ura.
Sziklafokán rak fészket a sas;
Ellene föl nem juthat oda.

Ott a pataknál őzike jön,
Várja a pázsit, jó legelő;
Retten a zajtól, tisztul a tér,
Hogyha a mackó cammog elő.

Néma a környék, emberi hang,
Lárma a csendet nem töri meg;
Pásztor, ha néha erre halad,
Döbben a lelke, szíve remeg.

Szent ez a kis völgy, templom a tér;
Szent az a hajlék, ősi tanyám;
Csak pici kunyhó, nem palota;
Szent, aki lakja, édesanyám.

Messzire elvert onnan a sors;
Látom-e még őt, vagy sohasem?
Vándorok ajka jajra szokott,
Fenyvesek alján könnyes a szem.

Távoli bércek, hegyek alatt
Szenved az ősföld, jajszava száll;
Sóhaj imája, hangja panasz,
Égre kiáltnak kínjai már.

Múlnak az évek, illan a perc,
Csüggedezésre nincsen idő:
Újra derült lesz s kék lesz egünk;
Nagy vala múltunk, szebb a jövő.

Fenyvesek alján, völgynek ölén
Vár pici házam, vár az anyám:
Életem érted áldozom én,
Csak te szabad légy drága hazám.

Szüleim síremléke Farkasréten

Karácsonyváras 1944-ben²

Kisbárány, 1944. december 16. – Ablakból látom, hogy a szomszéd kertből orosz katonák – vállukon, fejükön tarka abroszokkal, ágytakarókkal – egymás után ugrálnak át az udvarra, és sietve távoznak a falu felé. Hozzánk is benyit egyikük: szó nélkül leemeli a konyhaszekrényre fölakasztott egyetlen zsebóránkat, füléhez emeli, zsebre dugja, majd másikat akaszt a helyére, ami ugyan most áll, mivel nincs felhúszva. Utána „vendégünk” kínálás nélkül belemarkol az asztalra helyezett pogácsába, s ahogy jött, köszönés nélkül távozik.

Hajnali négy órakor minden zúg, remeg a környéken... Félelmetes, ahogy fejünk fölött süvöltnék a különféle gyilkos lövedékek. Tehát itt, a világvégén sem kerülhettük el a frontot, hiába menekültünk ezer kilométert előre!

Zörgetnek az ajtón, a szomszédból Mari jött értem. Egy idegen van náluk, nem értik meg egymást! Sietve indulok. Egy hiányos öltözetű, riadt ember ül a konyha saroklócáján. Lengyelül és németül beszél, – oroszok elől menekült. Kapott enni, meleg ruhát, kabátot adtak rá; én a kerítésen átmászva jutottam haza. Udvarunk megint németekkel van tele, itatják a lovakat.

Nemsokára újra elkezdődött a csimm-bumm. A németek Nagybárány felé indultak, szomszédunkból a menekültet magukkal vitték. Sokáig tartott a lövöldözés. Még hogy ez volna a világ vége? A front ide-oda mozog. Hol németek, hol oroszok váltják egymást. Micsoda fontos hely lett ez a 44 házból álló kis falu! Megint tele van orosz katonával, a behavazott erdő körül feketélik tőlük. Mindenhová benyitnak, hozzánk is. Ami kezükbe kerül, mindent visznek. Nyitogatják az ajtókat, szekrényeket, fiókokat, – németet keresnek, izgatottan kiabálva: „Nyemecki, nyemecki?” Idegesek, barátságtalanok.

Megint benyit két vad tekintetű orosz, ők is németet keresnek, közben Bandi testvéremre mutogatnak. Anyukám eddig szót tudott velük érteni (Felvidéken született, ért szlovákul), de most hiába magyarázza, hogy a fia nem német. Mutatta pecséttel ellátott arcképes vasúti igazolványát. Elkapták tőle, összetépték, rátapostak, tovább hadonásztak. Mindnyájan halálra rémültek. Mi lesz most? *Nem akarják megérteni!* Azt hittük, hogy a szemünk előtt fogják agyonlőni. Csak nagy nehezen csillapodtak le.

Sokan bejöttek melegedni, a földön körben ülve kártyáztak. Még a lábszárakra is, bokától térdig sok-sok karórát csatoltak. Ki tudja, miért van szükségük annyi órára?

²

Megjelent a LYRA 2004. Karácsonyi Antológiájában.

December 19-20. – Alexander kapitány napok óta befészkelte magát hozzánk. Azt mondta, itt marad, hogy ne féljünk (én mégis félek). A frontról jött be pihenni, a konyhában egy heverőn alszik. Két fiatal katona berobban, körülnéznek. Pityu bátyám nadrágját gyömöszölik egy táskába. Anyukám fölébresztette a kapitányt: – Elviszik a fiam egyetlen nadrágját! Alexander felkelt, nagyon begurult. Elkapta a gyereket és hátulról belerúgott. Azt mondta nekik: „Szégyelljétek magatokat, menekültektől zabráltok?”

A padlásfeljáróban kuksolunk, mikor lövöldöznek, ahol több fal véd bennünket. Egy fiatal katona, minden reggel almát meg diót osztogat. Minden hajnalban megindult az akna-zivatar. Ha csendesedtek a harcok, kimerészkedünk a házból. Szécsény felé – a hegyeken túl – félelmetes morajjal kísért „tűzijáték” látszik az erdő fölött köralakban: a *Katyusa* fegyver fénye. A faluban a házak már körös-körül megrongálódtak, a közeli istálló teteje beszakadt, nálunk még csak az ablaküvegek törtek ki, ezért Mari a szomszédból tőlünk kért menedéket két gyerekével.

December 21. csütörtök. – Az oroszok bejövételének első pillanatait – dermesztően hideg szoba padlóján hasalva – naplómban örökítettem meg. Alig bírom a tollat fogni. Naponta ide lopódzom be, leírni a történeteket. Fejünk fölött röpködnek az aknák, reng a ház. Amikor nagyon erős a hangja, sarokba húzódok.

Vaszilal már megbarátkoztunk, sok orosz szót megtanultam tőle.

„Vizit” front alatt. – Két magasrangú orosz tiszt bejelentette magát, hogy estefelé *tiszteletüket teszik*. Délután ketten (egyikük nő, és doktor) extra egyenruhában, tisztán csinosan érkezett, akárcsak békeidőben, vizitelni. Mindkettőjük tanult ember benyomását kelti. Két ismeretlen rangú katona jött velük. Ők is kifogástalanul viselkednek. Mi pedig – jobb híján, a konyhában fogadjuk „előkelő” vendégeinket. Beszélgettünk, aztán énekelni kezdtek. Egyikük eljárt az orosz táncot. Kértek, mi is énekeljünk, és mutassam be a magyar csárdást. Összekombináltam valamit, tetszett nekik. Megnyugtató volt számunkra, hogy a közelünkben szállásolták el őket.

Éjjel ez a ház is találatot kapott. Az iskolai rész teteje beszakadt, a padlásajtó (ami alatt mi szoktunk megbújni) megfordult a légnyomástól, hullt a vakolat, a meglevő ablakok is kitörték, mindenhol üvegcserep... Szörnyű látványt nyújt a ház. Az ablakokat vastag papírokkal, plédokkal tömtük be, a konyha ablakba egy gyúródeszkát illesztettünk, hogy jobban védjen a hideg ellen. Most sötét van még nappal is. Pocsék a háború!

Vaszil, már „rég” ismerősünk, korán reggel megjelent. Búcsúzni jött, mondván, hogy Lucfalvára megy, a frontra. Nem tudta, miért örülök annyira. Kérdeztem, elvinne-e levelet a barátnőmnek? Arra kértem, legyen barátságos velük, mert Piroska félős természetű. Szívesen vállalta, még ceruzát is ő adott az íráshoz.

December 22. péntek. – Több orosz katona állított be, lőtt (!) tyúkokat hoztak, hogy egészben főzzük meg. Csak a hús kellett nekik. Evőeszközt nem igényeltek, a fazékból kiemelve, kézzel fogva szaggatták szét, úgy ették. Az ebéd második fogásához valahonnan, egy vödör tehéntúrót hoztak. Anyukámat kérték, süssön belőle süteményt, a receptet ők adták. Nem volt olyan edényünk, amiben ezt a mennyiséget össze lehet keverni (Marosvásárhelyről menekültünk ide). Egyikük a nagy mosdótálra mutat: az, jó lesz! Kézzel-lábbal magyarázzuk, milyen célt szolgál. Azt mondták: nem számít! Alapos súrolás után abban kellett összedolgozni az anyagot, majd egy nagy tepsiben, zsírban süttük ki a tésztát. Megsajnáltam őket, mert amint elkészült, nekiugrottak, s úgy ették, mint akik még soha nem laktak jól. Persze, érthető, ki tudja, mikor jutottak utoljára házi koszthoz? Nagy tetszést aratott körükben, dicsérték, hogy nagyon finom! Bennünket is kínáltak, mi azonban megköszöntük, de nem kértünk belőle. Leírtam a receptjét, ma is őrzöm. Aki elolvassa, jót kacaghat rajta, mert úgy írtam le, ahogyan az eset megtörtént.

Háborús orosz fánk, íme a receptje:

Hozzávalók: 2 kg 00-ás lisztet (akkor így hívták a legfinomabb réteslisztet, amiben nem volt hiányunk, mert Anyukámnak sikerült beszereznie a család számára megfelelő mennyiséget) összedörzsölünk annyi zsírral vagy vajjal, amennyi éppen akad a házban. Majd egy sajtár (abban az időben tej fejeséhez használt, vödörnyi űrtartalmú edény) friss tehéntúrót – valamelyik gazdától csak úgy áthozva – leszűrünk a savótól. Utána a család fürdéséhez használt nagyméretű (esetleg kisúrolt) lavórjába téve, hozzáadunk 5-6 tojást (persze feltörve), amit előzőleg villával felferünk, kevés sót, ha van 2-3 kanál cukrot (akkor nem volt), és az egészet alaposan összedolgozzuk. Gyúródeszkán is történhet a tészta összedolgozása, ha az éppen nem helyettesíti a lövöldözés közben kitört ablakot.

Jó erőben levő gazdasszony kell a rengeteg tészta eldolgozásához! Szegény anyám – az akkori viszontagságok között – éppen elég gyenge állapotban volt.

Közben a – lehetőleg régimódi – rakott-tűzhelyre teszünk két nagyméretű, mély sütőtepsit, azokban felolvasztunk annyi zsírt, hogy félig legyen az edényben. Felforrósítás után a tészta masszáját kinyújtva, nagy fánkokat szaggatunk, majd a zsírba helyezve, mérsékelt tűzön mindkét oldalukon szép pirosra sütjük. Ha van, porcukorral megszórjuk – akkor nem volt, mégis gyorsan elfogyott).

December 23. szombat. – Reggel két katona arra figyelmeztetett bennünket, hogy a holminkat vigyük be a „bunkerbe” (ez a padlásfeljárót jelenti), mivel támadás várható. Délután Anyukámat elhívták tolmácsnak, addig Péter maradt velünk. Félek az idegenektől, de ő

illedelmesen viselkedett. Kért, hogy az iskolateremben játsszak neki valamit a harmóniumon. Már rég' nem ültem zongora mellett, sokat felejtettem. Különben is, ez egészen más hangszer, aztán hideg van ott, és fejük fölött – ha kilépünk a folyosóra – röpködnek a golyók. Olyan szépen kért, hogy mégis megpróbáltam. Később cirill betűkkel kezdett írni egy papírra, a szöveg végére írta a nevét, címét és átadta nekem: Szép, kiírt betűket láttam rajta. Aztán elment. Én nem tanultam oroszul, fogalmam sincs, mi volt ráírva. Később valaki elolvasta nekem, a következő állt rajta: „*Vájj rám Katyusa, háború után eljövök érte.*”

Háborús karácsony. – Még ilyen karácsonyunk sem volt. Eddig együtt voltunk mindnyájan (kivétel az elmúlt év, amikor Apukám a katonaságtól nem jöhetett haza). Akkor még meghitt volt az ünnep, karácsonyfa állt a legnagyobb szobában, asztalunkra sok finomság került. Most semmi, csak a félelem és reménytelenség... a falu rettenetes látványt nyújt, a kamrák üresek, szinte mindentől megfosztottak a megszállók. Alig lehet ép házat látni, a kis faluban mindig rend volt, most mindenütt romhalmaz, szemét. Három civil halt meg a háborús események miatt ilyen kicsi községben! Nem gondoltuk, hogy itt front lesz, hogy ez haditerület lehet! Milyen szomorú karácsony jutott most mindenkinek, főleg azoknak, akik elveszítettek valakit a családjukból.

December 24. vasárnap. – Korán reggel, ötök kopognak. Vaszil áll az ajtóban. Olyan kajánul nézett, láttam rajta, jó hírrel érkezett. Kértem a levelet, de csak lobogtatta a kezében. Aztán táncolni kezdett, végül átadta. Piroska azt írja, hogy – a körülményekhez képest – jól vannak, bár a paplak találatot kapott. Legalább húszan húzódnak meg a pincéjükben. Vaszil először megijesztette őket, aztán rájöttek, hogy csak mókázik. Miklós bácsival komoly ügyben tárgyalt. Jól megértették egymást, mert ő evangélikus pap, a templomban gyakran tótul prédikál híveinek (anyanyelvükön). Péter is itt van, most már örül, mert szó sem volt arról, hogy kiküldik a frontra, Vaszil csak ijesztgette. Nemsokára Péter meghatódva búcsúzott tőlem. Lassan, tagolva, magyarul mondta: „*Isten áldjon meg Katyusa*”. Addig integetett, amíg kiért az útra és eltűnt látókörünkől. Komolyan vette talán, amiket nekem írt és mondott? Szegény fiatal fiú, talán az iskolapadból küldték ki a frontra, és örült, ha valahol barátságosan fogadják. Mikor elment, akkor vettük észre, hogy egy kanna petróleumot hagyott az előszobában. Ez volt a karácsonyi ajándéka, amivel legalább a lámpát meg tudtuk tölteni.

Karácsonyeste, karácsonyfa nélkül. Szerény vacsoránkat fogyasztva, kicsit beszélgettünk, távollévő szeretteinkre gondoltunk. Élnek-e? Gondolnak-e ránk? Hol lehetnek most, ők hogy ünnepelnek, és tudják-e, hogy mi most milyen napokat élünk át? Így telt el Kisjézus születésnapja az Úrnak 1944. esztendejében!

Rimamurány-Salgótarjáni Acélgyárban

Részletek Életem regényéből

1. rész

ORSZÁGUNK határát újból átrajzolta a történelem; családunk elképzeléseit keresztül-húzta. A front elől menekülnünk kellett Erdélyből, minden vagyonunkat hátrahagyva. Így kerültünk vissza Nógrád megyébe. 1945-öt mutatott a naptár, a háború befejeződött. Amikor a helyzet annyira normalizálódott, hogy kimerészkedtünk a falu határán túl, a családi tanács döntésére bátyámmal elhatároztuk, hogy beköltözünk a legközelebbi városba, s állást vállalunk.

Pista bátyám

Lakást kerestünk, ahol egyelőre meghúzódhatunk. Nem volt könnyű otthonra találni. Nagy nehezen kibérelhettünk egy hodály-szobát hidegvízzel ellátott fürdőszobával, konyhai használattal. A régi, rozoga házban sokáig tartott, amíg valahogy otthonossá tettük leendő otthonunkat. Utána nyakamba vettem a várost, minden régi és új ismerőstől állás után érdeklődtem. Előbb a tiszti-főorvosi hivatalban alkalmaztak ideiglenesen, félna-

pos irodai állásra, majd a Bányánál jelentkeztem, ahol néhány hónapra leltárgépeléshez kerestek munkaerőt, jó fizetéssel. Néhány hónapig két állást töltöttem be: délelőtt a tisztiorvosi hivatalban, délután a bányánál dolgoztam. Közben állások után kutattam, mert létszükségletem volt, hogy végleges helyre kerüljek. Úgy látszik, sikerrel, mert egyszerre két helyről is érdeklődtek utánam: a Városnál a főjegyző mellé, és az Acélgyár egyik üzemi irodáján kerestek irodai alkalmazottat. A lányok között elterjedt, hogy a főjegyző idős kora ellenére nagy szoknyavadász, ezért féltem a közelében elhelyezkedni, ez is befolyásolta döntésemet, hogy az Acélgyár mellett döntöttem; ajánlatuk előnyösebb volt, mivel természetbeni járandóságokkal egészítették ki a fizetést, ami abban az időben igen sokat jelentett.

Amikor megtudták a bányánál, nem akartak elengedni, azt mondták, engem választottak ki a lányok közül, hogy a leltározási munka befejezése után véglegesen alkalmazzanak. Aztán mégis szépen elbúcsúztak tőlem. Ha én ezt sejtem, nem keresgélek máshol állást. De akkor már nem lehetett visszatáncolni.

1946. július 5-től dolgozom az Acélgyárban. Már kezdem megszokni. Ha ugyan meg lehet szokni a nagy rendetlenséget, a túlságosan szerény irodai elhelyezést. A nagyfőnök mindig sok levelet lediktál gyorsírásba. Másnap szoktam ezeket átírni gépbe. De milyenek az emberek? Már ismertem az irodai alkalmazottakat, és több üzemi munkást, – de a **főnök!** Lehet, igaz lesz, amit rebesgettek róla? Ugyanis cseberből-vederbe estem. Féltem a főjegyzőtől, aztán kisült, hogy az itteni öreg üzemmemők ugyanolyan nagy kakas! Már *július 13-án (emlékszem, egy szombati napon)*, azt üzente, este hat órára menjek be az irodába! Mondhatom, jókor szólt, ma éppen énekpróbára kell mennem hét órára. Vettem a bátorságot, bementem hozzá és mondtam, hogy nekem nem alkalmas az időpont. (Különben is féltem vele munkaidő után egyedül maradni, mert a gyár öntödéjében a női beosztottját is folyton estére rendeli be, mikor már senki más nincs az irodában!) Következő párbeszéd zajlott le köztünk:

– Hová akar menni? – kérdezte megütközve – hogy én merészelek ellentmondani neki, mintha köze volna hozzá, mivel töltöm a szabadidőmet!

– Énekkari próbám van a Ferenc-rendi plébánián – válaszoltam nyugodt hangon –, ezért ha be is jövök, legkésőbb félhétkor el kell mennem.

Mi fontosabb magának, az énekkar, vagy a gyár? – kérdezte kis csend után. – Nem erről van szó – válaszoltam a kérdésére, csak az időpont nem felel meg nekem. (Láttam rajta, hogy majd'

szétveti a harag.) – Nekem olyan beosztott a jó, aki akkor áll rendelkezésemre, amikor nekem megfelel – mondta dühösen. Végül mégis belement, hogy elenged a kért időben.

Legyek apáca? – elmélkedtem este otthon. A Kedvesnővérek kértek fel, álljak be közéjük a **Ferencesek rendjébe**. Nem tudom, hogyan jutott eszükbe, éppen ilyen politikai helyzetben? Ki tudja, mi lesz még velük? Különben fogadalom nélkül is jó katolikus akarok maradni. Mégsem vállalhatom a zárdai életet, pedig a gondolat már korábban is fölmerült bennem.

Egy kolléga meg azzal állt elő, lépjek be a **párt rendező gárdájába**! Hogyne! Ez pártmunka, s az eszme igazán távol áll tőlem! – futott át gondolataimban.

– É-én? – Ez volt az első reakción. Elmagyaráztam neki, mennyire el vagyok foglalva. Hogyan jutnék el még oda is?

– Ünnepségszob lesz az acélgyári díszteremben – agitált tovább – ahol filmre veszik a részleteket, és magácska az első sorban ülne!

– Még mit nem! Gondolja, hogy ez számomra valami kecsegtető ajánlat? (Az jutott eszembe: nos, ez az, hogy én bizonyos vonalon mindent megteszek, amit tudok, no de ilyet? Azt már nem!)

Micsoda nagy rumli volt az irodában! Egy csomó kimutatást kellett gépelnem, a „jóvátétel”-ről. Még ilyen nehéz napom nem volt, mondhatom. Az irodában minden kolléga azzal jön hozzám, hogy sürgős munka, vegyem előre.

– Ez is, amin dolgozom! – válaszolom.

– De ez a legsürgősebb! A végén kiderül, hogy egyformán sürgős vagy nem sürgős valamennyi, mert mindegyiknek a postázásig kell elkészülnie.

Délután megint **berendelt a nagyfőnök**. Legalább tíz levelet diktált le, azokat le kellett gépelnem. Még külön munkáról is gondoskodott. Igaz, ma nagyon kedves akart lenni. Almát hozott, megtisztította, úgy rakta az asztalomra. Mit tehettem? Nem utasíthattam vissza. Közben meg a hideg futkározott a hátamon, hogy mit akar ezzel elérni? Rá se merek nézni, valami aljas gonoszság van a tekintetében! Éppen ezért nagyon komoly vagyok előtte, még véletlenül se nevetném el magam a társaságában, bármit mond. Nem bízom benne.

Különben felőrli erőmet a gond, az állandó rohanás, sokszor az emberek rosszindulatával kell megküzdenem. A gyárban a robot, a zaj, a gépzakatolás, a forgalom... De mindez semmi ahhoz az aggodalmamhoz képest, amit a főnököm viselkedése okoz.

– Szörnyen lefogytál, rengeteg a dolgod, hogyan bírod? – jegyezte meg Icu, a kis védőnő, mikor találkoztam vele a napokban. Én arra gondoltam: valóban, meddig lehet ezt bírni? Talán egy ideig. De ilyen sokáig? Bátyámnak se merek szólni, – minek terheljem őt ezzel? Úgy se tudok rajta segíteni. Ki kell bírnom egy ideig. Amikor lehet, hazamegyek kipiheni magam. Az irodában már tájékoztattak arról, hogy nem kell szabadságot kérnem, elég, ha beteget jelentek.

Egy reggel elszörnyedve vettem tudomásul, amikor fölébredtem, hogy gyanúsán világos van. Elaludtam. Mit szól majd a nagyfőnök, ha netán mindjárt diktálni óhajt? Későn feküdtem le, mivel tegnap bátyámmal templomi hangversenyre mentünk. Gergely Ferenc orgonaművész játszott az orgonán. Nekem legjobban Liszt: „Könyörgés a Szűzanyához” és Bonét: „Ária” c. darabja tetszett. *Gyönyörű volt.* Mély csend... csak az orgona sírt. A nap besütött az ablakon, rávilágított az oltárra. Kívül az ablakfán, kis madárcák röpködtek. Az ember lelke fölemelkedett, szinte szállt a hangokkal együtt a magasba, az ég felé... P. Lukács Pelbárt hitszónok a szeretetről tartott elmélkedést. Lelkem megtelt szeretettel; ez a hangverseny felejthetetlen élmény maradt számomra.

1946. augusztus 14. – Az irodában rosszul éreztem magam. Kollégáim észrevették, s azt ajánlották, menjek orvoshoz. Erzsike, a kifutó kislány kísért el a rendelőbe. Pszotka doktortól kétheti **betegszabadságot kaptam**, s ráírta a beteglapomra, hogy ezt az időt szüleimnél tölthetem. Ennyiről álmodni se mertem. Délután mindent elintéztem, hogy mielőbb hazaindulhassak, Miklós bácsi megígérte, hogy várnak a villamosnál. Elbúcsúztam a lányoktól, Péter atyától. Házfőnök nem volt itthon, csak üzenet útján búcsúztam tőle. Hiányozni fog a Ferences plébánia.

Hazautaztam. Pihenek az erdőszélen, sok gyümölcsöt eszem, a rendes étkezésen felül gyakran iszom tejet. Délelőtt Anyukámnak segítek, hogy neki is több pihenés jusson. Ebéd után olvasok a réten és napozom. Kellemes helyet találtam, körülvéve magas bokrokkal, alattam puha pázsit, sok virág köröskörül és csend... Olyan jól alszom, ma félkilenc után ébredtem. Itt nem csörög az óra, sehová sem kell sietni. A szabadban pihenve, szememet félig lehunyva néztem a bokrok fölött a világoskék égen gomolygó fehér felhőket,

hallgattam a madarak dalát. Olyan jó így pihenni, semmire sem gondolni. Semmire? Inkább ábrándozni! Egy szebb, boldogabb jövőről...

Esténként azon gondolkoztam, hogy szüleim nagyon sokat dolgoznak. Apukám a tanítás mellett a cséplésnél ellenőrzést vállalt. Nagyon megváltozott, olyan más, mint amikor Marosvásárhelyen éltünk. Azelőtt szeretett viccelődni, és optimista volt. Most mindig komoly. Igen, mindnyájan, mi itthon, ő a fronton, nagyon sok megpróbáltatáson mentünk keresztül. Másokat talán még jobban megtört az ilyen sorscsapás, mint bennünket.

Letelt a szabadságom, visszatérve, rossz hírekkel fogadtak: telefonáltak a gyárból, hogy sürgősen menjek be. Nagyfőnök kérdőre vont, miért maradtam távol ennyi ideig? (Beteljesült, amit megálmodtam augusztus 25-re virradólag.) Mondtam, hogy orvosi engedéllyel történt, rá van írva a beteglapomra, hogy hazautazhatom, szüleimhez, amit bejelentettem az irodában, mikor visszatértem a rendelőből. Vitakoztunk. Láttam rajta, hogy meg akarja torolni, amiért nem engedtem neki. De ez hosszú történet.

Amikor tudomást szereztek főnököm szándékáról, üzentek, hogy az üzemi bizottságnál várnak engem. Ott mindnyájan együtt éreztek velem, mellém álltak. Kértek, mondjam el nyugodtan, mi történt, mert nem első eset, amit elmondtam nekik, már jól ismerik a nagyfőnök viselt dolgait. Én azonban csak az igazat mondhattam, hogy félttem tőle, s láttam rajtam, hogy nem szívesen járok be esti munkákra, és ezt közöltem is vele.

Aztán fölkerestem a gyár igazgatóját. Áthelyeztek, és szeptember 1-jétől a Nagyirodán dolgozom. Itt sokkal jobbak a körülmények, egy irodában hárman vagyunk lányok. Azonban volt főnököm kérésére mégis, nemsokára visszahelyeztek az üzemi irodába. Kívánságának nem szívesen tettem eleget.

Ősz van. – Reggel hideg a levegő, dér lepi be a fákat; frissen lépkedem a gyár felé. Az utca már az őszi hangulatát kelti. A járdán szerteszét sárguló-pirosuló falevelek ropognak talpam alatt. Távol a hegyek is színesednek. A hamuhegy fölött érdekes szürkés-rózsaszín felhő dereng. Kelet felé a nap jelzi közeli jövetelét, érdekes színekbe öltöztetve az előtte tornyosuló hegyláncot. Minden reggel más az ismerős táj, pedig már megszoktam, és mégis mindig csodálattal tölt el.

2. rész

SZEPTEMBER végefelé járt az idő, mikor ismét berendelt főnököm túlórázni. Út közben két kedves ismerősöm megállított beszélgetni. A találka miatt öt percet késtem. Még jó, hogy nem telt le érte. Egész délután rettegtem, mert olyan kellemetlen végigmenni ilyenkor a gyártelepen, lassan sötétedik... és én félek egyedül járkálni...

Gyorsan megírtam a leveleket. Ma igen „kedélyes” hangulatban volt „kedves” főnököm.

Valamit kijelölt egy szövegben és melléje kellett állnom. Ahogy ránéztem, megborzongtam: *ilyenek lehetnek az ördögök!*

Örültem, hogy az asszonyok még takarították a szomszédos irodákat. Várták, hogy készen legyünk, mert még port kell törölniük.

Hazafelé az üzemek hatalmas üvegfalain keresztül kék-sárga szikrák pattogtak, máshol vas izzott a sötét háttérben. Egy ablakból piszkos-homályos üvegen át, izzó, piros-parázs fénye szűrődött ki az udvarra. **Zakatoltak a gépek**, máshol vasfűrész sivített. Fölöttem körben kéken-sötéten borult rám az égbolt, itt-ott halványan pirosuló csillagokkal teleszórva. Elgondolkozva haladtam a Rimamurányi úton hazafelé.

Az iskola órája háromnegyed nyolcat ütött.

A Kaszinóban magyar nótákat próbál a gyár fúvószenekara, ütemére meggyorsítom lépteimet

Távolabb egy tangóharmonikán bús hallgatót játszik valaki.

Mellettem összesimulva surrannak el a szerelmespárok.

Amott valaki az ablakból szemléli a járókelőket.

Szép csendes az est, tele titokkal, élettél. Nekem is súg valamit, bennem is zsibong valami. Nem tudom meghatározni: mi az? De nem is akarom. A mai szép estét nem rontom el. Úgysem szántam volna rá magam, hogy ilyen későn járkáljak az utcán. **Ezt az estét ez a séta tette széppé, sejtelmessé, ilyen varázslatossá...**

Salgótarján, 1946. szeptember 27. – Az irodában mindig sok a munka, alig győzöm elvégezni, mégis megszoktam, de a környezetemet – azt talán sosem tudom elfogadni. Egyik kétértelmű vicceket mesél, a másik túlságosan bizalmaskodik, a harmadik káromkodik. Néha nagyokat nyelek. Ha megjegyzést teszek valamire, azonnal megsértődnek, s azt hallom: „Mi nem jártunk annyi iskolát.”

Eleinte nagyon zavart az állandó zaj, az üzemből behallatszik a gépek zakatolása. Amikor reggel az irodába tartok, a hatalmas csarnokon keresztül kell áthaladnom, már otthonosan érzem magam a nagy zajban, vidáman üdvözlöm a legközelebb munkálkodó kovácsot, aki állandóan nagy vasvillát vagy kapát üt, ver egész napokon át, mintha álmában is ezt tenné, örökké, megállás nélkül...

Október 5. – Egész nap jól éreztem magam a hivatalban. Mindennek örültem. Az öreg Viroszták fejcsóválgatás közben szót tett: – Mi van magával? Csak úgy él. Olyan igazi lány!

Október 7. – Baj van a nagyfőnökkel... Szokatlanul csendes az üzem. Megszoktam az állandó zakatolást. Most az állandó zaj helyett szinte zúg a csend... Egyszerre leállt az üzem. Miért? Itt a csend annyira szokatlan, csak valami váratlan dolog okozhatja. A munkásság felkérte a főmérnököt, hagyja el a gyártelepet! Ahogy utána elmondták, **kikísérték a kapuig, kalapot emeltek neki...**

Az egész üzem forrong, bosszút forralt ellene, és én mégsem vagyok kárörvendő. Pedig milyen kegyetlen volt hozzám, bosszút akart állni rajtam, mert a szemtelen közeledését visszautasítottam, – ezért képes lett volna rá – igazságtalanul – kivenni kezemből a kenyeret. És én mégis csak egy szerencsétlen embernek tartom.

Utána minden megváltozott az irodában. – Sokat nevettünk, pedig rengeteg a munka, hogy ki se látszom belőle. Egy alkalommal Mándoky Bandi diktált gépbe egy nagy terjedelmű kimutatást (egyelőre ő – a fiatal üzemmérnök – vezeti a gyáregységet). Elkészült a táblázat, aztán kisütötte, hogy talán mégse jó – írjuk át. Mindig más jut eszébe, nem az, ami kellene. Nem is tudom, hol jár az esze? A végén már kinevettem bizonytalansága miatt.

1946. október 18. – Mára virradólag szép álmot láttam. Út közben benéztem a Ferences atyák kis templomába, ott mondtam el a reggeli imát. Bent a gyárban mindent szebbnek, könnyebbnek láttam. Szóba került a boldogság. Szvoboda bácsi, idős kollégám megkérdezte tőlem:

– Minek örül annyira Katóka? – mert mostanában ritka az olyan ember, aki boldog vagy vidám.

– Például én olyan vagyok. – Csak néztek rám hihetetlenkedve, mintha a Holdról pottyantam volna közéjük.

– Igen. Én olyan vagyok, mindennek ellenére. Akkor is, ha nehéz az élet, ha nem sikerül minden, ha időnként bántódás, igazságtalanság ér, mégis...

Katalin nap. – Másnap kedves meglepetésben volt részem. Fekete bácsi – az üzemből – keresett. Ő az, aki mindjárt a bejárat után veri a szerszámokat. Egy hatalmas szögből szép, *papírvágót készítettek, és az ajándékot ő adta át nekem.* Díszes motívumokat, és a nevem kezdőbetűit vésték rá. Annyira meghatott és nagyon örültem, mert ezzel a szeretetüket fejezték ki. (Utólagos bejegyzés: azóta is ezt használom, mindig az íróasztalomon van.)

Délután benéztem az egyházi irodába, ahol segíteni szoktam házfőnök atyának. Ma a templomi kórus névsorát írtuk, melynek én is lelkes tagja vagyok. Beszélgettünk, szó esett Erdélyről. Házfőnökatyát Csíksomlyóról helyezték ide; ő is erdélyi. Most világosodott meg előttem: ezért éreztem mindig olyan közel magamhoz. Közben benézett az irodába Péterke (fiatal szerzetes) is, lehozta a harmonikáját. Eljátszotta rajta: *Egy tangóharmonikán elmondom...* ami addig fülemben cseng, amíg meg nem tanulom.

Estefelé kóruspróbára mentem. Ma kevesen voltunk. Megbeszéltük az előadás részleteit, mivel a karácsonyi vásár után színdarabot adunk elő. Jó hangulata volt Péter atyának. Valami öröm érthette, mert olyan szeretetreméltó volt. Mi történt vele? Ha megkérdezném tőle, vajon megmondaná-e nekem?

Bátyám Budapestre költözött, ott folytatja tanulmányait, lakást kellett változtatnom, nem maradhattam az öreg inassal egy lakásban. Most messze lakom a várostól, túl a gyár mögött.

Szép a tavasz a Jónásh-telepen, olyan a környék, mint egy virágoskert. A gyümölcsfák virágpompába öltöztek, mintha minden azt hirdetné, milyen jó az Isten, aki ezt a gyönyörűséget pazar gazdagságban szerteszórja – ezer apró örömeivel – hogy boldoggá tegye az embereket. Ujjong a lelkem, hálaimát zengve Teremtőjének!

Reggel csodaszép kép tárult elém, amint a hegyről lefelé jövet haladtam az iroda felé. Az egész gyártelep sűrű ködben úszott. A nagyképménynek egy kis részét rózsaszín fénnel világítja meg a nap. Háttérben, a zöldben pompázó erdővel körülvett Salgó vára látszik. Csodálatos látvány. Ha valaki élethűen lefestené, azt hihetnék, hogy a kép alkotójának képzelete szülte.

1947. június 12-én gyárlátogatásra érkeztek a megyében alkalmazott pedagógusok. – Apukám és Piroška barátnőm három napig nálam lakott. Régen dolgozom már itt, de alig ismerem a különböző üzemszerveket. A pedagógusokkal én is körbejártam a gyárat. Nagyon érdekes volt számomra. Különösen a vasöntés tetszett, ahogy folyik a rózsaszínű olvasztott vas, úgy ömlik, mint a víz, és csillagokként szóródnak, sziporkáznak szerteszét a szikrák; olyanok,

mint karácsonykor a csillagszórók. A szögverésnél minden ütés, minden taktus egy-egy szöget eredményez. Kaptam egy óriásit és néhány ici-pici szöget emlékebe.

Elutaztak a vendégeim. Nem lehetett kellemes útjuk, mert egész nap esett az eső. Micsoda nyár? Most viszont minden fölfrissült, a föld szaga beáramlik az ablakon. A virágok és fák leveleiről csillogó gyémánszemekként csöpögnek le a vízcseppek. Mindent bearanyoz a drága, éltető napsugár.

Gyorsan szalad az idő, elmúlt egy év, lassan itt a tél.

Jutalomutazás³

Visszaemlékezés egy régi utazásra

1970. OKTÓBERÉNEK egy borús-hideg hajnalán, Budapesten foglaltuk el helyünket a különvonat hálófülkéjében, amely *Kiev, Leningrád és Moszkva* felé repített bennünket. A szomszédos fülkében erdészek utaztak, akikkel hamar összebarátkoztunk. A vonat fiatal személyzete szívesen vásárolt az utasoktól bármit, főleg női fehérnemű és női harisnya érdekelte őket. Velem nem kötöttek üzletet, mert amit magammal vittem, arra szükségem volt az utazásnál. Út közben igazi orosz szamovárból ittuk a teát.

Ízlett az étkezőben föltálalt sok különleges ételféleség, csak a kenyérrel nem voltam kibékülve. Babának (kolléganőm) nagyon ízlett a csokoládébarna kenyér, nekem a háborús időköt juttatta eszembe, mivel a sületlen, keletlen, súlyos *háborús kenyeret* nem sikértartalmú, jó magyarhonban termett búzából alkották szakértő kezek, hanem kukoricából, rozsból, árpából, és ki tudja, még miből gyártották, amiben időnként bogarakat, még egeret is belesütöttek. Elhatároztam, hogy abból én soha többé nem kérek!

A gyorsvonat éjszaka, lefüggönyözött ablakokkal robogott velünk a hatalmas térségeken; a nappalok városnézéssel teltek. Első állomásunk Kiev volt, ahonnan már este továbbutaztunk Leningrád felé. Évát kértük, figyelje az állomásokat, és közölje, merre járunk. Készséggel kinézett az ablakon, s mikor a következő állomás mellett elhaladtunk, csak annyit mondott: – Igaz, tanultam oroszul, de a *szaladó Cirill-betűket nem ismerem*. Ősz lévén, borús időben, mindenütt sötétség honolt. Mégis felülmúlta képzeletünket, amit utazás közben tapasztaltunk. Nálunk is vannak elhagyott tanyák, de ami ott van, az egészen más: a nagy térségek közt amerre szemünk ellát, szegénység, nyomorúságos, elhanyagolt viskók, kocsitengelyig érő sár mindenütt...

Reggelenként a vonaton belebújtam köpenyembe, vállamra dobva a törülközőt, magamhoz vettem a szükséges holmit, – vonultam tisztálkodni! Fürdőszobának neveztem azt a pici helyet, ahol a WC-kagyló mellett tenyérnyi kézmosóban vékony csőből icipici víz csordogált. A vízhez csak úgy jutottam hozzá, ha egy kézzel, nyomva tartok egy valamit.

³

Megjelent a LYRA 2003. Ősz Irodalmi Antológiában.

Minden nap külön élvezetet jelentett ez a különleges lehetőség: *fél kézzel, közben csomagot tartva mosakodni*, mert nem volt alkalmas hely a kellékeket lerakni sem. Még jó, hogy több szivacsot vittem magammal, különböző testrészeim tisztítására, ezeket a szerényen csordogáló víz fölött leöblögettem. Visszatérve a fürkébe, – ha Éva elkezdte a piperézkedést, és olyan gondosan, szálanként rendezgeti dús fekete hajkoronáját –, akkor belátható időn belül nem jut másnak hely az öltözködésre.

Megcsodáltuk Leningrád gyönyörű épületeit, palotáit, gazdag múzeumokba és képtárakba látogattunk. Nem értem, hogy tudták a nagy világégés, a második világháború alatt megőrizni a töméntelen kincset. Igaz, *rengeteg holmit összezabráltak* Európa ódon városainak múzeumaiban, képtáraiban. Híres magyar művészek alkotásával volt szerencsénk találkozni.

Margóval kísértáltunk a tengerpartra, ahol *„hajók parkoltak”*, a téren katonák gyakorlatoztak. Nem törődtünk velük, nyugodtan hallgattuk a tenger mormolását, miközben egy csinos fiatal tiszt kivált a katonák közül, és sietve felénk tartott. Barátságosan beszélt hozzánk, de egy mukkot sem értettünk belőle. Orosz nyelvtudományom csak addig terjedt, hogy *„Nye ponyemáj pa ruszki.”* (Bocs’, még ezt is rosszul jegyeztem ide, nem tanultam oroszul!) Próbáltam németül diskurálni, azt meg ő nem értette. Aztán kézzel-lábbal magyarázva rájöttünk, hogy *katonai területre tévedtünk*, nyilván azt közölte, hogy civileknek nem szabad itt sétálgatni. Kézzel jeleztük, hogy elnézést kérünk, és visszafordultunk.

Este megnéztük a hidak zárását, – reggel továbbindultunk.

Moszkva pályaudvarán autóbusz várt ránk, különleges fogadásban részesítették Nógrád megye ELIT-jét, s bennünket, akik abban a kiváltságos helyzetbe cseppentünk, hogy jutalomként jöttünk, kivéve Margót –, aki talán egyedülállóan a hosszú szerelvény utasai közül – maga fizette a kirándulást.

Egy tábornok (nyilván *valamelyik, vagy mindkét világháború veteránja*, – mivel széles melle válltól lefelé majd’ térdig – teleaggatva kitüntetésekkel) köszöntötte a különleges utasszállítmány résztvevőit, mint említettem, a megye, köztük „Kismoszkva” (Salgótarján) kiválóságait! Az idős úrral (pardon, elvtárssal), később még találkozunk.

Itt végre, több éjszakán át szállodában, *ágyban alhattunk*, nem a szűk fürke keskeny emeletén ringatott a vonat. A szobák elosztásánál Margóval társultam, aki otthon nemcsak kollégám, egyben szomszédom is. Kulccsal a kezünkben, gyorsan elfoglaltuk a szobát, kipakoltunk. Örömmel vettük tudomásul, *hogy valódi fürdőszobánk van! – első utam oda*

vezetett, hogy a napok alatt rám rakódott (hogy is mondjam?) koszt lemossam magamról. Nagy örömmel nyitottam meg a csapot, de (ó jaj!) olyan színű valami kezdett folyni belőle: sötétbarna! – amilyen színű kenyeret kaptunk a vonaton. Csodálkoztam, mert eddigi életemben ilyen, csapból folyó valamivel nem találkoztam. Nem tehettem mást, megfürödtem benne, arra gondolva, hogy legalább valamennyi kosztól mégis megszabadít.

Másik két kolléganőnek nem jutott fürdőszoba, ezért meghívtuk őket egy nagy fürdés élvezetére! De ők megsértődtek, amiért nekünk van, s nekik nincs fürdőszobájuk, – pedig mi is véletlenül jutottunk hozzá. Aztán igyekeztünk rendbe tenni kevés holminkat, vasaltunk, hiszen ma igazi, szállodai étteremben tálalják a vacsoránkat, – gondoltuk: ki kell csípni magunkat!

Közös programmal kezdődtek a napjaink, itt már egyedül is cirkálhattunk a városban. Rengeteg élménnyel gazdagodtunk, annak ellenére, hogy óriási szegénység van az oroszok földjén, míg mellette gazdag kincsekkel telt múzeumokat, képtárakat, templomokat láttunk.

A Vörös-téri látogatásra egy esős délelőtt került sor. Hosszú sorokban kígyózva nagy tömeg várakozott Lenin mauzóleuma előtt. Ott futottam össze későbbi szomszédommal, ketten egy ernyő alatt élményeinket kicserélve töltöttük a várakozás hosszú perceit. A mauzóleumban szigorú őrizet mellett, csendben haladtunk, a fiatal örök árgus szemmel figyelték mozdulatainkat. Annyira idegennek, lárvaszerűnek tűnt Lenin arca, mintegy glóriával vette körül az erős fény (valószínű, nem véletlenül). Vajon miért nem hagyják már békében nyugodni szegényt?

A nap további részét a *Kreml* területén töltöttük. Megcsodáltuk a cárok rezidenciáját, a gazdag görögkeleti hagymakupolás koronázó templomot; a megcsorbult nagyharang előtt fényképet készítettünk. Autóbusszal vittek bennünket Katalin cárnő nyári palotájába, ami ugyancsak tele van műkinccsel. Nekem legjobban egy kék mintával díszített, finom porcelánkészlet tetszett, mondtam is, hogy elfogadnám ajándékba.

Többször beutaztunk a metrón Moszkva központjába. Egy alkalommal eltévedtünk Margóval, alig találtunk vissza. Nehezen igazodtunk el, nem ismerve se a nyelvet, se a Cirill-betűs feliratokat.

Itt külön élményben volt részünk; hallottuk, hogy az egyik üzletbe szállítmány érkezik, elindultunk szőrmét nézni, netán vásárolni. Beálltunk a hosszan kígyózó sorba, igyekeztünk előbbre tolni. *Egyszer csak fölénk tornyosul egy hatalmas ruszki, megfogja*

Margó vállát, és (csuda „udvarias” gesztussal) egyszerűen kipenderíti a sorból. Eszembe jutott a front alatti mondásuk: szinte méterben (karjukat széttárva) mutatták, milyen hatalmas a *ruszki kultúúúra!* – Sokáig mondta még a szövegét, de nem értettünk belőle semmit, – nem is érdekelt engem, csak látni akartam a prémekeket.

Moszkva két áruházában, a *Gum-ban*, és a *Cum-ban* emléket vásároltam az otthoniaknak. Volt ott sokminden, óriási összevisszaságban. Szokatlanul rendezték be a termeket. Mindenhol minden, de nem rendben, hanem kupacokban. Egyik ablakmélyedésben kalapok egymásra dobálva, mellettük forrasztópáka, női cipő, esernyő és melltartó, máshol gyertya, gumicsizma és női ruha! Az utcákat járva, egyetlen olyan üzlettel találkoztam, amely hasonlít az itthoniakhoz, ahol ugyanazt mutatják a kirakatban, ami bent az üzletben megvásárolható, és minden rendesen, polcokon elhelyezve.

Szállodánk földszintjén, a hátsó bejáratnál egy kicsi *cukrászda* állt. Ne képzelje senki, hogy főváros lévén, össze lehetne hasonlítani egy budapesti vagy városi cukrászdával. Egyszerű hely volt, mint itthon egy kis faluban, mi mégis többször fölkerestük. Csak a kávé! Egész utunk alatt nem sikerült fölfedezni egy finom feketekávét. Még jó, hogy előre figyelmeztettek, és vittünk magunkkal gyorsfőzőt és nesz kávét.

Hivatalosak voltunk a moszkvai Magyar házba, ahol zene szólt, és akinek tetszett, táncolhatott. Megnéztük a Kongresszusi palotát, ahol a szovjet Duma ülészik. Kipróbáltuk a honatyák ülőhelyét. Az épületet színházteremnek is hasznosítják, – este Margóval „kicsíptük” magunkat, és elegáns öltözékben néztük meg a Hattyúk tava (balett) előadását. Utastársaink közül többen irigykedtek ránk, amiért mi arra is gondoltunk, hogy bizonyos helyeken odaillő öltözékben jelenjük meg.

A búcsúesten hatalmas teremben velünk szemben foglaltak helyet vendéglátóink, köztük az idős úr, aki érkezésünk idején, az állomáson köszöntött bennünket, – zubbonya most is tetőtől-talpig kitüntetésekkel teletűzdelve.

Fiataltolmácsa szépen beszélt magyarul. Azt hittem, hogy Moszkvában tanuló magyar egyetemista lehet. Megkérdeztem tőle:

– Ön talán magyar diák? – olyan tiszta irodalmi nyelven beszéli a nyelvünket...

– Én szovjet állampolgár vagyok! – magát kihúzva válaszolta büszkén az ifjú.

Az idős úr nemsokára fölállt, néhány barátságos mondat után poharát fölemelve köszöntötte a vendégeket. Terítékünk mellett, gyűszűnyi pohárkába vodkát töltöttek. Azt hittem, sajnálják, hogy ilyen kicsi edényben kínálják. De amikor a számhoz emelve

kortyoltam belőle, azt hittem, menten kigyullad tőle a torkom, olyan erős volt. Most értettem meg, miért osztották olyan pici pohárban.

A finom vacsora után a halk zeneszó átváltott tánczenére. Az első szám egy Strauss-keringő volt. Én éppen az idős katonával ültem szemben; a keringő dallamait hallva, feléje emeltem a poharam. Erre fölállt, odajött hozzám és meghajolva, táncra kért. Utána visszakísérve – búcsúzóul kezét csókolt! Nocsak, itt is vannak még régimódi udvarias urak?!

Reggel élményekkel gazdagodva, – fáradtan, de jókedvűen indultunk hazafelé. A vonatban játékos vetélkedőt szerveztek, *ki tud többet Szovjetunióról?* – címmel. Azt hittük, nehéz feladatokat kapunk, de a szomszéd fülkében utazó erdésziúkkal szövetkezve, elsőkk lettünk és egy halom ajándékkal megrakodva tértünk haza.

Én, és a számítógép⁴

AMIKOR nyugdíjba mentem, igyekeztem kipihegni magam, és rendbe tenni lelkivilágomat. Egy könyv került a kezembe, amiből elsajátítottam az agykontrollt, és naponta, lelkiismeretesen végeztem a gyakorlatokat. Jó hatással volt rám a csend és ellazulás; mindig segített, ha gondokkal kellett megküzdenem, amiben sosem szenvedtem hiányt. Közben befejeztem egy-egy korábban megkezdett, de idő hiányában félbehagyott kézimunkát.

Eddigi életemben eddig nem állt módomban saját kedvteléseimnek hódolni. Most, hogy kis lakásomban végképp' egyedül maradtam, első ténykedésem otthonomat az egyedül-létre (nem magányra!) átrendezni. Ehhez szükségét éreztem környezetem külső feltételein is változtatni. Lakásomat tataroztattam, átrendeztem, új bútordarabokkal egészítettem ki, könyveimnek új polcokat rendeltem, hogy megfelelően hozzáférjek minden darabjához. Mikor vége lett a festésnek, nagytakarításnak, sorban behordtam a dobozokat az erkélyről, átnéztem tartalmukat. Ott találtam az addig gondosan, mindenki elől jól elzárt csomagban korabeli naplóimat, régi fényképeket, leveleket, egy csomó ifjúkori emléket; ezekkel eddig nem volt időm foglalkozni.

A fényképeket csoportosítva raktam el, s amikor tehettem, beleolvastam a naplókba. Képzeld el: négy aprókockás vaskos füzet (327, 182 és 113 oldal, a 80 oldalas *gyorsírással*) teleírva... Mindez (fél évszázad távlatában) kicsit halványan, de olyan jó állapotban, hogy minden tintával írott apró betűje, sztenogramja jól olvasható. Minél tovább olvastam, éreztem: micsoda kincshez jutottam azokból az időkből, amikor kis hazánk határain túl már folyt a háború... Naplóimban a történelem jelentős szakaszát őriztem meg a körülöttem történő események leírásával. Erdélyben kezdtem első diákkori naplómat, – kis jegyzetfüzetben, gyorsírással.

Első dolgom volt a sztenogramot írógépbe áttenni. Utána sorra vettem a többi naplót. Fiam hozott egy számítógépet, s javasolta, próbálkozzam azzal megbarátkozni. Az írógépemet hamar nyugalomba helyeztem. Az emlékek közül előkerült, Apukám versesköte-tének leírásával ismerkedtem a számítógép rejtelmeivel. Nem volt könnyű dolgom minden előtanulmány nélkül belevágni, megszokni az okos masinát. Csodálkoztam, mennyi

4

Megjelent a LYRA Irodalmi Antológia 2004. februári számában.

mindent lehet ezzel véghezvinni. De hogy eleinte miket műveltem szegény géppel? Fiam egyszer csendesen megjegyezte: – Anyukám! Különös érzéssel tudod rongálni a számítógépet!

Megérlelődött bennem az elhatározás: nem hagyhatom veszendőbe, ami az ölembé pottyant. Megörökítettem, átírtam a számítógépbe a naplóbejegyzéseket változás nélkül, ugyanúgy, ahogyan akkor régen tömondatokban fogalmaztam. Jó volt kezdetnek, gyakorlásnak.

Aztán nekifogtam nagy művemnek. Valóságos, igaz történetből *Életem regényét* írtam meg családom számára. Úgysem tudtam gyermekeimnek kellő részletességgel beszélni azokról az időkről, amiket átéltem a hosszú évek alatt; a küzdelmeket, életem szép- és árnyoldalait. Rájöttem: az élet nagy őrlőmalmában mindig kevés idő jut a legfontosabb dolgokra, amelyeket nem szabad feledésre ítélni. Ha nem lehettem művész (mint terveztem), akire büszkék lehetnek utódaim, ha nem tudok anyagi értéket rájuk hagyni, legalább ez maradjon nekik örökül: a 20. századi történelem egy darabkája, hogy lássák, milyen volt az életem, s azért, hogy én se vesszek bele a jeltelen semmibe...

Egyetértek az íróval: „*az el nem beszélt élet, vagyis az élet, amelyet pusztán megélsz, de nem beszélsz el újra és újra magadnak és esetleg másoknak, az nem is igazán élet.*”⁵

Nem vállalkoztam könnyű feladatra, mert ilyen nagy terjedelmű írásba eddig még sosem fogtam. Azt se tudtam, hogy kell hozzákezdeni. És most tapasztalom, hogy szeretek írni és írni, mindent leírni, ami körülöttem történik. Ahogy haladtam, és szaporodtak a sorok, majd az oldalak, a fejezetek, éreztem, hogy egy ember élete sokkal fantasztikusabb, mint bármilyen más kitalált történet.

Közben megakadt a szemem egy pályázati felhíváson. Három kategóriában hirdették meg, ötoldalas prózai műveket lehetett beküldeni. Mindig szerettem irogatni, de eddig ilyesmibe sosem vettem részt. Igaz, nekem új volt minden: a számítógép, a pályázati feltételek, mégis, a készülő regényemben számtalan epizódot alkalmasnak találtam erre a célra, ezért elhatároztam, belevágok. Elkészítettem, és beküldtem négy pályaművet. Persze, nem nyertem, hisz’ a magazin, ahová pályáztam, világméretekre kiterjedő, oda nyilván híres írók is beneveztek, – mégsem bántam meg. Ez indított arra, hogy saját

⁵ Idézet: Hankiss Elemér „Idegen világban” című művéből.

kedvtelésekre később átdolgozzam, hogy szépítsek a dolgozatokon. Mostani formában és tartalmában már inkább pályázatra érett mind a négy, mint akkor, amikor beküldtem.

Mindenféle témát felhasználtam arra, hogy írhaszak. Szabadidőmet azzal töltöttem, hogy írtam a regényt, majd javítottam rajta, aztán újraolvastam, megtoldottam, formáztam. Élveztem, hogy már elkészült 200, majd 300 oldal. Ezt a részt szántam a regény első kötetének. Mint kezdő számítógépes, nem értettem kellőképpen a formázáshoz, csak egyszerűen leírtam az egyes fejezeteket, ahogyan szoktam korábban a leveleket, és előterjesztéseket az irodában. Fiam a számítógép könyvtárában létrehozott számomra egy olyan mappát, melynek segítségével egységesen lehetett formázni a kész művet (bekezdések, betűformák, címek, alcímek, stb.). Ellátta tartalomjegyzékkel; így a többszáz oldalas műben könnyen keresgélhettem, tetszés szerint ugrálhattam egyik fejezetből a másikba, ha eszembe jutott valamilyen javítás vagy másítás benne. Csodálatos alkotmány volt számomra, most már sokkal egyszerűbben lehetett a rengeteg anyagot egységesen megformázni.

A könyvtárban némely kisebb írás több helyen, azonos fájlneven szerepelt. Eszembe jutott, jó lenne rendet teremteni benne, hogy könnyebben tudjak köztük eligazodni. Azzal még nem voltam tisztában, hogyan kell könnyen és biztonságosan máshová, vagy egymás mellé átpakolni az egyes anyagokat. Szégyelltem mindig kérdezősködni, hogy kezdjek hozzá, ezért magam nekiláttam a munkának. Eleinte rendben ment minden, több mappát egybeolvasztottam, vagy szétválasztottam, egyet-egyet más helyre tettem, vagy új fájlneveket kaptak írásaim. Egyszóval: szépen haladtam addig, amíg a legnagyobb munkámhoz, a regényhez értem. Ott ugyanazt az eljárást alkalmaztam, mint máshol, de sajna' – az egész teljesen elszállt... De olyan ügyesen eltűntettem, hogy még a fiam se tudta többé elővarázsolni... Legszívesebben sírva fakadtam volna a csodálatosan elkészített és formába öntött, teljesen kész, óriási munka elvesztése miatt...

Még szerencse, hogy megvolt a legelső, nyers összeállításom (első leírás), ami nyomtatásban megmaradt. Előlről kezdek a munkát. Ezen a példányon dolgoztam át újra az egészet, ezt kellett az időközben eltűntnek megfelelően kiegészíteni a változtatásokkal, átformázni, tehát a rengeteg oldalt, annak minden betűjét átolvasni, kijavítani, – nem is egyszer.

Amikor újraolvastam a sorokat, eszembe jutottak a korábbi betoldások. Megálltam bizonyos helyeken és kezdtem beírni a szöveget. Mondom, már szinte kívülről tudom az

egészet. Legalább egy hónapig tartó, megfeszített munkát jelentett az egyeztetés, az újraformázás. De sajnos, még azzal sem dicsekedhetem, hogy „Legszorgalmasabb olvasója én lehetek írásaimnak,” – legfeljebb azzal, hogy szinte egyedüli olvasója vagyok a regénynek!

Most már kezdem megérteni fiam intelmeit, hogy menteni kell az anyagot. Eddig én ez alatt azt értettem, hogy egy oldalon többször megnyomom a *mentés gombot*. Most már azt is tudom – saját keserves tapasztalataim alapján, – hogy ez nem elég, hanem minden munkát fontos külön lemezre is elmenteni! Az okos más kárán tanul, – én ez esetben nem tartoztam közéjük, mert saját káromat elszenvedve szereztem tapasztalatokat.

Milyen jó, hogy legalább már itt tartok. Az újra átdolgozott regényrész – az első kötetet – mind lemezre mentettem sok más anyaggal együtt. Ugyanis most meg nem az én hibámból, hanem *a gép meghibásodása miatt minden rajta lévő anyag elszállt...* De szerencse, hogy munkáim legnagyobb részét lemezre mentettem, most azokat rátelepítetem az új könyvtáramba.

Amikor elkészültem a naplók feldolgozásával, utána korabeli emlékeim, levelek, dokumentumok alapján kezdtem neki a regény folytatásának. *És jöttek az emlékek, a gondolatok* – a készen kapott naplókra túl – alig győztem leírni az emlékezetemben felbukkanó eseményeket. Regényem már három kötet terjedelműre dagadt...

Eltelt majd' három év, mióta dolgozom a számítógépen. Ma már ott tartok, hogy a háromkötetes életregényemen kívül kiadásra vár 7 kisregény, 23 novella, melyekből már többet átdolgoztam, lerövidítettem pályázatokra. Írtam legalább 9 mesét, 5 úti-kalandot, 19 általam életképeknek nevezett egyperces-többperces rövid történetet, sok újságcikket, egyebet. (Persze, ezek a számok az eltelt idő alatt megszáporodtak.) Jelenleg új regényen dolgozom – ennek címe: *Másik életem*, – és pályázatokra küldök be írásokat.

Számítógépen írom a hivatalos- és baráti leveleket, válaszokat. Most pedig előrehaladott korom ellenére jelentkeztem számítógépes tanfolyamra, hogy bővítsem az eddig magánszorgalomból tanultakat, tökéletesítsem az Internet-kezelést, hogy az elektronikus levelek készítéséhez se kelljen mások segítségét kérnem.

Unokám jóvoltából készülöben van a Honlapom, melyben patronálókat keresek –, benne főleg a kész regényemből közlök adatokat és képeket. Csak azt nem tudom, hogy kell hozzáfogni a nagy mű kiadásának...

De azt elmondhatom, hogy mostanában legjobb barátom a számítógép.

Bürokrácia⁶

LEVELET hozott a postás. Erről jut eszembe a régi, meg az új *bürokrácia*, – de úgy is fogalmazhatnám, hogy *pazarlás akkor, és most*. Mindig volt egy-egy időszak, amikor küzdöttek ellene, akarom mondani: szerettek volna ellene harcolni, – nem sok eredménnyel. Életem folyamán volt szerencsém tapasztalni, hogy inkább elszaporodott a bürokrácia, s ennek velejárója, az űrlapok, a rengeteg, a kelleténél sokkal több papír felhasználása, nem beszélve az ehhez fűződő emberi munkaidőről.

Az ötvenes-hatvanas években hozzászoktam ahhoz, hogy *takarékoskodni kell* papírral – és mindennel. Akkor hiánycikknek számított a papír, ezért természetesen az irodában is spóroltunk vele, de az írószerrel és mással is. Idős kollégám, az egyik osztály vezetője már annyira vitte, hogy a rontott, mások véleménye szerint szemétkosárba való iratokat szétvagdosva, arra írta kézzel – és küldte házon belül a tájékoztatókat, följegyzéseket és leveleket. Ez még engem is mosolyra késztetett, mert én az egyik oldalán már használt papírokat kizárólag fogalmazványnak használtam. Ez annyira rögzült bennem, hogy még ma is jegyzetnek, piszkozatnak felhasználom, néha még első olvasás céljából, számítógépes nyomtatásra is.

Később azt kellett tapasztalnom, hogy az apparátusba kerülő hivatalnokok (gyermekeim korosztálya) már *nem ismerték magát a takarékosság fogalmát sem!* Gyakran lehettem tanúja annak, hogy ifjú kolléganőim bekészítenek az írógépbe több példány papírt indigóval, leírnak 2-3 sort, s miután elrontanak a szövegben egy betűt vagy szót, nem javítják ki, hanem mindet összetépvé, papírkosárba dobják. (Jobb esetben az indigót kiszedték belőle.) Az pedig, hogy a tiszta részét levágják – amit később rövidebb feljegyzésekre, levélre fel lehetne használni – meg se fordult a fejükben.

A számítógépek elterjedésével, pazarlás terén még továbbléptünk, takarékosság szempontjából pedig – visszafelé haladunk. Mindig, mindenütt kérdeznek, kíváncsiak ránk, ezért ha kell, ha nem, egész- vagy többoldalas, sokoldalas űrlapokat kell kitöltenünk – legtöbbször csak azért, hogy abban néhány sort, vagy adatot írjunk be...

⁶ Megjelent a LYRA „Az Irodalom Ünnepe” pályázatra kiadott Antológiában (2004. április).

Szerény véleményem szerint kitalálhatnák – a különben nagyon okos emberek, pl. azt, hogy többféle űrlapot, kérdőívet szerkesszenek: rövid űrlapot, hosszú űrlapot, nemleges űrlapot! Akkor mindenki kiválasztaná a neki éppen megfelelőt. Ekkor a hat oldal helyett elég lenne egy, ahová csak a személyi adatait kell beírnia az érintettnek, esetleg még azt a szót alá is húzhatja, hogy nemleges! De nem! Ez nem jó! Csak a hatoldalas kell, mert lehet, hogy az országban (megyében) akadna két ember, néhányal több ember, akinek mind a hat oldalon akadna kitöltenivalója!

A pazarlásról csak néhány példát említek. A Vízművek Rt. (többemeletes) lakásokban elhelyezett két-két vízórát leolvasva, postán küldte a számlákat. *Két számlát* (külön a melegvíz, külön a hidegvíz-fogyasztásról), *ugyanaznap postázva, két borítékban* juttatta el nekem – és még ki tudja hány vízhasználónak! Egyszerre küldik, én is együtt kapom meg a két borítékot! Nem tudom megérteni, miért nem lehet egy borítékba beletenni a két számlát? Persze én azt is el tudtam volna képzelni, hogy egy lakás két vízóráján mért vízfogyasztást *egyazon számlán közöljék, és egy borítékban postázzák nekem*. De miért takarékoskodnának? Nem divat ilyen „apróságon” spórolni, különben is, a cégnek jelent külön költséget. Igen ám, de ők csak megelőlegezik, majd *beszámítják a víz árába, és a fogyasztókra áthárítják adóval, kamattal együtt!*

Sok kicsi sokra megy – mondja a közmondás. Érdeemes lenne kiszámolni, mindez mit jelent havonta, évente, tízévente, – aztán kis városunk, megyénk, s országos viszonylatában is! Ilyen tekintetben mindegy: nekem vagy a cégnek kell-e megfizetni, de itt a fölösleges pazarlásról van szó, arról az elvről, továbbá a munka-, posta- és papírköltségről, amit nálunk aztán nemigen szokás újrahasznosítani!⁷

A következő eset is nemrég' történt. Az APEH egyszerre két *(emeltdíjas-tértvényes) ajánlott levelet* küldött. Mi lehet az? – bontogatom kíváncsian, mert – mint törvénytisztelő állampolgár, mindig időben eleget teszek mindennemű rám szabott kötelezettségnek. Véletlenül jó sorrendben bontottam ki a borítékokat. Az elsőben közlik velem, hogy nyilvántartásukban az előző évről egészségbiztosítás címén 7 (nem vicc, tényleg hét) forint

⁷ El se merem hinni, mi történt a közelmúltban! Ezeket a sorokat még 2002-ben jegyeztem le, s íme! Vannak még csodák! 2003-ban föltalálták, hogy lehet másként is, mert már csak egy számlát kapunk, s mindkét vízórán mért fogyasztás ráfér, sőt, annak az ára, ráadásul a benne levő adó értéke is! Ki hinné mindezt?

összegű tartozásom jelentkezik. Jó, mondom magamban, majd postára adom, hogy ne jelentsen gondot a hivatalnak!

Kibontom a másik borítékot. Abban arról tájékoztatnak, hogy a 7 Ft tartozást, a vonatkozó (pontosan megjelölve!), érvényben levő jogszabályok értelmében *törlik nyilvántartásukból*, mivel a rendelet ilyen és ilyen paragrafusa, bekezdésének X pontja szerint *az 50 vagy 100 (?) forint alatti tartozást törölni lehet!!!* – És ezért a 7 forintért valaki bizonyos ideig dolgozott *fölhasznált két borítékot* (ha már annyira fontos volt velem közölni, miért nem egyet?), mindkettőben *2-2 oldal (!) papírt*, teleírva jó ritka sorokkal (fontos, a semmi indoklására [!] fölsorolni a paragrafusokat!), nem *beszélve a posta- és egyéb költségről!* Egek! Ennek volt valami értelme???

Még nincs vége! Előzőt követően nem is olyan sokára levél érkezik a Nyugdíj Intézetből. Immár *három borítékban!* Hát ez mi? Magam vagyok nyugdíjas a családban.

Az esethez hozzátartozik egy kis magyarázat. Ezt megelőzően volt egy közjegyzői esetünk, ahol gyermekeim engem bíztak meg hivatalos ügyük intézésével. Ugyanis elhunyt (tőlem elvált) apjuk halála után lemondtak az örökségükről. Azonban még életében, bizonyára lehetett valamilyen kárpótlási járandósága, amit felvett. A kárpótlást később kiegészítették. Mivel időközben jobblétre szenderült, így gyermekeim – mint örökösök – lettek jogosultak a különbözetre.

A három levélben – külön-külön közlik gyermekeimmel, hogy intézkedtek „örökségük” átutalásáról! Tették ezt annak ellenére, hogy egyszerűség kedvéért közjegyzőnél szabályos, hivatalos formában – az ügy intézésével, sőt, az örökség felvételével is engem bíztak meg, hogy ők utólag majd testvériesen megosztoznak rajta. Ezért nyugodtan küldhették volna *egy levélben, egy borítékban, az én címemre az értesítést!* Nemsokára hozta a postás – peresze, külön-külön *három névre, három utalványon* – gyermekeim „örökségét”, *fejenként 2000 forintot!* Még szerencse, hogy a postásunk jól ismer, és nem kért külön hivatalos, postai meghatalmazást tőlem, – gyermekeim anyjától, – ezért anélkül is átvehettem!

Nem jártam utána, vajon az örökség csekély összege az ilyen „takarékos” intézkedések, levelezések, postaköltségek díjára elegendőnek bizonyult-e?

Nos, ennyit a hivatalok takarékoságáról és bürokráciájáról! Amikor megmutattam gyermekeimnek a levelet, s tudomást szereztek örökségükről, mindnyájan jót mulattunk az

egészen. Csak azt nem tudom, miért nem tájékoztattak előre a várható összegről, hogy arról is lemondhassanak.

Legutóbb a biztosító társaságtól kaptam több ízben, több-borítékos hibás- értelem-zavaró tájékoztatókat. (Számítógép korszakában összetévesztették a negyedévenként esedékes díjat a havi díjjal.) Majd ahelyett, hogy udvarias levélben elnézést kértek volna tévedésükért, törölték a lakásbiztosításomat a nyilvántartásukból. Nem akarom részletezni ebbéli kálvária-járásomat, hány személyes utánjárással sikerült az ügyet visszaterelni a valóságos helyére.

De hasonlóan küldenek az önkormányzattól és egyéb helyekről is egyszerre 2-2 borítékot ugyanazon névre, címre, külön a gépkocsi- és külön az építmény-adókról...

A napokban azonban örömmel tapasztaltam, hogy az OTP Bank automataiban az egyenleget kijelző tájékoztatót *felére csökkentették!* Nocsak! Talán észrevették, hogy addig a fele mindig üresen maradt, és kárba veszett? (Pardon: én a sima részét levágtam, amiből elegáns kis jegyzetpapír lett. De lehet, hogy egyedül voltam az országban, aki ezt is fölhasználta.)

A leírtakkal kapcsolatos véleményemet megosztottam egy magasan kvalifikált számítógépes szakemberrel (mai fiatallal). Válasza nem nyerte el tetszésemet. Arról akart meggyőzni, hogy mindez kevesebbe kerül, mintha postázáskor kiválogatnák, és egy borítékba zárva küldenék ugyanannak a címére szóló iratokat! (Na, ezt én nem hiszem el, mert ha bemegyek egy hivatalba, vagy vállalathoz, most is látni lehet – ha nem is unatkozó, de a munkába *nem belerokkanó* embereket (természetesen tisztelet a kivételnek), akik ráérnének a leveleket átválogatni. Nekem változatlanul az a meggyőződés, hogy bármilyen okos is a számítógép, az embernek kell okosabbnak lennie. Szerintem igen is, be lehet állítani (megkonstruálni) úgy a gépet: figyelmeztesse a rajta dolgozót, hogy két (vagy több) levél szól egyazon címre! Persze, a cégek, hivatalok csupán saját előnyeiket veszik számításba, mivel figyelmetlenségük a címzett rovására történik. Miránk, a víz, áram, stb. használójára áthárítják a víz- áram, stb. költségébe beszámítva a pazarló ráfordítás díját! Ilyen „csekélyiségre” ma már minek adnának? – *Gazdag ország vagyunk!*

2002.

Egyedülálló nő⁸

...egyenlőség?

SOKAN el se tudják elképzelni, munka mellett mennyi gonddal jár három gyermek nevelése, köztük egy beteg életútját igazgatni. Mikor egyedül maradtam, legkisebb gyermekem hároméves volt, lányom tíz, másik fiam tizenhárom. A kicsit – betegsége ellenére – bölcsődében helyeztem el, mivel egyedüli eltartója lettem családomnak. Utána óvodába ment, de speciális képzést igényelt, ezért később sok utánjárással sikerült foglalkoztató iskolába adnom. Abban az időben ilyen intézmény hozzánk legközelebb Budapesten működött, azonban képességeinek ez felelt meg. Bentlakásos iskola lévén, hetenként hazahoztuk. Idősebb fiam híradási érdeklődése miatt szintén Budapestre került középiskolába, majd onnan egyetemre. Ezért leginkább kislányommal maradtam itthon, aki helyben végezte a középiskolát, én irodába jártam.

Kimerítettek a mindennapok gondjai, de lassan minden gyermekem sínre került, lányom már pályát választott, nagy fiam előfelvétellel fölvételt nyert a műszaki egyetem villamosmérnöki kar híradástechnikai szakra, miközben Debrecenben letöltötte a katonai idejét. Sokat utaztam abban az időben: szüleim Balaton mellett éltek, gyakran lejárunk hozzájuk, a szünidőket a gyerekek mindig ott töltötték, – én is a szabadságomat. Pesten a gyerekeket és rokonaimat sűrűn látogattam, hivatalos kiküldetésekre is mennem kellett.

Kislányommal gyakran jártunk színházba. Az utazás nem jelentett akadályt, mert vasárnapokon rendszeresen közlekedett egy olyan autóbusz, amelyik Budapestről éjfél után indult hazafelé.

Amikor lányom már nem igényelt különösebb gondoskodást, módom nyílt rá, hogy szakszervezeti beutalóval üdülni mehessek. Nagyon rámfért a kikapcsolódás a mindennapokból; üdülési lehetőséget kaptam Siófokra, Mátraházára, voltam Kékes-tetőn, Parádon. Sok kedves emberrel találkoztam, s végre magammal is foglalkoztam, kipihentem a naponta ismétlődő fáradalmakat.

⁸

Elbeszélésemért 2004-ben Mécs László Irodalmi Díj pályázatán Emléklapot kaptam.

Mindig nők társaságát kerestem az üdülőkben, mivel a legtöbb asszony féltette párját az egyedülállótól. Viszont én éppen ezért, elővettem a rég' letett jegygyűrűmet, különben a szabad nőket több nő férfi is, prédának tekintette. Mulatságos esetek fordultak elő. Még saját kollégáim között is akadt, aki udvarolni óhajtott.

Egy alkalommal főnököm kollégámat kérte, vigyen el saját autójával egy közeli településre hivatalos ügyben, mivel a hivatali gépkocsit máshová irányították. Utunk erdőn keresztül vitt. Kedves kollégám már az út elején szorongatni kezdte a kezemet, majd a térdemet próbálta simogatni. Én megfogtam a kezét, és finoman visszahelyeztem a saját térdére. Tréfából odaszóltam neki, hogy biztonságosabb az utazásunk, ha a kormánykerékre és a kanyargós útra koncentrálok.

Eszembe jutott egy idézet, nem emlékszem, kitől származik. Ekképpen szól: Van, amikor az embernek nem tetszik valami. De miért is tetszene az, ami tulajdonképpen nem jó és nem helyes, ami annyira távol áll tőle, az ízlésétől, világfelfogásától... Nos, – most én valahogy így éreztem magam kollégám társaságában.

Ő meg családi életére kezdett panaszkodni, hogy a felesége nem érti meg... Nekem ez a szöveg már nagyon ismerős volt, nem először hallottam. Aztán mégis megállította a kocsit az erdőben. Én is szeretem a szép erdei tájakat, a tiszta levegőt, de kollégám másra gondolt, nem a madarak csicsergése érdekelte, nem is az erdő szépségében akart gyönyörködni. – Határozottan kijelentettem, hogy legjobb, ha továbbra is úgy viszonylunk egymáshoz, mint eddig, jó kollégákként. Megértett, és ezután békében hagyott.

Abban az időben jó társaság gyűlt össze munkahelyemen, a Szilvesztert minden évben együtt ünnepeltük: munkatársak, családtagok, rokonok és ismerősök úgy vártuk az újesztendőt. Most is, a középiskolás lányommal és egyetemista fiammal érkeztem az alkalomhoz illően földíszített nagyterembe. Nemrég' neveztek ki hozzánk új titkárt, aki nálam jóval fiatalabb volt. Mivel kelleténél jobban szerette az italt, már úgy érkezett az összejövételre, hogy enyhén szólva spicces volt. Ez nem is lett volna nagy hiba az év búcsúztatóján, ha az illető tudja, milyen hamar megárt neki az ital, s ha tisztában van azzal is, miket művel ebbéli állapotában. De ő nem tartozott ezek közé. Kevés ital befolyása alatt teljesen megfeledezett a jó modorról.

Most is mit tesz? A nagyteremben, ahol együtt volt a társaság, komoly képpel hozzám fordul.

– Valami fontos dolgot akarok mondani, de itt sokan vannak, nem alkalmas rá a hely, legyen szíves bejönni velem az elnöki szobába.

– Rendben, – szoltam és indulok az említett helyre. Én mentem elől, s mivel ott sötét volt –, föl-kattintottam a villanyt.

– Ne! – Én ennek ellenére megnyomtam a kapcsolót.

Az irodákban mindenütt kabátokat pakoltak le, ember nincs a láthatáron. Mondta, hogy üljünk le. Jó. Helyet foglaltam egy nagy fotelban, mire ő mindenáron mellém akart telepedni, – velem egy ülőhelyre! Gyorsan fölálltam, másik helyet választottam, majd kértem, mondja meg gyorsan, amiért ide hívott, aztán menjünk vissza a nagyterembe.

Erre megfogja a kezem, próbál magához húzni. Elég erőszakosan közeledett.

– Ezt már nem! – Felugrottam és megkérdeztem tőle: – Ezért hívott? Ha nem hagy békén, visszamegyek, egyenesen a feleségéhez, és elmondom neki, hogy „mit akart mondani nekem!”

– Jaj, csak azt ne!

Azonnal faképnél hagytam és otthagytam „kedves” kollégámat.

Tehát a kedves munkatársak is, ha szabad nőt látnak, a világért sem hagynák ki az alkalmat és próbálkoznak, pedig én sosem viselkedtem kihívóan, nem kacérkodtam velük, – és mégis.

Víszont több régi és új ismerősöm feleségül kért, volt, aki már első látásra! Sokszor bosszankodtam miatta, máskor magamban jókat mulattam a dolgon, mert én hallani sem akartam második házasságról.

Ilyenkor mindig főnököm jutott eszembe, amikor egy hivatali összejeövetelen több nő társaságában – sorban jellemezni kezdte a kolléganőket. Mindenkié pozitív, udvarias értékelés volt, bóknak is beillett. Én következtem, és ekképp' fogalmazott: reprezentatív, gondoskodó, jó feleség-típus. (Magamban arra gondoltam: ennek ellenére mégis kudarcot vallottam a házasságomban.)

Ekkor a velem együtt dolgozó kolléganő (vezetőállású férfi felesége) megsértődött, ugyanis az ő jellemzése így hangzott: – Csinos, helyes, házias, jó szeretőtípus.

Szakszervezeti beutalót kaptam Siófokra. Nagyon örültem, hogy végre, kipihenhetem a szörnyű éveket, válásom időszakát. Levelet írtam az üdülő vezetőségének; kérve, ha mód van rá – kaphassak külön szobát, ne kelljen senkivel közösködnöm; sohasem lehet tudni, kivel költöztetnek egybe. Csak pihenni és pihenni akartam, egyedül sétálgatni. Aztán

mégis úgy hozta a sors, hogy első ebédnél három kedves fiatal tanítónővel ültem egy asztalhoz, akikkel hamar barátságot kötöttem. Nem maradtam egyedül, velük töltöttem nyaralásom nagy részét.

Egy hét telt el az üdülésből, amikor Bécsből vendégeket vártak. Délután érkeztek az itthonihoz képest luxus-autóbussszal, tiszteletükre az üdülő vezetősége rendkívüli ismerkedési estet rendezett. Új barátnőimmal egy asztalt ültünk körül.

A vendégek tiszteletére – Strauss-keringőre váltott a zenekar, egyszerre négyen közeltek felénk. Engem egy idősebb úr kért föl. Remekül táncolt, jobbra is, balra is forogtunk a kellemes dallamokra. Egy – akkor divatos – fém-tűsarkú, pánt nélküli fonott szandál volt rajtam, tánc közben az egyik lerepült a lábamról. Annyira benne voltunk már a táncban, szinte észre se vettük, hogy a társaság körülállva, tapsolva néz bennünket. Mi azonban nem zavartattuk magunkat. Táncosom a parkett szélére vezetett, én a másik szandálomból is kiléptem, úgy táncoltunk tovább sokáig, egy másik keringő dallamára. Közben társalogtunk, én akkor még elég jó német nyelvtudásommal. A bécsi német kiejtés azonban idegen volt számomra, de most a tánc volt a fontosabb. Mikor vége lett a zenének, az idős úr udvariasan meghajolva, kézcsókkal köszönte meg a táncot.

Nyilván észrevették, hogy rövid írásom nem akar tudományos fejtegetés lenni, én csupán saját életemből, a körülöttem megtörtént eseményekből szemelgettem. Az viszont tény, hogy életem folyamán átélt nehéz időkben nem volt könnyű a nők helyzete. Bár szabadabb utat nyitott a politika arra, hogy ne csak a négy fal közé bezárt otthonban éljék életüket, hanem más területen is érvényesüljenek. De az is tény, hogy nehezebb volt előrejutásuk, mint hasonló, vagy azonos képzettségű férfiaké.

Nemrég' olvastam egy ismerős író könyvében: „*a formális egyenlőség éppen az egyensúlyt bontotta meg.*”

Nekem azonban részben családi, másrészt olvasmányaimból szerzett tapasztalatok alapján, más elképzeléseim voltak az életről, a jövőről, mint sok nőtársamnak. Sosem akartam mással, – például egy férjjel – eltartatni magam. Úgy készültem az életre, hogy saját tehetségemből, munkámból fogok karriert építeni! Művészi pályára: festőnek, ruhatervezőnek indultam – volna – érettségi után. Sorsomat és elképzelt pályámat sajnos, a háború döntötte el.

Önálló életre készültem. Nem akartam kizárni az életemből a házasságot, a gyermeknevelést, de koraiifjúságom idején megoldható lett volna dupla jövedelemből a

háztartási teendők ellátását másra bízni. Elképzelésemet sosem elégítette volna ki, hogy a négy fal közt élve, csupán konyhai munkával legyek elfoglalva, s másvalaki jövedelmére szoruljak. Ezt a nézetet viszont – főleg akkor – kevés férfi tudta elfogadni.

Viszont „az” az egyenjogúság, amit – a háborút követően kiosztottak a nők számára – nem egyenjogúság. Oda jutottunk, hogy *a pénzkeresés mellett nyakunkba szakadt a háztartás, gyermeknevelés azok minden gondja-baja*, mert a „Teremtés koronái” (tisztelet a kevés kivételnek) elvárták, hogy ugyanúgy ki legyenek szolgálva, mintha a feleségekre csupán ez a szerep jutott volna. Ezt szerintem a háború, a rossz rendszer hozta magával, igazságtalannak tartanám, és nem is akarom teljesen a férfiak nyakába varrni!

Saját bőrömnön is tapasztaltam, hogy – bár munkahelyeimen (természetemből adódóan) szorgalmasan, kiemelkedő módon dolgoztam, amit feljebbvalóim ugyan elismertek (sorakoztak a kitüntetéseim, jutalomban is részesítettek), mégis alulmaradtam hasonló beosztású férfikollégáim jövedelmével szemben. Mégis, általában azt a lovat fogják be, amelyik mindig jól húz!

Én is így jártam, s ezért pályafutásom alatt sorozatosan előfordult, hogy a jobban megfizetett, ennek ellenére lusta, nemtörődöm, vagy netán’ párttag kollégáim elfuserált „előterjesztéseit”, „beszámolóit” nekem kellett átírom, átdolgoznom, hogy főnökeim ne valljanak szégyent a felettes szervek és testületek előtt.

Az a gyakorlat talán máig megmaradt, hogy a nőknek férfitársaikkal szemben *mindig, mindenhol jobban kellett bizonyítaniuk!*

Ezért ama megállapítással értek egyet, hogy ez az úgynevezett egyenlőség, csupán formális egyenlőség!

Talán én – másokhoz viszonyítva – szerencsésnek érezhettem magam, hogy legutóbbi munkahelyemen – ahol huszonhárom évig dolgoztam – jó főnökkel áldott meg a Teremtő, s mégis éreznem kellett, hogy nem érvényesülhetek úgy, mint férfi kollégáim. Csak egy példát említek meg a sok közül, amik előfordultak abban az időben.

Az apparátus osztályain dolgozó osztályvezetők némelyike nem fordított különösebb gondot a lakosság beadványaira vonatkozó válaszokra, – nem egyszer félvállról kezelte; a testületi ülések előterjesztéseit nagyvonalúan (mondhatnám úgy is, hogy hanyagul) összecsapta. E tekintetben főnököm nem ismert tréfát. Egy délután – már majdnem hazainduláskor – behívatott az irodájába. Ott ült vele szemben – eléggé lehorgasztott orral egyik osztályvezető kollégám. Behívatott még két másik osztályvezetőt is. Tanácsülésre

készülő előterjesztésről volt szó, amivel a főnök nem volt elégedett. Előtte alapos „fejmosást rendezet” (ami engem igen kellemetlenül érintett), utasította őket, hogy addig ki nem tehetik lábukat az épületből, amíg az általa elmondott témákban készített adatokat át nem adják nekem.

Az egész előterjesztést elejétől végig még aznap át kellett dolgozni, mivel másnap postára kell adni. Ez annyit jelentett, hogy nem mehettem haza a szokott időben. Lányomnak hazatelefonáltam, hogy tudja, hol maradtam. Kolléganőmet – aki előadóként dolgozott a titkárságon – kértem, maradjon bent velem az irodában. Én fogalmaztam át az előterjesztést, beledolgozva a főnök által előírt gondolatokat, adatokat és azokat a részeket, amelyeket a „fiúk” később szép sorban szállítottak nekünk. Az átdolgozott szöveget pedig Irénke, kolléganőm írta gépbe.

Este tíz volt, mire elkészültünk, másnapra csak a sokszorosítás maradt. Már a takarítók rég’ elmentek. Észre se vették, hogy mi bent dolgozunk. Bezárták a főkaput és az udvar felőli bejáratot is. Nálam akkor nem volt kapukulcs, előre nem számítottam rá, hogy bent kell maradnom. Csak néztünk egymásra kolléganőmmel.

– *Bezártak bennünket, most mi lesz? Itt fogunk aludni?* Keresnünk kellett olyan ablakot, ahol ki tudunk jutni az épületből. Aztán lezártuk az irodát, a földszinti hátsó üvegfalnál – elég magasan – egy belülről „riglivel” nyitható ablakra leltünk, egy szék segítségével fölmásztunk, aztán jókedvű kuncogások közt kimásztunk a szűk nyíláson, s mivel az udvari nagykapu is zárva volt, a Bank épülete felé jutottunk ki az elcsendesedett főutcára.

Egyébként nem volt napirenden az ilyen hosszúra nyújtott munkaidő. Főnökömnek véleménye szerint nap közben kell elvégezni a munkát, mert mindenkinek van családja és magánélete. Ez kivételnek számított.

Mégsem volt egyedülálló eset. Kollégáim gyakran csak lazán összeecsapták, és elkéstek az előterjesztésekkel, jelentésekkel, amiért többször kaptak fejmosást, s a munkájukat nekem kellett újraírom helyettük. És mégis, ők voltak azok, akik hamarabb kaptak előléptetést, magasabb fizetést. Hogy miért? Ki tudja? Pedig a főnök nem egyszer elismerte, hogy a nők szorgalmasabbak és megbízhatóbbak, mint a férfikollégák.

Erős akarattal, szorgalommal kellett megküzdennem az élettel, hogy egyedülállóként, három gyermek nevelése, taníttatása mellett fennmaradjak, és elérjem azt, amit elérhettem. Idézet Életem regényéből:

„Kevés ember mondhatja el, hogy olyan lett az életútja, amilyennek ifjú korában elképzelte, amilyennek megálmodta valamikor régen, amikor még azt hitte, minden úgy alakul, hogy mindig, mindenben saját döntései érvényesülnek majd.

Nem gondolunk mindig arra, mennyi minden befolyásolja életünket, nem számolunk azzal, hogy egy-egy döntésünk hogyan hat további életünkre. Néha pillanatokon múlik, melyik lehetőség mellett döntünk. Ha életem fontos lépéseit fontolóra veszem, akkor rádöbbenek, milyen másként alakult volna sorsom, ha akkor, abban a döntő pillanatban nem ezt, hanem egy másik utat választok, talán akkor másfelé vezetett volna életutam, ahová valamikor vágyaim szálltak... De akkor Isten adta lehetőségemnél fogva, szabad akaratomból másként döntöttem, tehát más lett az életem, s más lettem én is, mint amilyen más helyzetben lehettem volna. S hogy nekem ez jobb lett volna? Ki tudhatja? Talán. Mindez életünk nagy titka.

Életutunkon találkozunk kellemes, szép fordulatokkal, de sokszor lépünk rögzös utakra. Van, amikor mi döntünk abban, merre induljunk el, de gyakran a körülmények nem teszik lehetővé, hogy a jobb irányt válasszuk. Főleg igaz ez szüleink sorsára, akik az első világháborút szenvedték át, és a mi generációnkra is, akiknek a következő világháború minden következményét el kellett viselnünk.

Mindenképpen szerencsés ember az, aki nem ragad le a rossz emlékeknél, aki a mélypontok közül megkeresi, és megtalálja a fölemelkedés ösvényét. Ezt kell megtanulnunk. Én hálát adok az Egek Urának, hogy Apám optimizmusát örököltem, s ezért ha bajba kerültem, bíztam Isten irgalmasságában, mert a mélypontoknál nem ragadtam le, azonnal a kiutat kerestem, s talpra tudtam állni. Ifjúkoromtól fogva életem mottójául Ady gondolatát választottam: *‘Mikor elhagytak, amikor a lelkem roskadozva vittem, csöndesen és váratlanul átölelt az Isten.’*

Hányszor éreztem Isten jószágos kezét, amikor nehéz helyzetemben, bánatomban segített. S ha most leltárt készítenék életemről, mérlegre tenném a szépet, a jót, a kellemest, másik serpenyőbe helyezném a gondokat, a kellemetlenségeket, a nehéz éveket: hová billenne a mérleg nyelve?

Milyen volt az életem? Most is azt mondom, amit egyik írásomban már korábban kifejeztem: *Ha néha nehéz, és borzasztóan fájó, akkor is, mégis csodálatosan szép kaland az egész!’*

Nő a volánnál⁹

Tanulok vezetni

BEIRATKOZTAM autóvezetési tanfolyamra. Irodából hazaérkezve, egész őszen szorgalmasan tanultam, – a tanfolyam áthúzódott a következő évre. Sajnos, akkor csak a műszaki témára volt könyvünk, a KRESZ-t is csak jegyzetekből és tesztlapokból gyakoroltuk, mivel éppen módosítás előtt állt.

A csoportban hárman képviseltük a női nemet sok fiatal fiú között. Tanulás közben érdekes esetek fordultak elő. A fiúk mind konyitottak valamit az autó szerkezetéhez, többen – úgy-ahogy – vezetéshez is, mi „lányok” viszont mind kezdők voltunk. Sosem vonzódtam különösebben a technikai dolgok iránt, fogalmam sincs arról, mi van az autó motorterében és máshol, és az a sok alkatrész, vezeték, műtyűr mi célt szolgálhat. Hivatali beosztásom miatt gyakran utaztam gépkocsival, de azt sofőr vezette, s engem igazán nem érdekelt, hogyan működik egy ilyen masina.

A műszaki foglalkozásokon két fiatal nő között ültem. Elméleti oktatónk a kuplungról magyarázott, sejtésünk se volt róla, mi lehet az. Keresni kezdtük vastag műszaki könyvünkben az előadás címét. Lapoztuk a könyvet, az egész óra azzal telt el, még figyelni sem tudtunk az előadóra. Hiábavaló volt minden igyekezetünk, sehol nem találtuk. Végignéztük a tartalomjegyzéket, ilyen nem szerepelt benne. Az óra végén derült ki, miért. Megkérdeztük az oktatót, hol található a könyvben a mai anyag? Közölte az oldalszámot, ahol vastag betűkkel nyomtatva olvashattuk: TENGE LYKAPCSOLÓ! Csodálkozva néztünk össze, és azt válaszoltuk, hogy mi a kuplungot, s nem a tengelykapcsolót kerestük. A fiúk kinevettek bennünket, hogy még azt sem tudjuk, mi a kuplung! Valóban nem tudtuk.

Lányom éppen hazautazott és figyelte, milyen szorgalmasan tanulok. Átlapozta a könyvet, megnézte a feladatlapokat, aztán föltett néhány kérdést. Sajnos, nem dicsekedhettem különös műszaki tudományommal.

– Anyukám! – mondta: Te nem fogsz átmenni a műszaki vizsgán...

⁹ Ezzel az elbeszéléssel a Lyra Irodalmi Díj – országosan meghirdetett – pályázatán (2004.) első díjat nyertem, Díszoklevéllel.

– Dehogynem! Ne félt engem! Iskolában is mindig azt tanultam meg legjobban, ami nekem nehéznek bizonyult.

Az elméleti rész után a gyakorlati képzés következett. Az oktató kijelölte az időpontokat, az első óra a következőképpen zajlott le: az udvarban állt a gépkocsi, a vezetőülésre tessékelt, ő a jobboldali helyet foglalta el.

– Indítson! – mondta.

– Én nem tudok autót vezetni! – szaladt ki a számon ijedtemben.

– Persze, azért ülünk most itt ketten, hogy megtanuljon.

Nagyon illetődött voltam. Minden új volt számomra. Aztán – mikor szép lassan megmozdult alattam a kocsi – csodálatos érzés töltött el. Oktatóm azonban jól megleckéztetett. Keskeny, egysávos, középen domború útra irányított, ahol eddig még nem jártam, és olyan érzésem támadt vezetés közben, hogy nem férek el rajta a kocsival.

Máskor az országhatár felé indultunk, ahol jobbra kellett kanyarodnom. Nagyon zavart, hogy az oktató mindig későn jelzi, merre fogunk menni.

– Ha én egyedül vezetek – tettem szóvá – előre tudom, hová akarok eljutni. Amikor ismeretlen helyre készülök, tanulmányozom a térképet. Nem válaszolt megjegyzéseimre. Aztán magamtól is rájöttem, nyilván azért jelzi későn az útirányt, mert ki akarja próbálni, milyenek a reflexeim. Most megint közel az útkereszteshez szólt, hogy jobbra fordulunk. Ekkor én bátran, élesen vettem be a kanyart, nemigen volt rá időm, hogy megfelelően lassítsak. Utólag úgy értékelem, nekem akkor még túl sok volt egyszerre kétfelé figyelnem: mikor kell lábammal a fékre taposnom, vagy mikor fordítsam jobbra a kormányt, ráadásul még az irányjelzőt is használnom kellett. Egyszóval: alig sikerült befordulnom a mellékutcába, pedig abban az időben az útszélen mély árok húzódott, kellemetlen lett volna ott landolni. Túléltük! Szerencsésen megúsztuk a dolgot, az oktátónak sem kellett rálépnie a pótfékre. Mikor túlestünk az egészen, én nagyot sóhajtottam, ő meg azt mondta:

– Ha legközelebb nem fékez időben, nem fogok szólani, bemegyünk az árokba!

– Jó! – feleltem. – Nem egyedül megyek, maga is ott lesz mellettem.

Először KRESZ-ből vizsgáztunk. Bár mindig vizsgadrukkos voltam, de most jól vettem az akadályokat. Jóérzéssel töltött el, hogy a tanulás nem veszett kárba, sikerült, és nem is rosszul: elegendő pontszámmal túlestem a vizsgán.

Utána műszaki ismeretekből mérettették meg. Mindig fülembe csengett lányom mondanása, ezért éjjel-nappal tanultam, hogy ne valljak szégyent. Tesztlapokat kellett kitölte-

nünk. Általában három kérdés közül kellett kiválasztani a megfelelőt. Éreztem, hogy a műszaki vizsgánál valójában a jó vizuális készségem segített rajtam. Mikor ránéztem a három lehetőségre, megjelent előttem az a kép, ahol bemutatták a helyes választ. Mivel számtalanszor átvettem az anyagot, az agyamba vésődtek a képek. Úgy jegyeztem meg a választ: jobb oldali felső kép, tehát a jó válasz a „c”!

Nem voltam könnyű helyzetben, de az átlagnál jobb eredményt sikerült elérnem, aminek nagyon örültem. Megjegyzem, hogy a fiúk, akik nagy lendülettel, önbizalommal és lezseren várták a vizsgákat, azt gondolva, hogy eleget tudnak, nem nagyon tanultak, – aztán lemaradtak a nők mögött.

Tudom, nem kellene dicsekednem azzal, hogy több évtizedes vezetés után ma sem tudok minden alkatrészt megkülönböztetni az autó motorterében, csupán azokat jegyeztem meg, amelyek meghibásodása miatt menet közben valahol az országúton le kellett állnom.

Ezután már csak arra vártunk, mikor kerül sor a gyakorlati vizsgára. Első alkalommal nagyon izgultam, – de nemcsak én: mindenki – mert hallottuk, hogy nehéz feladatok elé állítanak, ami érthető, hiszen veszélyes üzem a gépkocsi.

Az irodából indultam a reggel kilenckor kezdődő vizsgára, a kis rutinpályára. Előtte – a szokásos egy adag helyett – három erős feketekávét hajtottam fel. Mondhatom, meglett az eredménye, kezem-lábam reszketett, most már nemcsak az izgalomtól, hanem inkább a túlzott adag koffeintől.

Mikor sorra kerültem, elfoglaltam a vezetői helyet az autóban, jobbról mellettem a vizsgáztató, akit a fiúk egyszerűen „Vaddisznónak” becéztek, ami csak fokozta az amúgy is tetőre hágott izgalmam. Én sosem láttam még ezt az embert – más városból való. Amint ránéztem, érzéketlen fapofával ült le a gépkocsi jobb első ülésére. De mit várhattam tőle? Nem mosolygott, nem kezdett udvarolni. Jó, de ez vizsga, nem teadélután! Mikor beültem a volán mellé, csendesen jegyzetelt egy füzetbe, de se nem rúgott, nem is harapott. Talán mégsem olyan veszélyes – gondoltam, mint ahogy a fiúk ijesztgettek vele.

Főlvette az adataimat, majd odaszólt: – indulunk! Igen ám, de eddig a gyakorlati órákon a gépkocsi mindig előremenetben állt, most meg fordítva, a padka felé néz az eleje. Én meg – nagy izgalmamban – megszokásból előremenetbe kapcsoltam. Azonnal észrevettem a hibát, gyorsan javítottam. Hátha észre se vette? – reménykedtem. Dehogynem! Azonnal jegyzett valamit a noteszbe!

Nekem viszont mindkét lábam remegett, éreztem, hogy szinte használhatatlan vagyok, de azért az utasításoknak megfelelően végimentünk az lpoly-parton, átmentünk a nagy rutinpályára. Ott előre- és hátramenetben végigszenvettem a szokásos szlalomozást, közben egyszer-kétszer javítottam. A keskeny Nádor utcában jól sikerült az Y-forduló, a régi bank-épület melletti kis emelkedőn a kézifékes indulás is, amitől eddig mindig féltem. Mikor végeztünk, visszamentünk a kiinduló helyre, s azt mondja a vizsgáztató:

– Na! – Most kimegyünk a forgalomba!

Ekkorra már elfogyott belőlem minden erő, – feladtam.

– Ne haragudjon – szólaltam meg síri hangon – nem vagyok olyan állapotban, hogy forgalomban vezessek. (Ezt is tanították az órákon!) Kérem, szakítsuk meg a vizsgát. Azt hiszem, látta rajtam, hogy kezem-lábam remeg. Abban állapotunk meg, hogy újra kiírni vizsgára. De hogy milyen jól tettem, – azt csak később tudtam meg.

A fokozott izgalomhoz az is hozzájárult, hogy a kötelező 30 óra gyakorlás nem ad kellő rutint a nyugodt vezetéshez. Ezért befizettem a többletgyakorlás pótdíját, és szorgalmasan vezettem az új vizsgáig. A csoportbeliek közül többen családi autón vagy ismerősök kocsiján gyakoroltak, mégsem lettek sikeresebbek a vizsgán. Az előbbi szép névvel illetett úriember ugyanis a jelentkezők felét új vizsgára kötelezte. Én éppen ezt akartam elkerülni azzal, hogy önként feladtam.

Oktatónk a várakozókkal beszélgetett, azt ajánlotta: legközelebb a szokásosnál semmiképp' ne igyunk több kávét vizsga előtt, mert ellenkező hatást vált ki. Korábban sohasem fogyasztottam egynél többet, – most a túl sok feketekávé megtette a hatását.

A következő vizsgát 1976. július 31-ére tűzték ki. Örömmel vettem észre, hogy nem a korábbi vizsgáztatóval kell találkoznom. Ismerős közlekedési ügyész foglalt mellettem helyet az autóban. Valahogy nyugodtabb voltam.

Elvégeztük a vizsgafeladatokat. Jól érintett, hogy lakhelyünk környékére is elvitt, ott körbejártuk az utcákat. Azzal búcsúzott: megfeleltem, de javasolta, hogy sokat gyakoroljak. Megnyugtattam, én is tisztában vagyok azzal, hogy nem állok a helyzet magaslatán. Néhány hét múlva megkaptam a vezetői engedélyt. Most már csak autó kell, hogy a csendes utcákban gyakoroljak. Erre azonban még várnom kellett, mert abban az időben csak előre, részletekben történő befizetés útján, vagy készpénzfizetéssel lehetett autóhoz jutni.

Autózunk

NEM valószínű, hogy friss jogosítvány birtokában mindenki jól vezeti járgányát. Kezdetben velem is történt néhány eset, ezek tanulságait saját érdekemben jól agyamba véstem. Lányom nemsokára utánam vizsgázott, – annyival előnyben volt velem szemben, hogy ő a fővárosban, én vidéken tanultam vezetni, – ezen kívül ő ügyesebb, én kicsit bátrabb voltam nála.

Első autónk egy fehér Wartburg volt, Warbicseknek becéztük. Elhatároztuk, hogy az országúton gyakoroljuk a vezetést. Szabadságát itthon töltötte, én dolgoztam. Aggódott azért, hogy jön majd ki a garázból, és az alig fél kilométer távolságra eső irodáig – hogy jut el egymagában? Megnyugtattam,

Lánya

hogy a folyópart melletti csendes úton talán nem is találkozok gépkocsival, ezért jöjjön csak bátran elém! A megbeszélte időben a nyitott ablaknál hallom jelzését – mivel a parkoló épp ott volt – tehát épségben idetalált.

Anya

E csöndes délután – munkaidő végeztével – ketten neki-vágtunk csak úgy, cél nélkül, hogy tegyünk néhány kilométert városon kívül. Átvettem tőle a volánt, majd hazafelé ő vezet. Kiérve a városból, járművel alig találkoztunk. Csupán az jelentet számunkra bökkenőt, hol fogunk visszafordulni? Már elhagytunk egy, majd a következő falut is. Többször akartunk visszafordulni, de mindig akkor vettük észre a lehetőséget (pl. egy bekötő utat), mikor már elhaladtunk mellette. Kétjegyű számmal jelzett úton mégsem akartunk Y-fordulóval bajlódni – *még útakadályt idéznénk elő* a fordulással! Megtettünk több mint 20 kilométert, még mindig nem találtunk alkalmas helyet. Azzal vigasztaltam lányomat: nem baj, ha addig nem is, majd Budapesten, a Nagykörúton

(fordulás nélkül) visszajöhetünk! Rétság előtt az országhatár felé vezető út elején terjedelmes parkoló van. Végre! Befordultam jobbra, leálltunk.

Az óriási izgalmat kipihentük, majd átadtam a volánt lányomnak és indultunk hazafelé, ahol minden baj nélkül beálltunk a garázsba, de ez utóbbi feladatot már én végeztem el. Ugyanis keskeny hely van a garázssor előtt, nem lehet kényelmes kanyarral bejutni, a garázskapu sokkal keskenyebb, mint az előzőé volt. Ráadásul az egyik oldalfalnál végig polcok helyezkednek el, olyan szűk a hely, hogy a kocsiját is csak balról lehet kinyitni a kiszálláshoz.

Kerültem már olyan helyzetbe, hogy alig bírtam kijutni a garázból. Ugyanis előtte nem én álltam be előremenetben, a kormány sem állt a megszokott helyzetben. Ezért amikor lassan elindítottam az autót, s kezdtem vele farolni, éreztem, hogy baj lesz, mert a kocsi jobb hátsó részével már súroltam a fémpolcot. Elöl semmi hely, nem tudtam mit tenni, leállítottam a motort, s kinéztem, kitől kérhetek segítséget? A közeli garázs autószerelőjével találkoztam, őt kértem meg, próbáljon kimenteni. Sikerült, de neki se könnyen, s bizony az új gépkocsin csúnya horzsolások keletkeztek.

Én is csak több gyakorlás után értem el, hogy simán bejussak. Később aztán már mások elismerését is kiérdemeltem, akik kisebb kocsival többet bajlódtak, – míg én – szorgalmas gyakorlással elértem, hogy a hosszú Wartburgommal könnyedén vettem az akadályt. Nos, a lányom ezt tudva, most nem akart bemenni vele, ezért átvettem tőle a kormányt e művelet végrehajtásához.

Budapesten jól eligazodtam egyedül, főleg gyalogosan vagy tömegközlekedési járművekkel mindig célhoz értem. Autóval azonban akkor még gondot jelentett a nagy forgalomban egyszerre annyi felé figyelni. Ilyenkor jó volt férjem alaposabb helyi ismerete, csak az volt a baj, hiába ültem én a volánnál, egyes-egyedül ő akart dirigálni. Ő viszont kizárólag a célt tartotta szem előtt, nem a forgalmat és a lehetőségeket. Ezért nem volt könnyű dolgom mellette az autóvezetés. Ebből aztán néha igen fura dolgok sültak ki.

Haladtunk a zsúfolt, többsávos Rákóczi úton, mikor megszólal, hogy térjek át a szélső sávba, mert jobbra fordulunk. Kitettem az irányjelzőt, de csak hömpölygött a sok kocsij, egyik se adott elsőbbséget, maradtam hát a helyemen. A férjem meg:

– Mondtam, hogy fordulnunk kell, miért nem mentél át a másik sávba? Mire én csendesen megjegyeztem:

– Máskor hamarabb szólj, mert csak azért, mert bekapcsolom az irányjelzőt, Budapest egész forgalmát nem állítják le a kedvemért!

Egy alkalommal velünk utazott a lányom. Mikor mindketten kiszálltunk a kocsiból, fülembé súgta: „Anyukám! Papával (így hívta második férjemet) utazni... kész életveszély! Jó idegrendszered van, hogy kibírod, én – helyedben – már kiszálltam volna, vagy rég' kilöktem volna az autóból.”

Legközelebb Vácnál Rátót felé kanyarodtunk; férjem egy telket akart megnézni. A faluvégen keskeny hídra fordultam. Párom kiszállt, hogy majd segít! Jó. Megáll, idegesen mond valamit, kezével össze-vissza gesztikulál, eszébe se jut, hogy a motor zúgása miatt egy szót se lehet hallani a kocsiban, a jelzései pedig érthetetlenek. Ugyanis nem azt tette, amit mások, ha segíteni akarnak valakinek, hogy érthető mozdulatokkal jelzik, szabad-e az út. Begurult, mert nem bírja elviselni, ha én más felé fordulok, mint ahogyan ő eldöntötte magában. Na, gondoltam magamban, most rád ijesztek! Hamar megfordultam, barátságos mosollyal integettem neki, aztán gyorsba kapcsolva, elszáguldottam mellette, otthagytam a hídon.

A visszapillantóból láttam, még mindig hadonászott a karjával. Jó messzire igyekeztem tőle, egy kanyaron túl kicsit várakoztam, csak aztán indultam vissza érte. Ott állt és lecsendesedve nézett körül. Fölvettem. Igyekeztem meggyőzni, ha én ülök a volánnál, nekem kell döntenem, hogy jobb, vagy bal felé forduljak.

Autós kalandok

EGY VERŐFÉNYES tavaszi vasárnap útnak indultunk, – szülőfalumba akartam látogatni. Eleinte még ráhagytam a férjemre, válassza ki térképen az útvonalat. Jobb is, ha elfoglalja magát, velem kevesebbet foglalkozik. Ő azonban csak a „toronyirányt” nézi, nem az út minőségét, és késve jelzi, ha kanyarodni kell. Most is Nógrád megye erdős-hegyes, árkon-bokron keresztül vezető, kanyargós útjait választotta. Igaz, szép tájon, hűs erdőkön keresztül autóztunk, de kegyetlen rossz minőségű keskeny úton: hol erős magaslatokra föl, hol meredek lejtőkön le, néhány kilométer távolságon belül apró falvakon át, ahol nemcsak az emberek, de tehenek, tyúkok, kutyák épségére kellett vigyázni. Ezért sem üzem-

anyaggal, se idővel nem takarékoskodtunk. Amikor végre kiértünk a 21-es útra, mindjárt könnyebben tudtam vezetni. A gyér forgalmat kihasználva, négyesbe kapcsoltam, élveztem a sebességet. Egyszer csak rámszól: – Itt, itt fordulj balra!

Igen ám, de az „itt” máris itt volt! Indexeltem, próbáltam fékezni, hátha be tudom venni az éles kanyart. Azonban ilyen sebességgel – kellő rutin nélkül – nem sikerült az úton tartanom az autót. Ezer szerencse, hogy a kanyaron túl sekély árok húzódott, a jobb első kerékkel becsúsztam oda. Azt se tudtam hirtelen, hogy ilyen helyzetben nem szabad azonnal ellenkező irány felé kormányozni –, de én azt tettem. A hirtelen kormányzás miatt ismét az úton találtam magam, átlépve a felező vonalat. S jaj, nekem, éppen akkor jön szembe egy parasztszekér, és vasárnap lévén, megrakva hat részeggel –, akik hangosan kurjongatva, vészesen közeledtek felénk. Figyelmem rájuk szegeződött, s bár fékeztem, mégsem tudtam elkerülni az ütközést.

Rettenetes csattanás után amint körülnézek, a két ló a hátsó lábain áll, első lábukkal ott kalimpálnak fölöttünk a levegőben... számomra mérhetetlenül hosszú ideig, pedig mindez pillanatok alatt zajlott le. Behunytam a szemem, gondoltam: itt már nincs mit tenni. Az történt ugyanis, hogy én az ijedtségtől –, ők a meglepetéstől, – na meg az ital hatására – nem álltunk hivatásunk magaslatán. Az egész társaságban csak a lovak voltak urai a helyzetnek! Ösztönösen érezték, mit kell, vagyis mit nem szabad tenni! Még gyermekkoromban hallottam, hogy a ló intelligenciája annyira terjed, hasonló helyzetben nem lép rá emberre. Ez most beigazolódott. A lovak ugyanis tőlünk ellenkező irányba, az úttest szélére rántották a rudat, meg a szekeret, részeg utasaival együtt, – ezért nem zuhantak ránk.

Kezdtém kicsit magamhoz térni, körülnéztem: alig hittem el, de se nekem, se férjemnek semmi bajunk. Az ütközés az autót megállította. Leállítottam a motort, miközben a szekeresek kerültek az út ellenkező oldalán húzódó árokba. Gyorsan kiszálltam az autóból, odamentem hozzájuk, akik szép sorban ugráltak le a szekérről – mindnyájunk szerencséjére, a sekély árokba, – az ijedtségen túl teljes épségben.

Kicsit később a fogat vezetője amolyan igazi nógrádi cikornyás káromkodásba fogott, hogy tönkrement a kocsija! Ami ugyan nem volt igaz, később derült ki, hogy csupán a rúd kissé megrepedt, amivel minden baj nélkül haza tudtak menni. Magamban hálát adtam a Teremtőnek, hogy mindenki épségben megúsza.

Mivel a fogat vezetője ravasz észjárásával fájlalni kezdte a fejét, majd végtagjait, fölajánlottam – ha nem tudunk megegyezni, hogy a CASCO alapján minden kárunkat megtérítsem – akkor a szemben levő major telefonján helyszínelő rendőröket hívok. Abban az időben a KRESZ szerint csak Ötvenezer forint fölötti anyagi kár, vagy komolyabb sérülés esetén volt kötelező a helyszínelés. Azt hiszem, mindnyájan jobban jártunk volna, ha ebben maradunk. A helyszínelők udvarias magatartása ellenére nem úsztuk meg büntetés nélkül. A motorházat megnyomta a fogat rúdja, magam nem boldogultam vele, a rendőr segített beindítani az autót. Aztán rokkant járművem valahogy lépésben elvezéreltem egy közeli gyárig. Arra kértem az őrköt, hogy a zárt udvarban hagyhassam a kocsit. Segítséget adtak, mi pedig a legközelebbi autóbusz-megállóhoz gyalogoltunk, s onnan előbb Salgótarjánba, majd átszállva, hazajöttünk.

Másnap a szerelővel együtt magam mentem az autóért, aki percek alatt elsősegélyt nyújtott a sérült autónak. Ő máris hazaindult saját kocsiján, azt ajánlva, hogy lassan vezessek. Ezért – hogy ne fájjon szegény Warbicseknek, – nyugodt tempóban, lassandócögve értem haza, illetőleg egyenesen a szerelő-műhelybe. Egy hét alatt rendbe tették, olyan lett, mint új korában.

Kollégáim azon csodálkoztak, hogy mertem én, karambol után másnap hazavezetni az autót, – ráadásul még ezután – nem félek beülni a kocsiba! Nekem ilyesmi meg se fordult a fejemben. De az a statisztika, amit akkor nemrég' olvastam, bizony többször eszembe jutott: az, hogy új vezetők közül sokan az első két évben karamboloznak. Nos, én is közéjük tartozom. Azt a tanulságot azonban levontam, hogy kicsit csökkentettem a sebességen, mert nagyon merészen hajtottam addig. Óvatosabb lettem, s főleg férjem jelzéseire jobban figyeltem – olyan értelemben, hogy nem kell mindig rá hallgatnom! Most is okosabb lett volna egyenesen továbbmenni, és alkalmas helyen visszafordulva, ellenkező irányból, lassú tempóban közelíteni meg a kanyart.

A fogat vezetője jelentkezett Pásztón a kórházban, ahol megvizsgálták. Mikor fölkerestem, érdeklődésemre az orvos azt mondta, semmi baja nem történt az illetőnek, – aminek nagyon örültem. Az volt a véleménye, hogy hasznót akart húzni a dologból. Őt megbírságolták ittas vezetésért, tőlem meg a felezővonal átlépése miatt három hónapra bevonták a vezetői engedélyt. Fellebbezésem alapján felére csökkentették az időt. Több évtizedes vezetésem során ezután nem karamboloztam, de néhány gyakorlott vezető többször okozott kárt az általam vezetett autókban.

Csendes őszeleji délután, betakarítás idején – ekkor nem férjem ült mellettem, hanem kolléganőm, – Rétságtól hazafelé igyekeztünk. Érsekivadkert előtt jobb felől a dűlőútról, hirtelen fordult elénk egy teherautó, nagy rakománnyal. Még jó, hogy nem ütköztem vele. Komótosan ballag előttem amolyan 25 km „sebességgel”, be a faluba, végig a településen, onnan kiérve is, hasonló tempóban. Eszébe se jut jobbra húzódni, hogy elhaladjak mellette. Hiába igyekeztem többször elhagyni a lassú járművet, – sikertelenül. Főleg azért szerettem volna megelőzni, mert rakományát az útra potyogtatta; *takarmányrépák röpködtek szerteszét elém az úttestre*. A nagy forgalomban hol szembe jött valami, hol egy kanyar, hiába próbálkoztam előzésemet jelezni, csak nem húzódott le.

Mögöttünk egy piros Lada haladt. Végre, egy kanyar után, mikor jól beláttam a szemben levő sávot, irányt jelezve előzésbe kezdtem. Mikor visszatértem a helyemre, a Lada is nekilódult, előbb a teherautót, aztán bennünket is megelőzött.

Alig haladunk néhány kilométert, egy lejtőn a Lada megáll, kiszáll belőle egy civil, és tárcsával jelzi, hogy álljak meg. Mit akarhat tőlem? – gondoltam magamban, majd megállok.

Bekopog az ablakon. – Szabálytalanságot követett el. Úgy-e, tudja mit? – kérdezi tőlem a civil ruhás rendőr. Csodálkozva nézünk össze kolléganőmmel; nem értve a helyzetet, mert bizony én semmiféle szabálytalanságról nem tudok, az utasom se.

Amíg engem föltart, döcögve megérkezett a teherautó, amit végre meg tudtunk előzni. Azt is megállítja, odamegy a vezetőjéhez, igyekszik meggyőzni, szájába adva a szavakat, bizonyítsa azt, hogy én szabálytalanul előztem és akadályoztam a forgalmat! Én is odamentem, határozottan kijelentettem, hogy teljesen szabályosan előztem, időben visszatértem a jobb sávba. Az tény, hogy többszöri próbálkozásom sikertelen volt, mert az előttem haladó teherautó nem segített azzal, hogy lehúzódjon jobbra – nem lehetett jól látni a szembeforgalmat sem –, ráadásul az úttestre potyogtatott takarmányrépák nagyon zavartak a haladásban. Tehát ha arról van szó, hogy valaki szabálytalankodott, inkább teherjármű vezetője tette azzal, hogy középvonallal mellett haladt, meg az útra potyogtatta a rakományát. Szegény sofőr nagyon meg volt ijedve, még sajnáltam is. Azt hitte, hogy őt akarja megbüntetni.

Mikor végre továbbindultunk, megtárgyaltuk az esetet utasommal, aki nálam jóval régebben, legalább 20 éve vezetett autót, ő is azt mondta, hogy teljesen szabályosan előztem, ő szólt volna, ha nem így lenne.

Érdeklődésemre megtudtam, hogy aki megállított, a rendőrség sofőrje, s ha kis-embernek hatalmat adnak, akkor fitogtatni akarja a hatalmát. Azt sérelmezte ugyanis, hogy *nem tudott megelőzni egy Wartburgot, amelyet ráadásul egy nő vezet!* Egekbe kiáltó bűncselekmény! Holott nem én akadályoztam az előrejutását, szabályok szerint is nekem volt elsőbbségem a lassú jármű előzésére!

Nos, mégis följelentést tett, s szabálysértés címén beidézték. Azt állította a följelentésben, hogy *én a Wartburgommal kilőttem (!) a lassú jármű mögül*, s ezzel a szemben közeledő *telt* autóbusz utasait is „veszélyeztettem” az előzéssel!

Szegény öreg Warbicsek, hogy örülhetett ennek a dicséretnek! Hogy tudna ő amolyan sportosan *kilőni*, mikor örül, hogy rendes tempóban halad az úton. Az igaz, hogy távol jött velem szemben egy autóbusz, de mikor már egymás mellé értünk, én rég’ a saját sávomban haladtam, s a „telt autóbuszban” alig ülhetek ketten-hárman, mert én is megnéztem, volt időm bőven, – nem kellett izgulnom azért, hogy vissza tudok-e sorolni a jobb sávba. De hát – aki ilyen hatalommal bír, miért ne túlozna egy kicsit? Mindezt elmondtam a rendőrtisztnek, aki a tárgyalást vezette úgy, ahogyan történt, nem rejtve véleményemet sem, hogy a feljelentő férfiasságát főleg az bántotta, hogy nem ő előzhetett először! Az illető rámnézett, mikor azt a véleményemet hangsúlyoztam, hogy a KRESZ szabályai szerint én voltam jogosult az előzésre, mert a Lada előtt haladtam. Kértem, idézzék be az utasomat tanúnak, aki igazolni tudja a történeteket.

– Nem első esete „kollégájának”, intézkedései során már több ízben túllőtt a célon – jegyezte meg csendesen a rendőrtiszt.

És engem mégis megbírságoltak, mivel a feljelentő *túlbuzgóságában* képes volt arra is, hogy fölkeresse a busz sofőrjét, akivel aláíratott valamit. Ugyanis a férjem is elment hozzá, miután tudomásunkra jutott, neki a következőket mondta:

– Igen, emlékszem. Hajnalban csöngettek, még sötét volt, én aludtam, mert előző este későn jöttem haza. A feleségem bejön, fölébreszt, s azt mondja:

– Egy rendőr keres. Megijedtem. Mit akarhat? Gyorsan kimegyek a konyhába, s mikor előadja, miért keres, én úgy megörültem, mert nem engem jelentettek föl, hogy aláírtam az előre leírt papírt, amit elém tett. Azt se tudtam, mit írtak rá. Ugyanis szinte naponta vezetem a buszt, s mindig akadhat valami csekélység, ami nem tetszik valamelyik rendőrnök.

Ráadásul a rendőr még a teherautó sofőrjét is fölkereste falujában, s aláíratta vele a szintén előre elkészített „tanúvallomást”. Ő is annak örült, hogy másról van szó, s nem őt vonják felelősségre azért, mert potyogtatta a rakományát...

A rendőr-sofőr dúskált a tanúiban, mivel másik három rendőrt fuvarozott a Ladában, nekem sajnos, csak egy tanúm volt, azt se hívták be, ezért megbírságoltak egy csekély összeggel, s mivel nem látták teljesen megalapozottnak a följelentést, másodfokon annak is a felét elengedték. Lehet, csak azért hagytak mégis valamennyi bírságot, hogy védjék mundér becsületét!

A fehér Wartburggal már annyi bajunk volt, hogy nem bírtam türelemmel, kértem, hozzák előre az új kocsit átadását. Megkaptuk az értesítést az átvételére. Piros Skoda gépkocsira fizettünk be, de nem tudtuk kivárni. Mivel most van rá szükségünk, ezért megint Wartburgot kaphattam, és a kért (piros) helyett csak más színekből lehetett választani.

Egy zord októberi napra esett az átvétel időpontja. Férjem egyik kollégáját kérte, hogy műszakilag segítsen a kocsi kiválasztásánál, mert én még mindig nem értek a szerkezethez. Csepelen már nagyon sokan várokoztak a telepen, mire odaértünk, és későre járt az idő, mikor sorra kerültünk. Estefelé járt az idő, mire a benzinkútnál tankoltunk. Koromsötétben indultunk útnak, ráadásul nemsokára eleredt az eső, – még az orromig se láttam. Sosem szerettem sötétben vezetni, pláne új, ismeretlen kocsival... De mindegy, valahogy haza kell vinni az autót, férjem kollégája nem tudott megvárni bennünket. Úgyis sötét van, s a bejáratós kocsival különben sem lehet száguldozni, ezért lassan poroszkálva, de szerencsésen értünk haza.

Egyelőre két kocsink van! Ha a régit annak lehet még nevezni.

Nem sikerült a környéken garázst keríteni, de nem akartuk az új szerzeményt a másik mellett az udvaron rohasztani. Ezért a szomszédos utcában Marka néninél, egy idős szlovákul beszélő ismerősömnél tudtam tető alá vinni az új kocsit. Marka nénit régen ismerem, amikor még kisgyermekeim mellett otthon bedolgozóként palóc szőtteket gyártottam, a központban ő takarított. Nála az udvarban van egy fedett szín, fél évig ott pihent az autónk. Utána a Lenin lakótelepen helyeztük el, Vadasék garázsában. Ezután jó időben csak egy séta, esőben és hidegben pedig helyi autóbusszal mentem az autóért, ha valahová indultunk.

Feladtunk egy hirdetést, hogy mielőbb megszabaduljunk rozoga autónktól, a szegény, kiszolgált fehér Warbicsektől, mielőtt még szétmenne az udvaron. Többen jelentkeztek, míg végre-valahára eljött megnézni két férfi Salgótarjánból, akik látták, milyen lerobbant állapotban van. Nekik megfelelt, mert mindketten értenek a szereléshez, Wartburgokat vásárolnak, az alkatrészekből állítanak össze használható járműveket. Azt mondta a vevő, mondjam meg a szerelőnek, szégyellje magát a kocsi állapotáért. Ha én meglátom egy év múlva, nem ismerem rá. Lánya Egerben tanul főiskolán, neki varázsolják újjá, ő közlekedik majd rajta.

Sötét téli este volt, mikor elindultak az udvarból. Az erkélyről néztük amint Salgótarján felé kanyarodnak, meg akartunk győződni róla (*én imádkoztam*), *hogy valameddig bírja szegény öreg jószág...* Bár két hozzáértő szerelőnek nem olyan gond, ha út közben meghibásodik benne valami, mint nekem, mert ők segíteni tudnak magukon. Megkönnyebbülés fogott el, hogy megszabadultam tőle.

Váci hídnál. – Budapestre utaztunk menyemmel, és lányom akkor alig másfél éves kislánnyal, – kedves Dani unokámmal. Nálam volt a kisfiú, most vittük haza az új Wartburggal. Vác előtt a hidat renoválták, csak egy útsávon lehetett közlekedni. A híd előtt a jelzőlámpa pirosat jelzett, én harmadikként várakoztam a zöld jelzésre. A visszapiillantó tükörre tekintve, arra lettem figyelmes, hogy a hegyről lefelé egy piros Skoda teljes sebességgel közeledik felénk. Nem akartam hinni a szememnek, miért nem lassít? –mindjárt ideér! Körülnéztem: sehová se tudok menekülni előle. Elöttem két kocsi, balra a lezárt résznél munkagépek, jobbra pedig árok és erdő...

Csak annyi időm volt, hogy szóltam a menyemnek, kapaszkodjatok. Fogd meg jól a kis unokámat, mert ez az örült nekünk jön! Alig mondtam ki, rettenetes csattanás, és – valóban nekünk vágódott. Mindnyájan alaposan megijedtünk. Szerencsére, ép bőrrel úsztuk meg, mert az ijedtségen, na meg a gépkocsiban történt kisebb káron kívül nem történt nagyobb baj. Gyorsan kiszálltam, hátra mentem. Az autót egy idősebb sötét bőrű férfi vezette, kocsija tele rajkókkal. Nem mondom, hogy túlságosan finoman kérdeztem tőle:

– Mi baja Magának? Árulja el, miért nem fékezett? Nem látta, hogy több kocsi várakozik a piros lámpa előtt?

– Láttam, – válaszolta röviden – *de egy fékem se működik!*

– Hogy mer közlekedni fékek nélkül, ilyen lejtőkön, ráadásul ennyi gyerekekkel? – tettem föl az utolsó kérdésemet. Be se vártam a választ, benéztem a kocsi ablakán. Hátsó és az első ülésen hat kis purdú szorongott, akik szerencsére szintén ép bőrrel úszták meg nagypapa könnyelműségét.

Aztán fölkerítettem az urat, állítsa ki az ütközésről a betétlapját. Persze nála olyan nem volt, én adtam egyet neki. De írni se tudott. Először szabódott, nem akaródzott neki írásba foglalni a történeteket, de amikor közöltem vele: ha nem hajlandó elismerni a felelősségét, kénytelen leszek rendőrt hívni, épp' elég tanú látta, mi történt. Megszéppent, tovább nem tiltakozott, én töltöttem ki helyette az űrlapokat, az előttünk álló kocsi utasai tanúskodtak.

Bajba voltam, mert az autóban kár keletkezett, nem tudtuk kinyitni a csomagtartót, s amikor elindultam, olyan volt, mintha a kocsi teteje megmozdult volna (mozgás közben furcsa zajt hallottam), nem működtek az indexek és a jelzőlámpák sem. Most mit tehetek? Menyemmel megbeszéltem, hogy megpróbálok nagyon lassan Budapest első autóbusz-megállójáig elvergődni, onnan telefonálok a lányomnak, hogy jöjjenek a gyerekekért, mert én nem merek bemenni a nagyvárosi forgalomba.

Nőnap kaland. – Akkor már nyugdíjban voltam, s ha férjem kiszállásra ment, gyakran vittem autóval, munkahelyének engedélyével megtérítették a költségeket. Amikor éppen Pesten volt hivatalos ügye, oda is én fuvaroztam. Ilyenkor meglátogattam valamelyik gyermekem családját. Most ügyeit befejezve, lányomhoz készültünk az Amerikai útra. Újpesten, az egyik piros lámpa előtt várakoznom kellett. Egyszer nagy csattanás, valaki nekem jött. Hátra nézek, egy fekete Volga áll mögöttem, ill. az én kocsim állította meg, mert a vezetője úgy látszik, elbámészkodott. Megijedtem. A sofőr kiszállt, azonnal bekopogott az ablakon, elnézést kért a koccanásért. Közben a lámpa zöldre váltott, nem lehetett feltartani a forgalmat, megbeszéltük, hogy csendesebb helyen tárgyaljuk meg a teendőket. Bekanyarodtunk egy mellékutcaiba. A kocsiból kiszállt három egyenruhás tiszt, hozzám jöttek, *bemutakoztak, bocsánatot kértek, s egyben Nőnap alkalmából minden jót kívántak...* Magamban gondoltam: már megvan! – Az autó utasai pedig a Kecskeméti Polgári Védelem tisztjei. A sofőr szabadkozott, hogy húsz éve vezet balesetmentesen (hivatásos vezető), de még ilyen nem történt vele, – valahogy most elkalandozott. Hát, – ilyen is történik néha!

Kitöltöttük a nyomtatványokat, megnéztük a kocsit, hátul a bal oldali lámpa tört össze, s nem tudtam kinyitni a csomagtartót. Na, gondoltam, benne van 50 tojás, amit lányomnak viszek, vajon épségben maradtak-e? – Majd meglátjuk, ha odaérünk a Klinikára. Nehéz volt vezetni a nagy forgalomban, mert csak menet közben vettem észre, hogy a bal hátsó index se működik, ezért a lenyitott ablakon a kezemmel integettem, amikor balra kellett kanyarodnom.

Megúsztuk, odaértünk az Amerikai útra. A Klinikán kértünk segítséget, kinyitották a csomagtartót. Legnagyobb csodálkozásomra a tojások is épségben úszták meg az ütközést. Kipakoltuk a többi holmit is, aztán hazafelé egy vendéglőben megebédeltük, majd kerestünk egy szerelő műhelyet, ahol kijavították a hibákat. A kárt a biztosító fizeti, amit otthon kell intéznem.

Csatlakozunk az Európai Unióhoz¹⁰

Részletek regényem fejezetéből

1. rész: 2003.

BALASSAGYARMAT kisváros, ahol élek, Szlovákiával (Szlovákgyarmat – kis községgel) határos. A korábban egységet alkotó települést Trianon, és az Ipoly folyó választotta el. Ilyen helyen különös jelentősége van annak, hogy a határ túloldalán élő magyarokkal szorosabb, élő kapcsolat alakuljon ki. A város vezetősége már a rendszerváltás előtt, és utána is sokat tett a jó kapcsolat érdekében. Mégis – a teljes szabad mozgás csak az Unióhoz való csatlakozással válik lehetővé.

Ebből kiindulva, én már 2003. Tavaszán (egyelőre csak a számítógépemnek) írtam meg Életem regénye második kötetében azt a fejezetet, melynek címe Megyünk Európába? Igen így, kérdőjellel, mivel ezzel kapcsolatban nem kételyeim, hanem különféle gondolataim merültek fel, amit meg akartam örökíteni. Mostani írásomhoz ebből szemezgetek, természetesen megtoldva újabb történésekkel.

Alig egy hét múlva népszavazás dönti el, csatlakozunk-e az Európai Egyesült Nemzetekhez. Nem kétséges, hogy ezt én szívből óhajtom! Bár nekem arról (ahogyan mondják), hogy megyünk Európába, kicsit más a véleményem. Szerintem mi, magyarok, Szent István királyunk óta mindig Európához tartoztunk. Még akkor is, ha időközben a sok megpróbáltatás miatt bizonyos tekintetben lemaradtunk a tőlünk nyugatra fekvő államoktól. Szerintem a helyes megfogalmazás az, hogy visszatérünk...

Televízióból, rádióból és mindenféle sajtótermékből ömlesztve kapjuk az Európai Unióba való csatlakozás híreit, előnyeit és hátrányait. Sokan örülnek annak, hogy végre itt tartunk, de vannak ellenzői, – a mindig mindennek ellenzői. Akiknek semmi se jó. Nem volt jó a Kádár rendszer, nem volt jó a fordulat, azóta se jó soha, semmi. Mintha közülük senki nem élte volna át azt a bizonyos Rákosi-Sztálini rendszert. Ugyanis ha átérték vagy

¹⁰ Írásommal 2005. évben a No-Ko Sat Kiadó országosan meghirdetett pályázatán harmadik díjat, Honlapjukon való megjelenést nyertem.

ismerték volna (netán' elfelejtették volna), nem hasonlíthatók össze a rendszerváltás előtti úgynevezett puha-diktatúrát azokkal a korábbi évekkel, amikor Sztálin és Rákosi „uralkodott” és diktált.

Persze, hibát mindenkor és mindenben lehet találni. Minden viszonylagos. S ha a Kádár-rendszer nem is volt eldorádó (politikailag semmiképpen), akkor mégis sokkal jobban éltünk, mint Romániában, a Szovjetunióban, vagy akár az NDK-ban. Csak egy példát mondok. Nem messze a lakásunktól él egy család. A férfi, aki Szovjetunióban tanult, orosz feleséggel tért haza. Az asszony egyetlen egyszer ment haza szüleit, rokonait látogatni, akik a távoli, valahol az ázsiai részen élnek. Nemrég' találkoztam vele, s azt mondta: ott, olyan nyomorúságban élnek, hogy azt mi el se tudjuk képzelni, nem lehet összehasonlítani az életminőséget, de még szavakkal se lehet kifejezni, mert európai embereknek elképzelhetetlen. Nálunk viszonylag normális életlehetőségek voltak. (Mi is jobban éltünk, mint most, 2003-ban!) Így emlékszem vissza én is, pedig egyedül neveltem és taníttattam három gyermekemet. És így nyilatkozik az író, aki gazdaságkutatással foglalkozik: *„ahány nyugatival találkoztunk a hetvenes és a nyolcvanas évek fordulóján, szinte valamennyi a Kádár-rendszer dicsőségét zengte.”*¹¹

És most azzal telnek napjaink, hallgatjuk a szélsőséges híreket, a politikusok veszekedését, persze, ezen kívül azért sok minden történik egy családban, de azokról ilyen rövid írásban nem lehet beszámolni, ahhoz a regényem teljes fejezetét kellene elküldenem. Válogatás nélkül, aggodalomtól vegyes reménnyel kapcsolgatom a TV csatornák hírműsorait; mindenütt erről, és az iraki háborúról szól, meg arról, hogy az ellenzék lekommunisztázza a kormánypártiakat. Pedig köztük legalább annyian vannak, akik szintén abban az időben voltak diákok, tanultak, tanulhattak, és ingyenesen szerezték meg diplomájukat. (Ők sem cserkészek voltak, hanem sokakkal együtt „Kiszesek”, és a megtörténteiket nem lehet meg nem megtörténtté tenni.) Sokuknak papája-mamája (Uram bocsá') párttag is lehetett, hiszen aki akkor valamilyen funkciót-pozíciót töltött be, szinte valamennyien párttagok lettek. S mégis – miért akarják, miért kell abból az időből a jót is rossznak feltüntetni? A tényeket nem szabad letagadni, bármilyen volt a politikai helyzet. Kétségtelen, hogy akkor is a mi országunk épült. *„Az én országom épült vagy sérült akkor*

¹¹ Idézet Lengyel László „Kétszög” c. kötetéből.

*is, ha idegenek uralkodtak fölötte.*¹² Egyetértek az íróval, mivel én is átéltem azt a korszakot. Háború után, romokból kellett újjáépíteni a fél országot: falvakat, városokat, templomokat, iskolákat, óvodákat, kórházakat, gyárakat. Mindenkinék munkát adtak. Tanulhattak a legszegényebb-sorsú gyerekek, üdülni vitték őket, a felnőttek is szakszervezeti beutalóval pihenték ki fáradalmukat.

Április 6. – Végre, jó hír. Miniszterelnökünk fölkérte és javasolta a rendszerváltás óta Magyarországon miniszterelnöki tisztséget betöltő személyeknek: helyes lenne együtt menni az aláírási dokumentum aláírásának ünnepségére. Az egyik TV csatorna meghívta az érintetteket. Nem volt ott mindenki. Egyikük levélben elfogadta a meghívást, a legutóbbi miniszterelnök el se jött a megbeszélésre, azzal érvelt, hogy „fontolgtatja”... Én izgultam igenlő válaszáért, s nagyon örültem, amikor az egyik korábbi miniszterelnök diplomatikusan azt nyilatkozta: amennyiben valamennyi érdekelt kinyilvánítja a részvételét, természetesen elmegy. Jó húzás volt tőle, gratulálok neki. Szinte éreztem, hogy azt a felelősséget már az illető nem fogja magára vállalni, hogy miatta ne menjen el a többi sem. Mit ad Isten, másnap megtörtént a válasz, elfogadta a meghívást! Valószínűleg meg kellett magát erőszakolnia, hogy ezt a helyes döntést meghozza. Csak azt nem tudom, hogyan magyarázza meg „híveinek”, hogy eddig miért nyilatkozott többféleképpen, egyszer úgy, hogy igennel kell szavazni, máskor pedig nemmel? S a nyáj szajkó módra ismételte az indokokat, gondolván, ha a vezérürü nem javasolja az igent, akkor ők sem mondhatnak mást...– Most pedig, hogy részt vesz Magyarországot kedvezően befolyásoló ünnepségen, azt jelenti, hogy mégis egyetért a csatlakozással, mivel óriási hiba lenne, ha előző bejelentéseinek megfelelően sokan nemmel voksolnának. Bennem iránta e cselekedete némi tiszteletet váltott ki. Nagy kő esett le a szívemről, mert ezzel hozzájárult ahhoz, hogy „hívei” őt utánozva, sokan talán igennel fognak voksolni 2003. április 12-én.

Persze tény, hogy sokféle szempontból messze tartunk a nyugati színvonaltól. Mondok erre csak egyetlen példát.

Szemetelünk... (Újságcikket írtam 2003. április 8-án.)

Sarkvidéki hideg szél fúj a tavaszi napon, de én útra keltem, halaszthatatlan ügyben Vácra kellett mennem. Hazafelé az autóbusz ablakán kitekintve néztem a ködbeborult tájat. Az út mentén mindenhol gondos emberi kezekkel telepített erdők, kis

¹² Írta Hankiss Elemér az „Idegen világban” című könyvében.

patakok sietnek a Duna, vagy az Ipoly folyóba. Még nem éled a természet, az erdők fái nem zöldellnek, szürke, egyhangú – lenne – a táj. De inkább lenne egyhangú addig, míg a jó meleg tavaszi napsugár kihajtja a rügyeket, s egyebet... Ugyanis mindenütt, ahová a szem ellát, kék, zöld és sárga nejlonzacskókba csomagolt (vagy csak úgy kiöntve) tarka szeméthalmok bontják meg a rendet, a hideg szél pedig görgeti, fújja távolabbi tájakra a szennyet, a papírokat... – S ekkor eszembe jut egy IBUSZ által 1975-ben szervezett utazás a Lipcsei vásárba. Hagy idézzem az útról megörökített soraimat:

Pozsonyt érintve hagytuk el a Dunát. Innen Csehszlovákián keresztül vágatott velünk a szerelvény, s nemsokára megláttuk az Elba folyócskát, amely haladásunkkal egyfolytában szélesedett... A Prágai medencén át vitt az utunk, ahol már nagy folyóként hömpölygött a sínek mellett, s futott Észak felé, hogy a tenger ölelő karjaiban vegyüljön el a sós tengervízzel.

Tisztára takarított mezőkön keresztül haladtunk. A vonat ablakából csodáltuk a tájat. Nekünk azért tűnt föl, mert Magyarországon amerre járunk, mindenütt kidobált szeméthalmokkal találkozunk városok-falvak határában, erdők-mezők útjai mellett. Itt pedig vonatunk ablakán kinézve, mindenütt tiszta mezők, útszélek, s koraősz lévén, még minden tiszta és üde zöld. Ezért már az odafele vezető út is emlékezetes és nagyon megkapó volt számunkra.

Miért van az, hogy kis hazánkban akkor is, most is, szemét az útszélén, szemét a patakparton, szemét az erdőszélen, mindenfelé... – Városunk tele van különféle szemét- és csikktartóval, sokan mégis ott dobják el, ahol éppen vannak. A lépcsőházban a gyerekek virágládákba dobják a csokipapírt, papír-zsebkendőt, felnőttek a csikket, a cigarettadobozt, a nejlonzacskót, akad olyan felnőtt, aki az emeletről kiöntözi az ételmaradékot...

Miért van az, hogy nálunk nem lehet megtanítani már kiskorukban a gyerekeket arra, hogy a szemetet soha, sehol nem szabad szétdobálni? Ugyanis ha beléjük rögződne, nem tennének úgy, mint társasházunk udvarában a szomszédos gimnázium tizenéves diákjai. Mostanában a városban szorgos kezek rendszeresen dolgoznak a közterületeken, összeszedik a rendetlen emberek által eldobált szemetet. Először történt, hogy az udvarunkat (közterület) gyönyörűen kitakarították. Összeszedték a hulladékot, kisöpörték. Jó érzés volt kinézni a folyosóról. S mi történt? Ide járnak (valószínű nem iskolai engedéllyel) a gimnázium diákjai, s mivel őket sem nevelték (se otthon, sem az iskolában)

arra, hogy szemetelni nem szabad, szétdobálnak mindent. A padok mellett, vagy rossz időben, a kapualj védelmében szívják a cigarettát, utánuk ott marad a szeméthalom: cigarettásdoboz, csikk és csoki papír, ki tudja, még mi. Hiába kérjük őket, hiába szólunk rájuk, hogy gyűjtsék össze, ne dobálják el, meg sem hallják.

Szép lenne a város, a mező, ha mindnyájan vigyáznánk a tisztaságra. Miért van az, hogy idegenben meg tudják őrizni a természet tisztaságát, – nálunk miért nem lehet?

Így megyünk Európába, így fogadjuk a hozzánk érkező embereket, szemétkupacokkal?

Kinyomtattam az írást, két borítékot megcímeztem, feladtam a postán két újságnak.

Április 9. szerda. – Bekapcsoltam a televíziót. Minden csatornán azt a képet mutatják, hogy Bagdadban hogy döntögeti le saját népe Saddam Hussein szobrát, ők, az irakiak! Végre, ez is megtörtént. Csak sajnós, még nincs vége, mert a diktátor sleppjével elmene-kült... Na, de majd csak kézre kerülnek, és elnyerik méltó „jutalmukat”, mint Ceausescu...

Én meg most mindent annak érdekében tettem, hogy rendesen kikúráljam magam. Szedem a vitaminokat, iszom a forró teát és ülve-fekve betakarózom. Körülnéztem a gyógyszeres dobozokban, de mint a kedves orvosnő-szomszédom megjegyezte: valamennyi még a történelmi idők kezdetén... lejárt. Most itt állok egyetlen Aspirin-tabletta dobozzal (igaz, az is lejárt), de legalább a színét nem változtatta meg, ezért egyet beszedtem belőle, s még élek. Sok tea, „ágyameleg” a legjobb (mondta orvos-szomszéd-asszonyom) amit ajánlani tud. Ezt a javaslatát megfogadtam.

Van időm elgondolkozni, hol tartunk most. A tények beszélnek. A mostanit megelőző kormány „áldásos” tevékenységének idején hazánk népének sokasága a szegénységi küszöböt erősen megközelítette. Családom anyagi helyzetén mértem le azokat a tényeket, amit a rendszerváltás óta megéltünk. A tények mellett ki tudok állni, mert én már akkor is majd’ egy évtizede nyugdíjas voltam, tehát van összehasonlítási alapom és meg tudom ítélni, hogyan álltam akkor, s miből élek most. Lassan, fokozatosan mindenről le kell mondanunk. Először a nyaralásokról.

Még a nyugdíjaztatásom után is én vittem nyaralni autóval az unokákat, többször voltunk Berekfürdőn, Balaton mellett és más fürdőhelyen, rendszeresen jártunk a közeli Bánki tóra, ne soroljam tovább, természetes volt a nyaralás. Aztán egyre kevesebb pénz jutott üzemanyagra az előregedett autómbe. Már azt is a váltásnak kell betudnom, hogy nem jutottam új autóhoz. Az elmúlt rendszerben, a részleteket befizetve lehetett autóhoz jutni. Jött a rendszerváltás, ez megszűnt, maradt a ma már 20 éves Wartburgom. (Soha

nem lesz annyi pénzem, hogy akár a legolcsóbb autót is meg tudjam venni kézpénzért...) Igaz már nem mernék megkísérelni vele egy hosszabb utat, de az is jó lenne, ha a városon belül tudnék vele mozogni (gázpalackot vásárolni, vagy kocsival hurcolni a nehéz csomagokat).

Visszaemlékszem a szép időkre, amikor családomat meg tudtam vendégelni. Abban az időben a húst kilóra vásároltuk, nem úgy kértük, mint most, személyenként egy-egy szerény-szeletet. Ahányszor erről van szó, mindig a (még az „átkosból”, „leraktuk a szocializmus alapjait” idejéből visszamaradt) következő, közzsájon forgó vicc jut eszembe. Most megörökítem:

Papa sétál a kisleával. Egy húsbolt előtt kezdi magyarázni neki, mi a szocializmus meg a kommunizmus. Tudod kisleám, olyan világban élünk, amikor mindenki dolgozik, mindenkinek van annyi pénze, hogy megvegye magának a szükséges élelmiszert, ruhaneműt. Ha majd fölépítettük a szocializmust, s eljön a kommunizmus, akkor már olyan jó világ lesz, hogy elhal az állam intézménye, nem kell pénz, s mindenki szükséglete szerint látja el magát.

– Hogyan, apuka, ha nem lesz pénz, miből vásárolnak az emberek?

– Úgy kisleám, ha például hús kell a családnak (vagy bármi), bemegy az üzletbe, a henteshez, és annyi húst kap, amennyi kell a családjának, s azt hazaviheti. Persze ruhát és más is.

– Apukám: Mi az, hogy hús? – kérdezi tőle a kisleá.

Nos, nekem erről a viccről az jut eszembe, hogy a múlt rendszerben nem sikerült, de a rendszerváltás után ma már sokan elérték a megjósolt *Kánaánt: a kommunizmust!* – mert embertömegeknek bizony nem jut húsról, és lassan megéljük azt, hogy sok kisgyermek nem is tudja, mi az! Élelmiszerből mi is annyit vettünk, amennyi éppen kellett a családnak. Sosem méricskeltük, hányan vagyunk, jut-e egy-egy szelet húsról...

– Étkezzünk korszerűen! – halljuk mostanában az intelmeket. De miből, mikor a gyümölcs, a zöldség is olyan drága, hogy örülök, ha a vasárnapi far-hát csirkelevesbe tudok megfelelő mennyiségű zöldséget tenni. Statisztikával mutatják ki, hogy az emberek milyen kevés tejterméket, sajtfélét fogyasztanak. Talán nem szeretik? Avagy... nem folytatom.

Korábban minden évben, a teljes nyári szünetben, húsvét- és karácsonyi vakációban az unokák nálam nyaraltak, én láttam el őket mindennel, s nem jelentett különösebb gondot számomra. Borzasztó érzés, mert az utóbbi években (persze ezt titokban tartottam) sokszor nem tudtam, hogy másnap mi lesz az ebéd. Már az is előfordult, hogy jöttek a házalók, s nekem fájó szívvel, de észrevétlenül kellett hol egyik, hol másik (számomra kedves, értékes) régi tárgytól megválnom, hogy abból fedezzem néhány napos kiadásomat. Nem kell részleteznem, milyen érzés volt, hogy semmi, de semmi luxust (értem alatta finomabb ételeket, gyümölcsöt, édességet) nem engedhettem meg magunknak.

A rezsi-kiadás rendszeresen olyan összeget tesz ki, ami miatt a havi nagyobb élelmiszer-bevásárlás után szinte alig marad valami egész hónapra. Hó végén egy-két hétig fillérezni kell, s csupán macskaételt és kenyeret tudok venni, s azt eszünk, ami a fagyasztószekrényben még található. Ne adja Isten, hogy a hó második felében elromoljon valami, egy vízcsap, mosógép, a gáztűzhely, s egyéb, mert akkor azok javíttatására se jutna. Csupán az enyhítheti némileg az utolsó napok nehézségeit, ha érkezik valaki, aki nálam akar rendelni annak a cégnek a termékeiből, amelynek nyolc évvel ezelőtt tagjául szegődtem. Eleinte ebből szép külön jövedelemre tettem szert, de az utolsó években csökkent a kereslet, mert mások is csak a létszükségleti cikkeket tudják beszerezni.

Gyakran sajnálkozva néztem, amikor patikában, élelmiszerüzletben idős emberek számolgatják az aprópénzt, hogy a nélkülözhetetlen gyógyszerüket, napi kenyerüket ki tudják fizetni. Most már én is hasonlóan élek, azzal a különbséggel, hogy otthon tekintem át, mire telik, mire nem, mert a pénztárgép előtt szégyellem számolgatni. Pedig nem az én szégyenem...

Hogy vegetálni tudtam éveken át, az OTP-nek köszönhetem én is – mint sorstársaim – mivel havonta oda érkező nyugdíj összegének arányában (persze, busás kamattal) hitelt nyújt a rászorulóknak. Mióta létezik a lakossági folyószámla, én éltem vele. Ezért aztán igényelhettem előbb az „A”, majd a „B” hitelt. Most csupán ennek köszönhetem, hogy ki tudtam fizetni a számlákat, ezért eddig még nem zárták el a vízcsapot, az áramot és egyebeket... Viszont az adósságom összege szép lassan felgyülemlett. Mikor, hogyan fogom kiegyenlíteni? Ez előttem a legnagyobb kérdés. A kisnyugdíjasok megtehetik, hogy kérnek kiegészítő nyugdíjat. De én nem tartozom közéjük, csak a családi körülményeim miatt tartok ott, ahol ők. Fiatal koromtól mindig nekem kellett családomat kisegítenem a

bajból, s olyan nincs, aki rajtam tudna segíteni. Ők sem állnak úgy, mert csak annyi pénzből gazdálkodnak, hogy éppen nem nyomorognak. Én valahogy tartom magam, a régi holmiban is igyekszem elegáns maradni, mert nem szeretem, ha sajnálkoznak rajtam. Igen, úgy oldottam meg a gondomat, hogy kötöttem magamnak, a családnak, varrtam, javítottam a ruhákat, hogy ki tudjam fizetni a rezsi-kiadásokat, mégis beadósodtam. De hogy fogok belőle kimászni? Erre egyelőre nem tudom a választ.

Vártam a legutóbbi kormányváltást. Abban bíztam, hogy némi enyhülést hoz. Igaz, nem kaptunk sokat, az egyszeri 19.500 forinttal, amit kaptam – még jó, hogy Attilám rokkantnyugdíjához is járt ugyanaz az összeg – az elmaradt számlákat fizettem ki belőle. Nekem már az is jelentett valamit, hogy most már év elején, a számított infláció összegét előre, a januári fizetéssel kapjuk meg, és nem év végén egészítették ki, a sokat hangoztatott kamattal együtt (ami visszamenőleg néhány száz forintot jelentett egy nyugdíjasra számítva)! Tudom, másokkal együtt többet vártunk. De belátom, hogy nemcsak a nyugdíjasok állnak rosszul az országban, hanem tanítók, tanárok, egészségügyben dolgozók is. (Nem említve a megemelt (!) minimálbérből élő családokat, és a munka nélkül vegetálókat.) Nekik már halaszthatatlan volt a jövedelmük rendezése, hiszen székelyteljes éhbérért dolgoztak. Ott sem jutott mindenkinek annyi, amire számítottak. Inkább csak az orvosoknál történt lényeges rendezés, ha lehet annak nevezni, mert még az is hol tart attól, amennyi megilletné őket, a diplomásokat...

Családon belül szó volt arról, hogy talán jobb volt az a módszer, amikor az adóból írtak le bizonyos összeget a gyerekek után. Én sose kérdeztem, s pontosan nem tudom, kinek mikor mennyi volt a jövedelme, de azt örömmel érzékelem, hogy végre jobban élnek! Az egészségügyben csupán a diplomások kaptak 50%-ot, a többi 30%-ot. De én kiszámoltam, hogy két iskoláskorú gyermek után iskolaév kezdetén dupla családi-pótlék járt, s aki a fizetéséhez havonta megkapja a 30% emelést, én a helyében elégedett lennék. Előfordult családon belül, hogy eddig soha, semmiféle új holmit nem tudtak venni a gyerekeknek. A kislány csak akkor kapott újruhát, ha a nyugdíjas nagymamája (én) vásároltam neki jeles napokra (akkor még telt a nyugdíjamból). Most pedig hála legyen érte a jó Istennek, amiért megérhettük: a nagyfiú szalagavatóra új szövetöltönyt kapott, s végre a kislányt is új télikabátban, s nem mások által levetett, vagy rongyos-butikban vásárolt holmiban láttam.

Sajnos, ez a kormány sincs megáldva isteni erényekkel, hogy már az első évben megváltsa a világot, s mindenki elmaradt juttatását egyszerre elégítse ki, de legalább

elkezdte azt, amit már rég' meg kellett volna tenni az elődeinek. Ezért én is türelmesen várok arra, hogy majd most, karácsony előtt részesüljünk a 13. nyugdíj első negyedrészeben! S ha majd jövőre januártól megkapjuk az infláció-számítás szerinti emelést, kicsit könnyebb lesz nekünk is... S talán, talán diplomás fiam ügye is helyrerázódik addig. Ő is csak részben önhibájából vált munkanélkülivé ilyen hosszú időre. Ugyanis annál nincs szörnyűbb dolog, ha kereső nélkül marad egy család – gyakran évekig – s a megalázó összegű segélyekre szorulnak... Még a múlt év elején sokan azzal érveltek, mikor az emberek szociális helyzete és munkanélküliség került szóba, azokat kell támogatni, akik vitték már valamire, s az államnak hoznak valamit a konyhára! Olyan érvet is hallottam, hogy nem kell azokat támogatni, akik nem dolgoznak, mert van elég munkahely, de csak a segélyt várják az államtól! Ez volt a központból kiinduló álláspont.

Most fordult a kocka. A választás elvesztésével éppen ők szónokolnak a szegénység megszüntetéseért, és fennen hangoztatják, hogy mit tettek kormányzásuk idején ennek érdekében! Mosolyogtató, – nem?

Április 10-én este. – Mi viszont közeledünk a nagy eseményhez! Két nap múlva szavazás! A TV híradóban látom az éljenző arabokat, hogy eltűnt nagy vezérük, végre megszabadultak diktátoruktól. Micsoda nyomort hagyott maga után! Nem nagy tetszésnek örvendett Saddam, ha így örülnek eltűnésének.

Délután halgatom a híreket vagy nézem a TV adásokat. USA csapatok lassan egész Irak területén átveszik a hatalmat. Jó nézni, hogy az ott lakók barátságosan fogadják a katonákat. De hová menekülhettek a vezetők? Nem tartott ki sokáig, mert először azt hangoztatták, hogy fél évig élélnék a bombabiztos bunkerekben. Nyilván vannak kijáratok valahová, ott menekülhettek el.

Szavazással dönt a nemzet

ÁPRILIS 12. SZOMBAT. – Történelmünkben megörökítik a mai napot. Az ország népe szavazással dönt arról, hogy visszatérünk Európába... Én már csak így fejezem ki magam, bár hivatalosan úgy mondják, hogy csatlakozunk Európához. Még a nap is ragyogott, mikor elindultam a szomszédos gimnázium épülete felé szavazni. Szokatlan volt a néptelen utca, máskor nagyobb a mozgás. Egyedüli szavazó voltam a teremben... Bent a fülkében az X-jelet jó erősen, többször átrajzoltam, hogy ezzel is erősítsem akaratomat!

Ismerősök voltak a szavazatszedő bizottságban, ezért kezemben a borítékkal (naivnak tetteve magam), megkérdeztem, melyik urnába dobjam be? – mivel egy asztalon két láda állt egymás mellett.

– Mindegy – kaptam a választ.

Azt hittem, hogy egyikbe az IGEN, másikba a NEM voksokat gyűjtik. Jót nevettek a tréfán, s közölték, hogy nekik könnyebb lenne a dolguk, ha külön lehetne gyűjteni a szavazatokat, este nem kellene annyit válogatni.

Utána lepihentem, olvastam, mert sokáig leszünk fönn, hogy a szavazás eredményét figyeljük. Közben kapcsolgattuk a különböző csatornákat. Olyan az eredmény, ahogyan én a helybeli szavazásnál tapasztaltam. Csekély a részvétel. El sem akartam hinni, hogy az embereknek csak ennyit jelent? Én úgy, de úgy készültem: ünnepi ebéddel, s az erkélyre szép nagy csokorral a középén, dekorációt alkottam a hosszú nemzetiszín-szalagból, s különleges girlandot raktam ki. A város pedig csendes és kihalt. Senkinek nem ünnep a mai – csak nekem? Minden bizonnyal, ez meglátszik az emberek közömbösségén. Még szerencse, hogy a választási törvényünk értelmében az IGEN szavazatok többsége döntötte el az eredményt, ami viszont jónak bizonyult. Én is megnyugodtam. Országos viszonylatban az eredmény 84:16 igen-nem aránnyal. Végül, mindenki elégedett lehetett. Egész este néztük a különböző helyszíneket, miközben minden illetékes megszólalt, értékelte a szavazást. Megvigasztalt, hogy legalább az általam értékelt nagyságok arcán az öröm jelei mutatkoztak. Megtörtént hát: a magyar nép nevében azok, akik kimondták az IGEN-t, eldöntötték sorsunkat, ha én már nem is érezékelhetek belőle sokat, legalább gyermekeim s az őket követők élvezik majd a közösség erejéből fakadó jobblétet. Kis országunk nem áll egyedül, egy nagy közösségben biztonságosabb élet vár polgáira. Adja a jó Isten, hogy úgy legyen!

Lányomék telefonáltak. Beszélgetés közben rákérdeztem, hogy mindnyájan szavaztak-e? Örömmel vettem, hogy igennel!

Április 15. kedd. – Ma utazik a küldöttség Athénbe, holnap lesz az ünnepélyes aláírási ceremónia. Jellemző, hogy az előző ciklus miniszterelnöke, bár rászánta magát, hogy részt vesz az ünnepségen Athénben, utolsó pillanatban valami ennél is fontosabb dolga akadt, ezért nem utazik együtt a többiekkel, – külön-repülőgéppel indul. Ezért a 40 tagú küldöttségben nem képviseltetik pártjukat, ugyanis a másik kijelölt személy szintén lemondta az

utat, följánlotta helyét egy határon túl élő magyarnak! Micsoda ötlet! Csak az a bökkenő, hogy a hivatalos küldöttségben csak magyar állampolgár vehet részt.

Következő nap is figyeltem a TV-ben a helyszíni közvetítést Athénből, az aláírási ünnepségről szinte minden csatornán ez a műsor ment. A korábbi 15 állam, és az újonnan belépő 10 ország miniszterelnöke mind megszólalt. A Magyar Köztársaság részéről Medgyessy Péter miniszterelnök mondott beszédet és Kovács László külügyminiszterrel együtt írták alá a belépési dokumentumot. Óriási, történelmi eseménynek lehettünk tanúi! Én itthonról is meghatódva figyeltem az eseményeket, melyeket nemsokára a történelem-órákon tanítani fogják.

Fiam elhozta Attilát. Emese is jelezte érkezését. A hatóság busszal jön, mobilján értesített, hogy súlyos karambol miatt Ipolyszőgnél rostokolnak, helyszínelő rendőrök vonultak ki, áll a forgalom, nem jöhetnek tovább. A városból mentők és tűzoltó-kocsi ment szirénázva. Két óra múlva indítottak egy buszt, mert az utat még mindig nem szabadították fel, és átszállással hozták el az utasokat. Nem az autóbusz karambolozott, hanem a megyei rendőrkapitány autója egy másik autóval ütközött. Csúnya eset volt, az egyik kocsi teljesen összenyomódott, súlyos sérülteket vittek kórházba. Ismerőstől tudtam meg, hogy a baleset áldozata egyik volt kolléganőm férje, R. Laci, aki a helyszínen életét veszítette. Vétlen volt, teljesen szabályosan vezette autóját, a szemben közlekedő kocsi tért át szabálytalanul, és ütközött vele. Ő az, akit fiatal korában én vettem föl a Titkárságra gondnoknak. Istenem! Annyira megrázott a hír, mert olyan rendes fiú volt. Még jó, hogy megtudtam, így elmehetek a temetésére. – Óriási tömeg búcsúzott tőle, mert sokan ismerték, szerették, másrészt pedig a tragédia vonzotta ki a gyászolókat a temetőbe. Hogy elment az idő, felnőtt három gyermeke van, főiskolások. S most ottmaradtak apa nélkül. Milyen igazságtalan az élet: ilyen rendes embert éri tragédia...

2003. május 11-én volt az unokám ballagása. – Mint a középiskolai fölvételijét ezelőtt hat évvel, most a ballagási ünnepséget is a szomszédos Jogi Egyetem emeleti nagytermében rendezték. (Akkor a családukban szólásmondás volt, hogy ő már fölvételizett a Jogi Egyetemen.) Lányom vendégeket hívott, s nagyon készült rá. A süteményeket, italokat bevittük a nappaliba, a többi finomságot a kinyitott nagy konyhai asztalra pakoltuk, tányérokkal, evőeszközökkel, szalvétával, s mindennel, ami szükséges a svédasztal-terítékhez. Nagyon jó volt összejönni a rokonokkal egy ilyen ünnepi alkalomra, mert legtöbbször csak temetésen találkoztunk (kivéve a bátyám fiának diákkori koncertjeit).

Danika is, Emese is szorgoskodott a vendégek ellátásában, természetesen én is. Lányom igazán kitett magáért, nagyon gondosan készült és szépen tálalt, rendezett el mindent. Igazán kellemes napot töltöttünk el együtt. Én nem indultam haza, mert akkor még több vendég tartózkodott náluk. Csak másnap reggel keltem útra, s fél 11 volt, mire hazaérkeztem.

Bátyámék jöttek hozzám délután, mivel fiuknak ma délután hat órai kezdettel hangversenye lesz a helyi evangélikus templomban. (Ahogyan a kis tájékoztatón olvasható: immár dr. F. Gergely, s az Evangélikus Hittudományi Egyetem tanszékvezető tanára, orgonaművész.) Most én voltam a vendéglátó. Először sógornőm és öcsém érkezett. Volt idő, pihentünk, közben folytattuk a tegnapi Budapesten abbahagyott beszélgetést. Elővettem „Cicus” dr. által kinyomtatott négydossziényi regényemet, s az első részt odaadtam Bandinak, nézzen bele. Nekilátott, kíváncsian böngészte. A hangverseny szép volt, Gergő igazán tehetséges zenész. A műsor végén megkerestem az ismerősöket, megköszöntem, hogy eljöttek a hangversenyre. Én ott voltam a doktori hangversenyén is Attilával, Katám, Emese és Danika kíséretében **2002. december 11-én**, amit a Budapest, Deák téri evangélikus templomban rendeztek.

Május 18. vasárnap következett, amikor meglátogattam egy házbeli ismerősömet, megérdeklődni, hogy érzi magát a műtét után. Beszélgetés közben egy újságcikkre hívta fel a figyelmemet. Ránéztek, volt városi vezetőről szólt, egy teljes sűrű oldal. Kölcsönkértem, hogy otthon elolvassam. Amit abban láttam, bizony, nem nyerte el a tetszésem. Azt hittem, hogy a cikk írója, a fia pozitív módon viszonyul ahhoz az emberhez, aki megtisztelte bizalmával, és aki neki mondta magnóra élettörténetét... S azzal így visszaélni... Ezt nem hittem volna. Az undorító politika, amely pártok szerint ítél emberekről! Most értettem meg, hogy az én kisregényem megjelentetését (szintén erről az emberről, aki mellett dolgoztam 12 évig), miért csúszttak el egy évvel, s talán idén kerül sorra, mert a zsűri már jóváhagyta... Nos, előbb valakinek a közelmúltban megjelent egy másik megyei sajtótermékben is róla egy cikk (a korábbi ciklusban), ami nem jó színben tüntette fel. Nem tudom, mit akarnak, egy olyan embert kezdenek ki halála után, aki a városért, és az itt élőkért annyit tett.

Nos, elhatároztam, hogy erre reagálni fogok. Másnap nekiültem, megírtam írásomat azzal, hogy a megjelent cikk margójára legyen szabad odatűzni mások véleményét is. Nem értettem, miért kell halálát követő majd' 15 év után valakinek (mikor felesége,

gyermekai, családjának több tagja itt él e városban), egy olyan embernek a nevét beárnyékolni, akihez a városban elvitathatatlan alkotások fűződnek? Igaz, olyan ember volt, aki hitt pártjának alapeszméiben, de azért élt és alkotott, hogy az igazságtalanul háttérbe szorított gyarmatiaknak jobb életlehetőségeit előmozdítsa, szeretett városát kimozdítsa az igazságtalan süllyesztőből, és munkáját olyan kiemelkedő módon teljesítette, amiért az utókor, Balassagyarmat lakosságának sokasága (lehetnek kivételek), ma is hálaival emlékezik róla.

Ismét egy rokon jelentkezett telefonon. Mi ez, ha nem telepátia? – mert éppen ők következnek a névjegyzéken, akiket hívni akarok. (Rokkant fiam szépen rajzol, az ő kiállítására készülve hívom az ismerősöket, rokonokat.) Elmondta, hogy Bandi születésnapját tartják, csak szűk családi körben, s szeretnék, ha én is ott lennék. Holnapután lesz a nagy nap. Eleget teszek a meghívásnak, örülök, ha ismét találkozhatom velük.

Másnap (augusztus 29.) ismét autóbuszra ültem, lányomnál átöltöztem, lementem várni testvéremre és sógornőmre, akikkel együtt megyünk a fiukhoz. Szűk családi körben tartották a születésnap ünnepséget, ahol a fiatalasszony finomságokkal várta vendégeit.

Vacsora után fiatalkori emlékekről beszélgettünk, aztán elmondták, hogy nyáron Erdélyben voltak, egy rokon lány esküvőjén. Óriási lakodalmat csaptak, kétszáz vendéggel, külön műsorszervezővel. Elvitték őket Haralyba, Bereckre, Parajdra, Szent Anna-tóhoz, Tusnádra, a gyönyörű havasokra, Sepsiszentgyörgyre, Kézdivásárhelyre, s ki tudja, még hová. Azt mondta Bandi, hogy 10 nap alatt, amit ott töltöttek, megállásuk nem volt, csak utolsó nap pihentek, hazaindulás előtt. Sok rokonnal találkoztak. Kicsit irigykedtem is érte, hogy mindebben részük lehetett. Jó volt beszélgetni a régi szép erdélyi időkről, a fiatalok jövőjéről.

Gyöngyvér majdnem az utolsó hónapjában van, már nem is kezdi el a tanítási évet; ő a Fasori Gimnáziumban tanít, nyelvtanár. Jó, és öröm, ha a fiatalok közös életüket úgy kezdhetik, hogy rendes lakásuk van, autót is vettek. Hiába: nem mindegy, hogy egy, vagy három gyermeket nevel valaki, s az sem, hogy a testvérem együtt nevelte gyermekét a feleségével.

10 óra után hazaszállítottak engem. Tizenegy órakor érkeztem lányom lakására. Még mindnyájan fenn voltak, ők is vacsorával vártak, de megköszöntem, arra már nem vállalkoztam a kiadós vendéglátás után. Sokáig beszélgettünk az erkélyen, mi, háromgenerációs nők. Aztán bementem Danikához, megmutattam a fényképeket. Kinyitotta a

Honlapomat a számítógépen. Nagyon jól néz ki. Arra kértem, tegye át nekem floppyra, mert otthon akarom átnézni. Megbeszéltük, hogy kell áttelepíteni saját könyvtáramba.

Milyen az élet?

Mennyi minden történik egy életen át... Még most is olyan nagy gondokkal kell megküldenem, s annyira el vagyok foglalva. Többször hallják tőlem azt a mondást, hogy jó lenne már nyugdíjasnak lenni (szoktam mondani)! Persze, ezt úgy kell értelmezni, hogy végre csak a saját kedvteléseimnek szeretnék hódolni, de még mindig nekem kell másokról gondoskodnom. Hiába. Ez jutott osztályrészemül, s amit rám mértek Odafönn, azt meg kell tennem legjobb belátásom szerint, amíg erőm engedi.

És mégis: úgy érzem, mintha derengne az Ég alja a sötétség után, mintha kicsit kezdene jobbra fordulni az életünk. Fiam is elkezdett valamit. Naponta fohászkodom a Mindenhatóhoz, segítse őt, hogy rendbe jöjjön az élete. Mintha kicsit javulna a gazdasági helyzet, amivel nehéz életünk jobbra fordulhat. Tudom, nem könnyű a lányom élete sem. Ő is magára maradt, egyedül kénytelen küszködni két gyermekével. De jó, hogy Emesét fölvtették a Szent Margit Gimnáziumba. Tudom, nehéz lesz neki az új környezetben, mégis remélem, az iskolában jó kezekbe kerül, javára szolgál majd az elkövetkezendő négy év. Danikát fölvtették a műszaki egyetem villamosmérnöki karára. Most nyáron dolgozott egy hónapig, nem indul pénz nélkül az egyetemi éveinek.

2. rész: 2004.

Gondolatok ünnep alkalmával

2004. MÁJUS 1. – Néhány óra választ el, – és csatlakozunk az Európai Unióhoz. Az egész ország ünnepléssel készül, – ki örömmel és várakozással (a derűlátók), ki fenntartással (a közömbösek), mások kétségbeeséssel (a negatív látókörűek), mondván, hogy az életük csak rosszabb lehet! Magam azok közé sorolom, akik örömmel várták ezt a napot, jóvátételnek érzem a sorstól, hogy újra Európához tartozhatunk. Mindig, minden porcikám tiltakozott ellene, mikor Kelet-Európáról beszélve, bennünket is oda soroltak... Kisiskolás koromban földrajz-órákon még úgy tanították nekünk, hogy Magyarország Közép-Európában fekszik! Én mindig ehhez tartottam magam.

Csendes határmenti városunkban háromnapos programmal készültek, közösen az Ipoly túloldalán fekvő – korábban szervesen Balassagyarmathoz tartozó községgel; a most két települést Trianon szabdalta ketté. Én sosem éreztem a folyón túl lakókat idegennek, néha, amikor átjártunk, legtöbbször magyarul beszéltek velünk, és örültek, ha innen látogatókat kaptak. Hozzánk is sokan jöttek át, főleg a hét első, és az utolsó két napján. Némelyikük szlovákul, de legtöbbször magyarul beszélnek, – együtt várakoztak velünk a bank automatája előtt. Mindig úgy éreztem, az emberek sosem haragudtak egymásra, szívesen látott vendégek voltak nálunk, s (kevés kivétellel) mi is, ha átléptünk a határt jelző Ipoly-hídon. Csupán a politika – némely politikus – szította az ellentéteket, holott Trianonról nem mi döntöttünk, s hiába volt elfuserált döntés, nem lehetett rajta változtatni.

Már kislányként – amikor főleg az Amerikai Egyesült Államok került szóba, vagy ha olvastam az amerikaiakról, – arra gondoltam, milyen jó lehet olyan helyen élni, ahol szövetséget alkot sok kisebb-nagyobb állam, átjárható határok vannak, ahol nem háborúznak egymással az emberek, békében él a különféle nyelvű, vallású és bőrszínű népesség...

Nem fért a fejembe, miért nincs így minálunk? Szigorú határőrizet, körülöttünk „elleneséges” népek, – országunktól-hazájuktól elszakított magyarok... Most jött el az a pillanat, amikor már az embereket nem választják el szigorú őrizettel, vizsgálatokkal járó határok, békességgel járhatnak ismerősök-rokonok egymáshoz. Talán lassan elsimulnak a trianoni sérelmek is.

Milyen távolinak tűnt valamikor a Kétezredik év! Elhessegettem magamtól még a gondolatot is, mert gyerekként el se tudtam képzelni, hogy azt az időt megélhetem. A tinédzserek már a harminc éves embereket „öregnek” tartják, – gyermekfejjel én is azt hittem, hogy a majdani gyermekeim – ha lesznek – arra az időre már ők is „megöregszenek”, talán addig ők sem élnek...

Nemrég', az ezredforduló idején hasonló gondolatok jutottak eszembe.

És íme, megengedte a Teremtő: élek, itt vagyok, és népes családom ellenére, magamban ünnepelek. Csendben, egyedül ülök – gondolataimba merülve – és örülök az általam rég' várt történelmi eseménynek, amikor lezárul egy korszak, hogy május elsején már mi is az Unió tagállamai közé tartozunk! Délelőtt, főzés közben örömkönnyekeket hullattam, hogy ennek én is tanúja vagyok. Most már nem leszünk egyedül, elhagyatva, bármi jön, erősek vagyunk, nagy közösséghez tartozunk!

A körülöttem élők is várakozással tekintenek a nagy nap elé. Jó, hogy a határ-közel városközpontban lakom. Kinézek: az utcákon zászlók lobognak, az emberek az alkalomhoz öltözve, csapatostól vonulnak az ünnepség helyszínére. Azt hiszem, sokan érzik a nagy esemény jelentőségét. Én a nemzeti ünnepeken szokásos széles és hosszú nemzetiszínű szalaggal földíszített virágos erkélyemről figyelem az eseményeket.

Egyetlen fájó pont árnyékolja be hangulatomat. Attilámat nem tudtam hazahozni, vele együtt elmehettem volna a műsort nézni. Vele, a kedvéért, átmehetnénk az addig „szigorúan” ellenőrzött határon, éjféltől már útlevél nélkül.

Örülök a határok megnyitásának, pedig én – sajnos, már nem sok hasznát veszem. Annyi előnyöm lehet belőle, hogy nem kell megújítanom az útlevelem, ha mégis uniós országba óhajtok utazni. Lakásunkhoz még egy kilométerre sincs a szlovák határ, most olyan érzés, mintha ismét egyesülne a két ország. Remény van rá, hogy nemsokára megnyílnak az utak országunk keleti és déli határainál is.

Istenem! Ha szüleim megélhették volna azt a nagy napot, hogy szülőföldjükre útlevél nélkül mehetnek... Anyukám a felvidéki, Rozsnyó megyében, Apukám pedig az erdélyi Háromszék megyében élt gyermekkorában. Az ő élete azért volt szomorú, mert éppen diplomája után azonnal besorozták társaival együtt, s frontra vitték őket. Hét évi katonai szolgálat után már nem folytathatta tanulmányait, tervei szerint a műszaki egyetemen. Nem mehetett vissza szülőföldjére, hiszen a trianoni békediktátum miatt nem léphetett Erdély földjére, mert tartalékos főhadnagyként szerelt le az Első Világháborúból. Szüleit húsz évig nem látogathatta, nem kapott beutazási engedélyt. Azzal utasították vissza: *„a román állam szempontjából nem kívánatos”*.

Érzésem szerint hiába volt „rendszerváltás” – nekem (és nem egyedül nekem) nehezebb megélhetést hozott. De csak most érzem az igazi demokráciát, a rég' várt szabadságot, mikor végre elértük, hogy (ismét) Európához csatlakoztunk! Szomorú valóság, hogy 15 éve – szerintem a nálunk rosszul indított rendszerváltás miatt – a népesség nagyobb hányada fokozatosan elszegényedett. Egyéni véleményem, de azt hiszem, nem járok messze a valóságtól, hogy nem kellett volna szétverni mindent, ami a „szocializmusban” létesült, – azt is, ami jó volt. Most meg itt vagyunk a fene-nagy kapitalizmusban, sokan pucér fenékkal, – s mit érünk vele? Miért kellett szétrombolni, a rosszul üzemelő termelőszövetkezetek mellett a hasznohozókat, a kiválóan működő állami gazdaságokat, szinte az összes gyárat, üzemet, ahol az emberek megkeresték a napi

betevő falatjukat, s mindenki élt, ahogyan, de nem munka nélkül... „Nagyjaink” nem gondolták végig, hogy mindent jól előkészítve, lépésenként, csak lassan, fokozatosan változtassanak, s ne veszélyeztessék az emberek megélhetését.

S mi az eredménye? Saját példámat említem, de sajnós, nem vagyok egyedül. Fokozatosan csökkent az életnívónk, lassan minden addigi „luxusról” le kellett mondanunk. Első fájó érzésem az volt, hogy az elöregedett Wartburg gépkocsink használatát redukálni kellett (arra gondolni se mertem, hogy valamikor le tudjam cserélni új kocsira). Leginkább Attiláért jártam vele, a többi utat nem győztem anyagilag fedezni, aztán az előző kormány „áldásos” munkája alatt végképp’ le kellett állítani, – kivontam a forgalomból. Pedig beteg gyermekem szállítása miatt nekem igazán nem luxus-szenvedélyem kielégítésére kellett. Utána sorban lemondtam szinte mindenről – sokadmagammal együtt – a ruházkodásról is, mert hiába minden, én képtelen voltam a rongyos-butikból öltözködni, inkább alakítottam, szabtam-varrtam a régit és kötött holmival bővítettem saját és családom ruhatárát. Ma már a háztartásban csupán a „tűzoltó”-dolgokra futja: a rezsi-kiadás annyira megnőtt, hogy a nyugdíjam 80%-át teszi ki; a maradék nem fedezi az ételmezés- és minden egyéb szükségletünket.

Életemben egyetlen luxus a negyedévenként megvásárolt egy könyv, és havonta egy magazin előfizetése. Szabadidőmet a könyvtárból hozott könyvek olvasásával töltöm ki, na meg a fiam számítógépén írogatok. Kisebb-nagyobb műveket alkottam már rajta, de azok megjelentetésére, vagy arra, hogy egy-egy jó színházi darabot megnézzünk, netán’ üdülni mehessünk, már gondolni se lehet... És mindennek ellenére panaszra se nyithatom a számat, mivel az átlagnál magasabb nyugdíjat „élvezek”.

S mit éreznek azok a fiatalok, akik nem tudnak elhelyezkedni, a középkorúak, és nyugdíj előtt állók, akik munka nélkül maradtak... Élik reménytelen életüket, nélkülözve, boldogtalanul...

Miközben ilyen gondok cikáznak bennem, az ünnepre való tekintettel örökönyeimet nyelve, abban bízom, mégis jobb lesz ezután, ha nem is várhatunk azonnali fordulatot. Az igaz, nekem már nincs időm kívánni egy gondtalanabb életet, és mégis reménykedem, mivel az utóbbi két év alatt a horizonton derülni látszik a borús égbolt. Mintha elkezdődött volna valamilyen a helyesebb irányba, mintha azokra is gondolnának, akik életkoruk miatt már nem tudnak magukon segíteni. Pedig most sem várom a sült galambot, hogy a

számba repüljön, mert dolgozom, írok rendszeresen, mintha fizetnének érte... Vannak kész munkáim, de ki tudná a nyugdíjából fedezni a kiadás költségeit?

Azt viszont hallgatni sem szeretem, hogy a mindenkori kormány ellenzéke gúnyolódik, becsméri azokat az intézkedéseket, amelyek valóban segítenék a leszakadt rétegeket. Milyen jó lenne, ha inkább józanul átgondolva segítené és támogatná, a többség akaratából választott kormány kezdeményezéseit, ahelyett hogy bizalmatlanul, ellenségesen kezeli, s ezzel nehezíti, gátolja a munkáját, mindnyájunk jövőjét kockáztatva. A józan, higgadt, reális alapokon nyugvó ellenvéleményeket és javaslatokat szívesebben elfogadnák kormány-oldalon, mint az állandó gáncsoskodást, s úgy lehetne eredményes a munka, és hamarabb lábra állna az ország gazdasága. Ezzel lehetne elérni, hogy az eredmények a következő négy év után könnyebbé tennék a munkát a bársonyszékekben ülők részére, hiszen jobb pozícióból indulni könnyebb, ráadásul pedig mindnyájunknak jobb életet eredményezne.

A legjobban bántó a két tábor ellenséges viselkedése, hogy a rút politika valóban két részre szakította a nemzetet. Ez nem szólam, hanem szomorú valóság! Még a családokon belül is érezteti hatását. Kedves barátnőm épp' a napokban arról panaszkodott (s nincs egyedül vele), hogy unokáit látogatva, már családi körben is mindig csak a politikára terelik a szót, s nem egyszer hangos vita kerekedik belőle. Annyi mindenről lehetne beszélni, de folyton csak ez jön elő, persze, a sajtó, a TV és rádió is mindig, mindenütt ezt harsogja...

Ismerősök között is jobb kerülni a politizálást, ha nem akar az ember magának ellenséget szerezni. A mostani agitátorok a jelenlegi helyzetért, a szegénységért, minden rosszért azokat okolják, akik nem arra a pártra szavaztak, amelyekre ők szerették volna. Pedig a választás legyen mindig az egyén számára magánügy, valóban szabad választás!

Valahogy egészen más világot élünk most. Elanyagiasodtak és elidegenedtek egymástól az emberek. Kereszténynek mondják magukat, közben a gyűlöletet szítják... Hol van a szeretet, a megértés? Eszembe jutott: ha a mai nyugdíjasok megöregszenek, gyengülnek, és segítségre szorulnak, vajon az ilyen gondolkodású gyermekek úgy fogják-e istápolni őket, mint annakidején mi a szüleiket?

Ilyen gondolatok közben néztem a televíziót. Nem volt kedvem kimenni a városba, pedig esténként a máskor csendes utcákon most nagy a nyüzsgés, a rendezvényekre sietnek fiatalok-idősek. Amikor látom az ünneplő tömeget, én mégis abban reménykedem: talán eljön az idő, hogy a kiélezett politikai ellentétek is elsimulnak a pártok között, s végre

belátják, hogy a „csakazértis” elve nem viszi előre érdekeinket. Nem volt kedvem az esőben egyedül járkálni, inkább a televízió gombját nyomkodva kerestem magamnak az ünnephez méltó műsort.

A következő sorokat 2004. április 30-án, 21 órakor vettem papírra.

KIS VÁROSUNK határváros, melyet a hírhedt Trianoni békediktátum szakított ketté, az Ipoly folyón túl maradt egy darabkája, Szlovákgyarmat. Remélni lehet, hogy a néhol fellelhető ellentéteket a szlovákok és magyarok között az Unióhoz való csatlakozás feloldja. Talán ezután már békességben, testvériesen élnek a tőlünk elszakadt magyarokkal, és rokonok-barátok könnyen átjárhatnak a korábban szigorúan őrzött országhatáron.

A határok átrajzolása idején megszüntetett vonatszerelvény tegnap első útjára indult Losoncra, amely ismét összekötő kapocs lehet. Városunk az uniós csatlakozást együtt ünnepelte a folyón túli kis községgel. A délutáni órákban a magyar határ előtti területen közös műsort rendeztek. A túloldalon közös éjféli misére együtt vonulnak az Ipoly mindkét oldalán élők. A folyó és híd eddig elválasztotta, most már összeköti az embereket.

Jó érzés látni, hogy amikor éjfél ütött az óra, megkondultak a harangok, és átvágták a nemzetiszín szalagokat, ezzel szabaddá téve a határt, s kezet fogtak, örömmel ölelgették egymást magyarok-szlovákok. A helyi TV-ben néztem az eseményeket, s annyira meghatott, mikor a lelkes tömeg együtt énekelte a két nemzet himnuszát, majd pezsgősüvegek durrogtak, azzal köszöntötték a csatlakozást. Egyedül voltam, – egyedül ünnepeltem, de együtt örültem az ünneplőkkel, csak a himnuszokat hallva könnyeztem.

Igen, magamban ünnepelek, mégsem akarok szomorúan átlépni az Európai Unióba! El kell felejteni minden rosszat, – én csak a jót, a kellemes emléket akarom magammal vinni! Én is azt teszem, mint a fővárosiak; gondolatban az Erzsébet-téri nagy gödörbe hurcolom eddigi életem sok-sok fölösleges, rossz emlékét idéző minden kacatját, és eltemetem örökre. A jövőben már „csak a szépre emlékezem...”

Sokáig fenn voltam, gyermekeimet e-mailben köszöntöttem, néztem és hallgattam a televíziót, hol Budapestre, hol a helyi adóra kapcsoltam. Kinéztem a folyosóra, a határon túli kis falu tűzijátékát figyeltem, majd a budapesti tűzijátékban gyönyörködtem. Csodálatos volt látni a főváros utcáin hullámzó, felszabadultan ünneplő tömeget.

Éjjel 2 óra volt, mikor lefeküdtem. Sokáig nem tudtam elaludni. Imára kulcsolva kezem, azon töprengtem: Mit hoz a jövő?, és reménykedem abban, ha számomra már nem is tartogat sokat, legalább gyermekeimnek, utódaimnak könnyebb, igazságosabb és szebb élet jusson osztályrészül. Azért fohászkodtam a Teremtőhöz, hogy végre békesség legyen „a vén Európán”, s mindenki megtalálja boldogulását.

II. Karcolatok

Ibolyaszőnyegen jártunk

Marosvásárhely, 1944. április 23. vasárnap

DÉLUTÁN Somostetőre mentünk. Gyönyörű az erdő. Minden üde zöld, a fák, a fű, – rengeteg virág! Szinte ibolyaszőnyegen, vagy talán a Mennyekben jártunk!

Ez már nem is április, hanem MÁJUS! Azért az ördög nem alszik! Észnél kellett lennem, pedig én is szerelmes voltam: a tavaszba, a májusba, az egész szép világba! Talán nem is lett volna bűn egy ártatlan csók.

Labdáztunk, futottunk, virágot szedtünk. Kicsi minden szál ibolyával hozzám jött. Hazaérve Nusi szobájában táncoltunk. Kicsi nagyon jól keringőzik. Nekem is ez a kedvenc táncom, persze, jó partnerrel, Kicsi pedig remekül táncol. Játszott a harmonikáján, aztán elbúcsúztak.

Rádió-szolgálat

Marosvásárhely, 1944. május elseje

ITT A SZÉP MÁJUS! – a gyönyörű, szerelmes, édes, illatos tavasz! Reggel zenés ébresztő. Beosztottak éjszakai ügyeletesnek. Éjfél van, csak a Himnusz dallamai szállnak az éjszakában. Könny szökik a szemembe, mikor hallom. Kinézek az ablakon, gyönyörű az éjszaka... Miért ragyognak olyan szépen a csillagok? Miért olyan mámorító a levegő? Tele illattal... A rádióban halkan szól a zene, én kinézek a tavaszi éjszakába, ábrándozom. Vajon érzi-e „VALAKI”, hogy gondolnak rá, hogy valaki nagyon szereti? De ki lesz az IGAZI? Honnan fogom megtudni?

Gyönyörű a tavasz

Marosvásárhely, 1944. május 6.

KÉSŐ ESTE az ablak mellett ültem. Ábrándozva gondoltam a délelőttre, mikor Kicsi olyan szerelmesen nézett rám, s remegve fogta a kezemet. Most olyan nagy a csend, langyos esti szellő fújdogál. A holdvilág rám ragyog. Május és szerelem... Szép és boldog lehetne az élet, ha nem lenne minden olyan bonyolult.

Mindig ara gondolok, megtalálom-e az igazit? Vagy egyszer majd bevonulok egy zárdába. Ott csend van és nyugalom, nem olyan viharos, mint most az én szívem. Zűrök körülöttem!

Vasárnap a templomban megnyugodott háborgó lelkem. Szeretem a templomi csendet.

Eszembe jutott Ady gondolata: „*Mikor elhagytak, mikor a lelkem roskadozva vittem, csöndesen és váratlanul átölelt az Isten!*”

Ábrándozás alkonyatkor

Bede-pusztá, 1946. augusztus 17.

EBÉD UTÁN egy könyv társaságában kivonultam a rétre, a kert mellé, olvasni és napozni. Kellemes helyet találtam, körülvéve magas bokrokkal. Alattam puha pázsit, sok virág köröskörül és csend. Hanyattfeküdtem, szemem félig lehunyva néztem a bokrok fölött a világoskék égen gomolygó fehér felhőket, és hallgattam a madarak dalát.

Olyan jó így pihenni, semmire sem gondolni. Semmire? Oh dehogy, szó sincs róla! Ábrándozni. Eszembe jutott és százszor ismételtam magamban, állandóan, refrénszerűen előjöttek gondolataimban azok a szavak:

„Ha valakit szeretünk, igazán szeretünk, arra mindig gondolnunk is kell, annak gondolatai, ügyei, problémái a miénk. Orcája elkísér bennünket mindenhová. Éjjel és nappal tudatunkban hordozzuk annak valóságát, talán álmatlan éjszakák vívódásaiban is. Szóval: Nem tudunk, és nem is akarunk szabadulni tőle...”

Ezt nekem mondta, tudom. Igen. Csak én nem mondhattam, hogy értem. Ő mégis tudta, érezte. Milyen szép mindez, egyben fájdalmas. Lelkünkkel szeretjük, igazán szeretjük egymást. De ezzel az érzéssel nem szabad foglalkozni. Úgy van, ahogyan ő elsuttogta: Szóval: „... nem tudunk, és nem is akarunk szabadulni tőle”.

Estefelé kísértáltam az erdőbe naplementét nézni. Olyan szép, oly csodálatosan szép a tanyai est. A fák közül látni a sötétnarancsszínű napkorongot, ahogy lassan halad, megy lefelé a láthatáron. Először egészben látszik, mindig lejjebb, lejjebb ér, már csak a fele van meg, majd alig egy vékony ív látszik, most pedig hirtelen eltűnik egészen, csak a felhők emlékeztetnek rá, amint tűzpiros színben kergetőznek fölötte.

Szép volt az alkonyat. Ott ültem a fűben, fejemet egy fának támasztva, némán, mint akit megigéztek. Néztam a csodát. Láttam a csodát. Aztán – a mámorból fölébredve – továbbsétáltam, emlékembe idézve Őt. Behunyt szemmel magam elé parancsolva arcát: „... orcája elkísér bennünket mindenhová...” Megjelent előttem, de csak elmosódottan. De én erősen, élethűen akartam látni. Talán kétszer sikerült, de csak egy-egy pillanatra. Azért van így, mert mindig oldalt ültem mellette, nem akartam felnézni, mert féltem, attól féltem, ami úgylis bekövetkezett...

Elindultam hazafelé, dúdolván hozzá szállt a dalom. „Mért hideg a lelked forró nyári este, mért bolyong a lelkem, lelkedet keresve. Könnyeim utánad miért is peregnek? Ilyen bánatosan, ilyen halálosan, miért is szeretlek?”

Kedves volt ez a csendes este, felettem a csillagos ég. Egyszerű, romlatlan, tanyai est.

Augusztus 20-án találkoztunk. Látni akartam, arcvonásait örökre magamba zárn.

Búcsúzásul kezet fogtunk, mindkettőnké remegett, még egyszer szemébe néztem, tekintetünk találkozott. Láttam, ő is nagyon szomorú. Szomorú tekintetét örökre szívembe véstem.

Palóc ligetben

IJAÚ

1956.

E GYÖNYÖRŰ HELYEN gyakran üldögéltünk, különösen egy használaton kívül, zöldre festett kerek kút közelében, amit kis Gyurka fiam „IJAÚ”-nak nevezett el. Nála ez valami ismeretlent jelenthetett, más tárgyak láttán is ezt a szót használta. Egy régi szobor állt a közelben, a II. Világháború idején elesett hősök emlékére állították valamikor, körülötte padokkal. Szép időben ott időztünk. Én kézimunkáztam, félszemmel pedig a gyerek játékát figyeltem.

Egy alkalommal idős hölgy foglalt helyet a közelünkben. Előbb ő is csak nézte a gyerekek játékát, majd később társalogni kezdtünk. Beszédéből kitűnt, hogy intelligens asszony. Megtudtam tőle, hogy Budapestről helyezték át ide, a szociális otthon lakóival együtt. Most a régi Megyeháza épületében alakítottak ki számukra férőhelyeket, ott él. Kedves, barátságos hölgy. Én elnéztem, hogy kora ellenére jól tartja magát, haja szépen rendben, látszik, hogy fodrászhoz jár, csinosan öltözködik. Ezt követően többször találkoztam vele ezen a helyen.

Misztikus történetek

NAGYTAKARÍTÁS után a dobozokból könyveket pakolok vissza a polcokra. Kezembe kerül egy nagy könyv, ami misztikus történetekről szól. Kicsit beleolvasok. A hetvenes években újságcikkek jelentek meg csodás, hihetetlen történetekről, a TV is sorozatot mutatott be, s én is akkortájt vásároltam meg a kezemben tartott könyvet.

Lapozgatás közben eszembe jut, hogy abban az időben én is, már nem éppen fiatalon – tanultam meg autót vezetni. Akkor megengedhettem magamnak, hogy egy csodálatos (!) kocsit: Wartburgot vehessek birtokomba, mielőtt évekig *előre* kellett *fizetnem* a részleteket.

Nos, ebben az időben (akkor még olcsó volt a benzin), jártam, jártuk a környéket, az országot. Gyakran előfordult, hogy gyermekeimet látogatva nyári időben késő este, egyedül dőcögtem hazafelé a Warbicsek „hátán”. Kétórányi utat tettem meg Budapesttől hazáig. Közben besötétedett, s nekem eszembe jutottak azok a közlemények, amelyek beszámoltak arról, milyen „eltérítések” fordultak elő, még kicsi hazánkban, Dunántúlon is...

Egy tanítónő utazott valahonnan hazafelé Trabanton, mikor jön feléje valami fényesség, aztán semmire sem emlékszik... Mit ad Isten? Másnap reggel nem messze onnan, ahol a fényességet látta, bent a szántóföldek közepén találta magát, ott ébredt fel álmából... Testén pedig injekciós-tű nyomait fedezte fel... Kicsit megborzongtam, mikor a sorokat elolvastam.

Abban az időben szinte naponta találtunk leírásokat hasonló esetekről újságokban, televízióban, mindenhol. Arra gondoltam, ha mindez igaz, mi lenne, ha egyszer az UFÓK engem rabolnának el?

Vendégség

Anyám emlékére

NEM TUDTAM ELALUDNI. Aztán egy hajdani vendégség jutott eszembe. Hogyan készülődött anyukám mindig a vendéglátásra. Híres jó gazdasszony hírében állt. Jó érzéke volt hozzá, nagyon finoman főzött, sütött, díszítette a hidegtálakat, a tortákat. Az ismerősök szerettek hozzánk járni: különösen Matyi néni, a védő és a körorvosunk. Mikor hozzánk jött, mindig kiment a konyhába, ott forgolódott a tűzhely, a készülő ételek közelében. Látom magam előtt, ahogyan kiemel egy falatka rántott-húst a tálból, s azt, ahogy anyukám ránézett, s mosolyogva a mutatóujjával megfenyegeti...

Milyen szomorú, hogy már csak így, képeken vagy képzeletemben láthatom...

Talán hajnal lehetett, mikor végre álom jött a szememre.

Zárszó

Sosem volt tehetségem a naplóíráshoz. Bár diákkoromban többször nekiveselkedtem (általában valamilyen, akkori életemben súlyosnak látszó probléma miatt), amint dühöm vagy bánatom csitult, úgy vált egyre fárasztóbbá az írás, míg aztán néhány hét alatt teljesen abbahagytam. Így aztán mindig is nehezen értettem meg azokat, akik létük minden apró rezdülését tintába öntötték – úgy véltem, felesleges időfecsérlés, hiszen a rosszat úgylis jobb felejtetni, a jókra pedig örökké emlékezni fogok.

Finta Kata műveit olvasva azonban rájöttem, mekkorát tévedtem: lehetetlen az emlékeket a maguk részletességével felidézni pusztán a fejemben keringő képek által – a betűk sokkal tévedhetlenebbek. A szerző ezt már fiatalon tudta, ezért következetesen naplót vezetett mindenről, ami vele történt, s akkor még tán maga sem sejtette, hogy ezek a köznapis események egyszer történelmének, történelmünknek felidőzésében és feldolgozásában lesznek segítségére.

Ahogy a korábbi kötet (*Üvegerdő*), a *Varázslatos este* című prózaválogatás is a szerző saját életének történéseibe enged bepillantást – az ifjúkort felidéző naplórészletek valamint az azokból ihletet nyerő emlékezet lenyomatai az elbeszélések és a karcolatok, melyekben újabb képekkel gazdagodhatunk a szülőkről; beleszagolhatunk a háborútól füstölgő otthonokba; képzeletben bevásárolhatunk a moszkvai Gum-áruházban vagy megállapíthatjuk, hogy az emberi (jelen esetben férfiúi) gyarlóság nem korfüggő. Ezek mellett azonban a közelmúlt eseményei is befurakodtak a történetek közé: megtudjuk, a szerző milyen viszonyba került immár nyugdíjas korában a számítógéppel, miként tanult meg vezetni, mi a véleménye a bürokráciáról (s vajon változott-e a helyzet az idők során), vagy hogy hogyan élte meg hazánk uniós csatlakozását.

Bármilyen – első pillantásra száraz – témáról is szól Finta Kata, gondosan válogatott szavai izgalmassá és élvezhetővé fűzik a történeteket. Legszívesebben a lábához telepednénk, mint a gyerekek, s forró kakaót kortyolgatva hallgatnánk meséit estéről estére: a meséket, melyeket nőkről, férfiakról, életről, halálról, háborúról, békéről, álmokról s a valóságról ő maga élt meg egyszer.

Sosem volt tehetségem a napló-íráshoz. Finta Katának azonban igen - s ennek újabb letehetetlen bizonyítéka ezen elbeszélés- és karcolatválogatás. Olvassák csak, s ne csodálkozzanak, ha hajnalig tart majd a *Varázslatos este*.

Pákozdi Gabriella

2007.